

Land van de Woestijne

Tijdschrift van de
Heemkundige Kring

19e jaargang - nrs. 1 en 2 - 1996

Land van de Woestijne

Tijdschrift van de
Heemkundige Kring

19e jaargang - urs. 1 en 2 - 1996

LAND VAN DE WOESTIJNE

Tijdschrift voor heemkunde
van de Heemkundige Kring, gesticht in 1977.

Uitgegeven met steun van: VTB-VAB-Aalter, het Gemeentebestuur
van Aalter en het Provinciebestuur Oost-Vlaanderen.
Dienst Wettelijk Depot nr. BD.31.832.

Oplage: 375

Secretariaat, ruiladres:

Bierweg 29, 9880 Aalter - tel. (09) 374 38 47

Bankrekening: nr. 442-6594361-40 - Heemkundige Kring Aalter.

Lidmaatschapsbijdrage : 400 fr. per jaar,
buitenland 500 fr.

Opzeg vóór 1 december.

Overname uit het tijdschrift is toegelaten mits schriftelijke toelating
van de redactie. Iedere auteur is verantwoordelijk voor de inhoud
van zijn tekst.

NIEUWE BESTUURSSAMENSTELLING

Voorzitter : Willy STEVENS
Larestraat 14 - 9910 Knesselare
(09) 374 44 58

Secretaris : Maurice THYS
Bierweg 29 - 9880 Aalter
(09) 374 38 47

Redactie en layout : Jan DEFRUYT
Kestelstraat 65 - 9880 Aalter
(09) 374 65 81

Penningmeester : Dries ALYN
Bellemstraat 49 - 9880 Aalter
(09) 374 23 60

LEDEN : Luc Stockman en Robert Verhelst.

Geachte lezer,

In naam van het voltallig bestuur van de Heemkundige Kring bieden wij onze verontschuldigingen aan bij het laattijdig verschijnen van dit nummer. Zoals u verder in dit nummer kan vernemen, trof de Kring een groot verlies bij het overlijden van de secretaris-peningmeester, Roger Defruyt.

Wij zullen trachten het nummer 3 - 4 van deze 19^e jaargang tijdig te laten verschijnen.

Hierbij nog een oproep aan allen die zich geroepen voelen een bestuursfunctie of schrijversfunctie in onze Kring waar te nemen. Het is waar, we kampen momenteel met een tekort aan actieve bestuursleden. Al enkele jaren hebben we ook nood aan schrijvende leden.

Daarom, neem gerust contact op met één van de bestuursleden. We zullen u dan wel wegwijs maken in het reilen en zeilen van onze Kring.

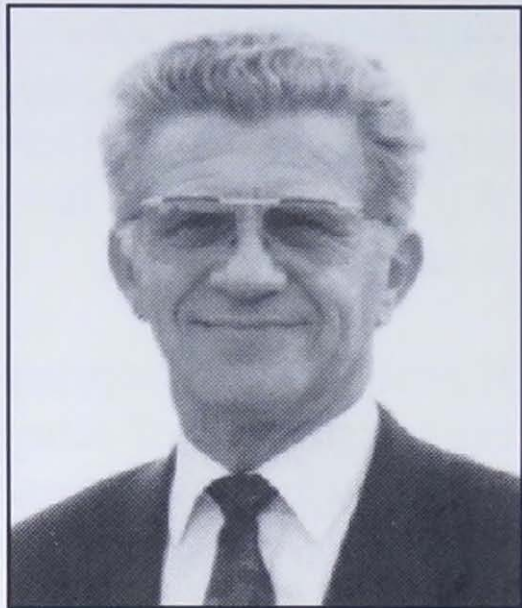
Wij danken u voor het vertrouwen en zullen de komende jaren onze publicaties trachten op peil te houden.

Willy STEVENS
De voorzitter

WIJ GEDENKEN : ROGER DEFRUYT, REDACTIESECRETARIS.

Het "Land van de Woestijne" zal nooit meer zijn zoals het vroeger was. Zijn ijverige initiatiefnemer, redactiesecretaris, penningmeester, tekenaar... in één woord "duivel-doet-al" is niet meer.

Op 19 mei 1996 is hij ons plotseling ontvallen. Een paar maanden voor dat onverwachte overlijden was er wel een kleine, maar onheilspellende waarschuwing gekomen, die hem noopte tot inbinden. Toch bleef hij actief, vooral in en om zijn woning en zelfs voor de vele taken die hij in allerlei verenigingen vervulde.

Het was precies alsof hij voelde aankomen, dat ook een geplande heelkundige ingreep hem fataal zou kunnen zijn, want hij heeft de tijd die hem nog werd gegund, doorgebracht met het in orde brengen en afsluiten van de vele opdrachten die zijn functie in de verenigingen meebrachten.

Zorgvuldig en stipt, zoals hij was, wou hij wellicht niets in wanorde achterlaten voor zij die zijn werkzaamheden zouden kunnen overnemen.

Want zo was hij nu eenmaal : een man van plicht, veeleisend en kritisch voor zichzelf en dan ook voor zijn medewerkers, zijn collega's en zijn leerlingen.

Daardoor was hij ook een goed onderwijzer, ook streng voor zijn leerlingen voor wat gedrag en werkzaamheid betroffen. Waren het zijn Westvlaamse wortels, langs vaders en moeders zijde ? Hij kwam, na de lagere school in de Aangenomen Jongensschool in de Stationsstraat, terecht in de Bisschoppelijke Normaalschool van Torhout.

Na een paar waarnemende diensten te Aalter zette hij zijn eerste definitieve stappen in het onderwijs dan ook op Westvlaamse bodem. Hij werd bijzondere leraar handenarbeid, houtbewerking en

elektriciteit in een aantal scholen zoals te Menen, Wakken, Wielsbeke, Sint-Eloois-Vijve en Oostrozebeke, waar hij in de hervormde vierde graad de jongens zin voor manuele vaardigheden aanbracht. Dan kwam zijn aanstelling in de Sint-Gerolfschool te Aalter waar hij tot 1986 fungeerde.

Ik kan getuigen over zijn eruditie, zijn praktische aanleg, zijn zin voor klasorganisatie. Vooral de kennisvakken als aardrijkskunde, geschiedenis en natuurkennis, maar ook zijn eigen moedertaal, lagen hem nauw aan het hart.

Hij was ook een onderwijzer die breder keek dan zijn eigen school en die dan ook begaan was met de beroepsbelangen en de bestendige navorming van zijn collega's.

Jarenlang was hij een plichtsgetrouw secretaris en later een even gewetensvol penningmeester van de C.O.V.-kring Zuid-Meetjesland, waarvoor hij verslagen opmaakte en alles bijhield alsof hij voor eigen beheer en bezit te zorgen had.

Ook andere verenigingen konden een beroep doen op zijn engagement en zijn werkkraft. Het werk van de Volkstuinen vond in hem een trouw bestuurslid-secretaris, die zorgde voor de bijeenkomsten en reizen. Onder zijn voorzitterschap kreeg de vereniging "Werk van den Akker" de koninklijke titel. Hij zelf kreeg die uit de handen van Prins Albert, onze huidige koning.

In de Sint-Corneliusparochie was hij jarenlang de promotor van "Kerk en Wereld", ook al toen men nog van de "H.-Hartbond" sprak. Men zag hem trouw als collectant in de Eucharistievieringen. Het onthaal van ingeweken, nieuwe parochianen was eveneens een deel van zijn bekommernissen. Hij werkte dan ook mee aan een welkomstfoldertje.

Ook de mindervaliden van Aalter ervoeren zijn belangstelling. In de jaren 70 engageerde hij zich voor Demival (= **Deinze Minder Validen**). Door verschillende activiteiten konden deze mensen gratis naar de beschermde werkplaats in Deinze worden gebracht.

In de fanfare "Eendracht" was hij al sinds 1950 spelend lid, steeds op post en, als het moest, bereid om de belangen van de muzikanten te verdedigen. Maar ook de koormuziek hield hem een tijdlang

in haar ban. Het Amabilekoor en het Parochiale zangkoor Sint-Cecilia telden hem enkele jaren onder hun leden.

Als vertegenwoordiger van V.T.B.-V.A.B. kon hij een beroep doen op het documentatie-, illustratie- en fotoarchief van zijn voorganger, meester Amedé Laroy, dat hij wist aan te vullen en te gebruiken bij zijn heemkundige activiteit.

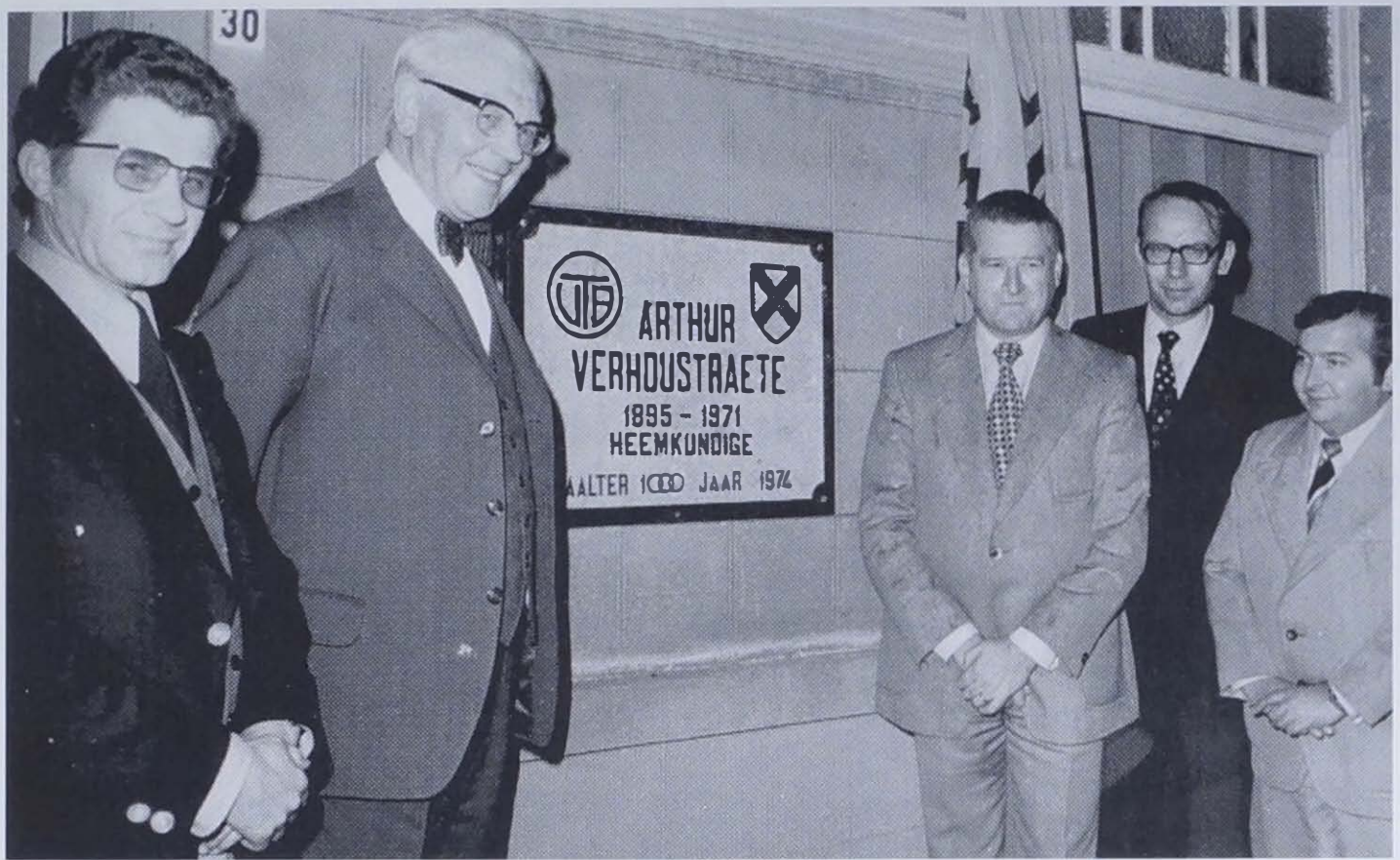
Vooraf dit laatste slorpte zijn energie en tijd op. Onze heemkundige kring "Arthur Verhoustraete" en het tijdschrift "Het Land van de Woestijne" waren zijn stokpaardjes. Van bij de stichtingsvergadering op 26 mei 1977 - dus bijna 20 jaar geleden - was hij er de redactie-secretaris-penningmeester van. Maar daarvoor al, in 1974, had hij, als afgevaardigde van V.T.B.-V.A.B., al het initiatief genomen, om ter gelegenheid van de viering van 1000 jaar Aalter, een gedenkplaat te laten aanbrengen aan het huis, in de Lostraat nr. 46, van onze verdienstelijke Aalterse heemkundige - historicus.

Zijn goede relaties met de familie Verhoustraete lieten hem toe te putten uit de nog niet verwerkte opzoekingen van Arthur. Hij werkte ze verder uit, zocht dieper en breder en ... vooral wist hij ze in een vorm te gieten, te rubriceren en kunstzinnig te illustreren, zodat ze genietbaar waren voor de doorsnee lezer. Van in de normaalschooltijd al was dit tekenen één van zijn talenten. Hij schilderde toen al kaarten op linnen en de jongste twintig jaar deden heel wat mensen een beroep op hem om, in allerlei uitgaven, landkaarten en situatieschetsen te tekenen. Ook hier was zijn zin voor perfectie terug te vinden.

We waarderen ook wat hij, daarbij en daarnaast, zelf heeft opgezocht en in "Het Land van de Woestijne" heeft gepubliceerd :

- * over Jacob-Lieven van Caeneghem, industrieel en burgemeester van Bellem,
- * over de "Witte Kaproenen" en de Aalterse vaart,
- * over de kapellen en kapelletjes in onze gemeente,
- * over het Kasteel van Poeke,
- * over de geschiedenis van het Vrijthof,
- * en vooral over de Sint-Corneliuskerk en haar neogotische glasramen, zonder daarnaast de steeds weerkerende kleine rubrieken en cursiefjes te vergeten.

Onthulling gedenkplaat op 21 september 1974.

V.l.n.r.: Roger Defruyt, vertegenwoordiger V.T.B.-V.A.B. Aalter; Jozef van Overstraeten, toenmalig algemeen voorzitter V.T.B.-V.A.B.; Jan De Crem, toenmalig burgemeester van Aalter; ir. Luc Stockman en Schepen Gerard Wyckstandt.

Samen met Alfons Ryserhove van Knesselare gaf Roger Defruyt in 1984 nog "Het Aalterse van toen" uit, een verzameling van foto's en prentbriefkaarten, aangevuld met historische gegevens. Het werd piëteitsvol opgedragen aan de nagedachtenis van Arthur Verhoustraete.

In het kader van zijn activiteiten bij de V.T.B. - V.A.B. gaf hij wandelboekjes uit over o.a. "De Witte Kaproenen en de Aalterse vaart", over "Bellem en Jezuseik", over "Het Kranepoelpad", ... Hij schreef een info-folder over de Sint-Corneliuskerk en werkte mee aan een toeristische folder over Groot-Aalter.

Het zou de moeite waard zijn, eens een overzicht te zien van wat Roger die bijna 20 jaar bijgeschreef.

Wat onze betreurde vriend als echtgenoot, pa en opa betekende, daarvan zouden alleen zijn Monique, zijn kinderen en kleinkinderen kunnen getuigen. Maar, wie toch enigszins met de familie ver-

trouwd was, en volgde wat Roger voor zijn dichtbij-wonende kinderen was en deed, kan enkel bevestigen, wat er op het bidprentje staat : *"Het welzijn van je echtgenote, kinderen en kleinkinderen lag je nauw aan het hart !"*

De plechtige uitvaartmis, gezongen door het parochiale koor Sint-Cecilia, was dan ook een waardig afscheid van een verdienstelijk man. We geloven dat Roger de feestvreugde, die de Heer aan zijn trouwe dienaars beloofde, is binnengetreden.

Jos DE DONCKER

Overhandiging van de oorkonde van "Werk van den Akker" op 21 juli 1990.

V.l.n.r.: Jan Vallaeys, 1^e gedeputeerde van Oost-Vlaanderen; Roger Defruyt; Jan De Crem, toenmalig burgemeester van Aalter en voorzitter van de Oostvlaamse Provincieraad; toenmalig Prins nu Z.M. koning Albert II; Willy De Clerck, minister van State en europarlementslid; Luc Van den Bossche, toenmalig Gemeenschapsminister voor Binnenlandse aangelegenheden en openbaar ambt en huidig minister van onderwijs.

JAN MARTENS (1644 - 1709) BOOMKWEKER EN WAARD IN HALTEBIJ TE BELLEM.

Afstamming

Jan Martens was de jongste zoon van Pieter en Tanneken Steyaert. Hij werd op 4 april 1644 te Bellem geboren en er op 10 april door pastoor Francies Desmarets gedoopt. Zijn peter en meter waren Jan Hertman en Sara Rootsaert (1).

Zijn paternele grootouders, Jacob Martens en Livina Claeys, bewoonden het neerhof van het *heerlijke* kasteel tegenover de taveerne *Hove* te Hansbeke en runden er een landbouwbedrijf van 30 bunders (ca. 40 ha) zaailand, meers, bos en water, met een drietal paarden, een uitgebreide veestapel, varkens en een kudde schapen. Ze hadden ook een brouwerij. Jacob was schepen, nadien baljuw van de heerlijkheid van Hansbeke (2).

Zijn maternele grootouders, Guilliam Steyaert en Vijntjen Rijckaert, woonden te Bellem op de noordzijde van de vaart. Guilliam bezat er omstreeks 1640 nagenoeg 33 ha grond en was één van de zeldzame grootgrondbezitters van Bellem die de eigen gronden bebouwde (3). In de jaren 1621-1626 zetelde hij in de schepenbank van de heerlijkheid van Bellem en Schuurvelde (4).

Zijn ouders, Pieter Martens en Tanneken Steyaert, pachtten, volgens *de index ofte taeffel vanden lanthouck der prochie van Bellem*, 24 partijen land en meers met een totale oppervlakte van 35 gemeeten (ca. 15 ha), alle gelegen op de noordzijde van de vaart. Ze woonden in een hofstede langs de oostkant van de *Leystraete* (5). Ze hadden (minstens) vijf kinderen: Livina (°19.03.1625), Guilliam (°31.05.1628), Joanna (°15.03.1633), Pieter (°31.03.1636) en Jan *himself* (6). Pieter was armmeester te Bellem in 1632 (7).

Bij het overlijden van zijn moeder op 14 oktober 1665 (zijn vader stierf op 7 juli 1653) erfde Jan Martens in het ouderlijke sterfhuis twee partijen zaailand *den baspaepen*, 586 roeden, en *het kersseluerken*, 286 roeden groot, gelegen te Bellem op de noordzijde van

de vaart, alsook (in onverdeeldheid met de weduwe en kinderen van Jan Steyaert fs Guillaume) de helft van twee partijen bos, respectievelijk *over d' helft* 328 en 112 roeden groot, gelegen in *den kerckenbosch* te Bellem. Deze partijen land en bos werden gebruikt door zijn oudste broer Guillaume, die in de nazomer van 1653 met Janneken Steyaert gehuwd was en een hofstede langs de westkant van de *Leystraete* bewoonde (8).

Eerste huwelijk

Enkele jaren later, op zondag 22 en 29 januari 1668 en op de feestdag van O.-L.-Vrouw Lichtmis, werd Jan geroepen in de kerk van Bellem. Hij trouwde er op 12 februari met het 20-jarige Adrianneken Spiessens, geboren te Bellem op 30 oktober 1647, dochter van Adriaan en Joanna Lootens. Pastoor Arnold De Vos zegende het huwelijk in. Catharina Lootens en Guillaume Martens waren getuigen.

Jan vestigde zich te Bellem op de hofstede langs de westkant van de *Leystraete*, die door zijn broer Guillaume ontruimd werd. Dit erf *metten bulck bachten huysel* had een oppervlakte van 608 roeden. Het paalde ten zuiden aan de hofstede van Joos Steyaert en behoorde toe aan Jan Rootsaert, baljuw van de heerlijkheid van Bellem en Schuurvelde.

Volgens de index van het landboek (9) gebruikte hij, vanaf kerstavond 1668, 6 gemeten en 120 roeden grond (ca. 2 ha 50 a) te weten de vernoemde pachthoeve, de akkers en de bossen die hij in het sterfhuis van zijn moeder Janneken Steyaert geërfd had: een bescheiden start voor een zoon uit een welstellend landbouwersgezin.

Adrianneken baarde te Bellem op 10 januari 1670 een mannelijke tweeling die wegens geringe levenskansen onmiddellijk na de geboorte door de vroedvrouw gedoopt werd. Pastoor De Vos kerstende de tweelingbroertjes 's anderendaags in de kerk onder de namen Guilielmus (peter Guillaume Martens, meter Livina De Valcke) en Carolus (doopouders Carel Rootsaert en Anna Blomme). Guillaume stierf op zijn derde levensdag, Carel twee dagen later op 14 januari. Dezelfde dag overleed Adrianneken in het kraambed, pas 22 jaren oud.

De in het sterfhuis opgemaakte staat van goed, daterende van 30.05.1671 (10), vertoonde een batig saldo ten bedrage van 27.14.08 ponden groten, waarvan de helft aan de weduwnaar en de andere helft aan de *apparente* (verwante) *hoirs* van de overleden vrouw toekwam (11).

Tweede huwelijk

Reeds enkele maanden na het overlijden van zijn vrouw hertrouwde Jan Martens op 22 mei 1670 te Bellem met Susanna De Roose. Ze waren vrijgesteld van de derde roep. De twee eerste roepen vonden plaats op 15 en 18 mei. Susanna, geboren te Bellem op 10 oktober 1647, was de enige dochter van Charles De Roose en Adriana Van Kerrebrouck. Pastoor De Vos zegende het huwelijk in. Guilliam Martens en de moeder van de bruid waren getuigen.

Het tweede huwelijk wijzigde de aanvankelijke toekomstplannen van de jonge broer. Zulks gebeurde wellicht door toedoen van zijn schoonouders die voor het jonge paar nieuwe perspectieven openden.

- x -

Adriana Van Kerrebrouck (fa Pieter) was een eerste maal gehuwd geweest met Jan De Sutter, kerkmeester te Bellem in 1643 (12). Was hij de gezworen landmeter die omstreeks 1640 het landboek van Bellem samenstelde? (13)

Bij het overlijden van Jan De Sutter bleven de matrimoniaale eigendommen in onverdeeldheid tussen zijn weduwe en zijn kinderen Guilliam en Marie De Sutter (14).

Deze onroerende goederen lagen te Bellem op de noordzijde van de vaart, namelijk:

- een partije landts ghenaeemt het gaverken, groot in eirfven ontrent twee hondert vijftich roen.
- een partije landts ghenaeemt den cockelaere, groot ontrent 200 roen, noort de heirstraete.
- een behuysde hofstede metten huysse boomen ende andere catheylen daer mede gaende, groot over eirfve met 't bilckxken van oosten daeran ghelegen tsaemen ontrent drij hondert roeden ... abouterende suyt ende west de straete.

Deze behuisde hofstede was *van oudts een herberghe, ghe-naempt Haltebij*, palende ten westen aan de Kloosterstraat en ten zuiden aan de Zwagerhullestraat (15).

Adriana Van Kerrebrouck (die vermoedelijk met haar eerste man Haltebij bewoonde), hertrouwde met Charles De Roose (fs Anthonis) weduwnaar van Ardijnken Vrient (16). Korte tijd na de geboorte van het vernoemde Susanneken overleed haar tweede man. Hij was *vrijlaet van Ursel* en bezat, volgens de staat van goed (17), gronden te Ursel, Oostwinkel en Zomergem. Het weeskind Susanneken erfde in het sterfhuis van haar vader een (zeker) *part ende deel in een hofstede ende lant tot Ronsel, mitsgaders haer part in een partije lants t' Oostwynkele en de herberghe ghe-naempt Hemerijck* (te Zomergem ?).

Adriana Van Kerrebrouck trouwde voor de derde maal, met Olivier Heytens (fs Jan). Deze pachtte van de baron van Bellem sinds 1655 de wind- en rosmolen die op de zuidkant van de Brugse vaart stond. Hij verzekerde ook de veerdienst (18). Hij was kerkmeester in 1658 (19), een *ghegoede ingesetene* en werd in 1672 als notabele van Bellem gekozen (20).

Krachtens een autorisatie, hem verleend door de schepenen van Ursel op 20 mei 1660, gaf Olivier Heytens het erfdeel van zijn stiefdochtertje in de hofstede met bijbehorende land te Ronsele en in het land te Oostwinkel in belening aan Guillaume Dewilde voor de *somme van vierensestich ponden grooten vlaems*. Met dit geld loste hij aan een zekere Coppens een rente af van *achtenveertich ponden grooten vlaems caepitaels ter ontlastynghe vande herberghe ghe-naempt Hemerijcken, ende de resterende seshien ponden grooten* werden naderhand aan Jan Martens overhandigd (21).

- x -

Olivier Heytens liet voor eigen rekening aan de herberg *Haltebij* verbeteringswerken uitvoeren en legde op de *bilck* ten oosten van de hofstede een nieuwe planterij aan (22). Vermoedelijk gebeurden deze aanpassingen in het vooruitzicht van het huwelijk van zijn stiefdochter Susanna De Roose.

In ieder geval verliet Jan Martens, volgens de index van het Bellemse landboek, de hofstede op de westkant van de *Leystraete*

(die na hem door Pieter Van Kerrebrouck betrokken werd) en vestigde zich na zijn huwelijk in *Haltebij* (die tevoren door Pieter Pattyn gepacht werd) (23).

Tegelijkertijd nam hij ook *den gaver* en *den cockelare* van Pattyn in pacht over. Tenslotte aanvaardde hij op kerstavond 1676 van Joos Van Speybrouck *een partije landts ghenaeemt het braemstick competerende den armen van Bellem*, groot 428 roeden (24). Hij was in hetzelfde jaar armmeester te Bellem (25).

Als waard in *Haltebij* gebruikte hij gedurende jaren een areaal van 2547 roeden (ca. 3 ha 80 a), geprijsd op 2107 roeden of aan een gemiddelde kwaliteitscoëfficiënt van 0,83 namelijk:

- de behuise hofstede *Haltebij*
- de planterij aan de oostzijde van de hofstede
- de partijen zaailand *het gaverken* en *den cockelare*, alle voorgaande in pacht van zijn schoonouders
- de partij zaailand *het braemstick* in pacht van de armendis van Bellem
- de partijen zaailand *den baspaepen* en *het kersselaerken* en
- de twee partijen bos, gelegen in *den kerckenbosch*, zijn ouderlijk erfdeel.

Uit het tweede huwelijk ontsproten (minstens) vijf kinderen. Vier werden te Bellem gedoopt: Jan (°01.07.1671), Joanna (°02.11.1672), Anna (°16.10.1677) en Francies (°07.10.1679). Een dochtertje Adriana (zie verder) werd in 1673 blijkbaar op een vreemde parochie geboren en gedoopt. Mogelijk vluchtte het gezin tijdelijk naar een veiliger oord tijdens de Hollandse oorlog (1672-1682) (26). Drie van deze kinderen, nl. Jan, Joanna en Anna, stierven zeer jong.

- x -

Wellicht beviel het Jan Martens goed als waard (en boomkweker) in *Haltebij* want hij wou de herberg, de planterij en de bijbehorende partijen zaailand aankopen.

Het echtpaar verkocht de herberg *Hemerijcken met de schuere ende ander catheylen metten gront* aan Pieter Van Hobstaele voor de som van 100 ponden groten, evenals een *seker ghedeelte vande partije bosch den Valantsbosch* voor thien guldens (27).

Met deze gedsom kocht Jan Martens op 26 september 1676 van Olivier Heytens en Adriana Van Kerrebrouck de twee delen van vier in de partijen land *het gaverken en den cockelare* en in de behuisde hofstede *Haltebij met het bilcxken van oosten eran ghelegghen en datte mette helft vande catheylen* (roerend goed = hier bomen, vruchten, ...) *op ende an voornoemde partijen staende, midtsgaders mette verbeterynge ende melioratien aende huysynge ghedaen alsmede de nieuwe planterije op den grondt vande selve hofstede*. De globale koopsom bedroeg 95 ponden 6 schellingen 8 deniers groten vlaams. De wederhelft van deze eigendommen behoorde nog steeds in onverdeeldheid toe aan Marie De Sutter (fa Jan) (intussen gehuwd met Adriaan Van Houcke) en aan de (twee) wezen van de reeds overleden Guilliamme De Sutter (fs Jan) (verwekt bij Clara De Jans) (28).

Op 17 januari 1678 kocht Jan Martens van Adriaan Van Houcke en zijn vrouw Marie De Sutter eveneens hun *deurgaende vierde part ende deel* van dezelfde eigendommen voor de som van *acht en twintich ponden grooten vlaems suyver gelt*. De onderhandse verkoop vond plaats in *Haltebij* waar *thien schellynghen ten ghelaeghe* door het gezelschap verteerd werden. De aanwezige personen waren, benevens kopers en verkopers: Olivier Heytens, Jacques Steyaert, Guilliamme Goethals, Marten Rootsaert en Jan Titgadt. De koopsom moest rechtstreeks betaald worden aan de weduwe van Chaerel De Langhe te Gent, lastgever van de verkopers. Deze beloofden af te *draeghen alsulcke aenspraecke ofte pretentien die Jacques Van Sevecotte beweerde te hebben op het verkochte erfdeel* (29).

Jan Martens beschikte echter niet over gereed geld om deze koopsom te vereffenen. Hij leende op 15 april 1678 van *Joffrauwe Catharina De Beer fa Guilliamme* (zuster van Balduinus De Beer, pastoor te Bellem), *ghestede begijntken in 't cleen begijnhoff der stede Ghendt*, de som van *twee en dertich ponden grooten vlaemsch in goeden ghevalueerden gelde* aan een rente van twee ponden grooten vlaems tsjaers losselijck den pennynck XVI^{ne} (aan 6,25%). *Den baspaepen (abouterende suyt den leybaerme)*, die hij van zijn ouders gedeeld had, diende als onderpand (30).

Ook van zijn zuster Janneken Martens, weduwe van Boudewijn Heytens te Ingelmunster, ontving hij 16 ponden groten in leen (31).

Maar Jan Martens werd door het noodlot achtervolgd. Op 19 november 1679, ongeveer een maand na de geboorte van haar vijfde kindje Francies, stierf zijn tweede vrouw Susanneken De Roose. Ze was amper 32 jaar oud. Ze liet twee wezen achter: *Adrianeken*, 6 jaar jong en het pasgeboren *Francheynsken*.

De staat van goed, overgebracht op 16 december 1680 door de weduwnaar (benevens Olivier Heytens en Guillaume Martens, voogden van de wezen) aan baljuw burgemeester en schepenen van de baronie van Bellem als oppervoogden, geeft een momentaan overzicht van de onroerende en roerende goederen, baten, lasten en schulden van het sterfhuis (32).

Een eerste post *pro memorie* vermeldt dat de goederen ende gronden van erfven die Susanna De Roose van haar vader geërfd had (haar deel in een hofstede en land te Ronsele, in een partij land te Oostwinkel, in de herberg *Hemerijcken* en in een partij bos *den Valantsbosch*) tijdens haar huwelijk verkocht werden, en dat haar twee wezen voor *hun remplachement* dienaangaande van hun vader gezamenlijk een bedrag van 21.14.9 ponden groten te goed hadden.

De gronden van erfven bij de overledene metten hauder tsaemen ghe-duerende hun houwelijck ghecocht ende gheconquesteert behelsden (zoals reeds vermeld) de drij delen van viere van de herberg *Haltebij met het bilckxen van oosten daeran gheleghen*, van de partij land *het gaverken* en van de partij land *den cockelare*. Het vierde deel van dit vastgoed behoorde nog steeds toe aan de wezen van Guillaume De Sutter.

Blijkbaar waren er geen liquide geldmiddelen om de onkosten van het sterfhuis te vereffenen. Jan Martens (geautoriseerd enerzijds als vader over zijn twee minderjarige wezen en anderzijds als voogd over de wezen van Guillaume De Sutter) had op 6 december 1680, nog vóór het verlijden van de staat van goed, ten zinnen huize de partij land *het gaverken* voor 33 ponden groten onderhands verkocht aan Guillaume Van Speybroeck. Deze verklaarde *te denomeren* (noemen) voor *sijnen commandt* (koopman) *den persoon van Meester Pieter Lodevicus Billeman, advocaat inde Raede van Vlaenderen*. Drie vierden van de koopsom, hetzij 24 ponden en 15 schellingen, (het laatste vierde kwam toe aan de wezen van Guillaume De Sutter) werden bij de baten van het sterfhuis opgeteld (33). De akker werd

vanaf kerstavond 1680 door de koper aan Adriaan Maenhout verpacht (34).

De ghemeene deelsaeme baete waaronder meubelen ende huyscatheylen mitsgaeders bedden, cleeren, lijnen ende wollen, een koe in de stal, wat graen op den solder, de prijs van de boomen op den gront (achter de afspanning), de prijs van solle (ploegen), saet (zaaien), overschieten (overspreiden met aarde) ende seeuwen (bedekken met aarde) mette vette op de akkers, als het haut onder jonck ende oudt en het tegoed van vertering in de herberg volgens de calckboomen werden gezamenlijk geschat op 94.7.9 ponden groten.

De schulden, comeren ende lasten, ondermeer de van Janneken Martens en van Cathelijne De Beer geleende kapitalen, de achterstallige renten, de nog te vereffenen leveringen van wijn (Jan Van Zeele), tonnen bier (Jan Rootsaert, baljuw), winkelwaren (in de *Alfmaene* te Gent), tarwe en *busschen* (hakhout) (Jan Rootsaert), klederen (Pieter De Zutter), dienstloon aan de dochter van Olivier Heytens, achterstallige pachten (o.a. van het *braemstick* aan de armmeester van de parochie) en accijnzen, *reste van diversche ommestellijngeboecken* (omslagbelasting), en de begrafeniskosten overtroffen de baten met 3.9.7. ponden groten. De helft van dit negatief saldo was ten laste van de twee wezen.

Rekening houdend met dit nadelig saldo van 1.14.9/6 ponden groten, en het *remplachement van hun moeders vercocht sijde haudende goet binnen houwelijk ghedaen* ten bedrage van 21.14.9/6 ponden groten, beliepen de moederlicke weese ende catheylicke penningen uiteindelijk de ronde som van 20 ponden groten. Hun vader moest hen dit bedrag bij hun *selfs wordynge* (meerderjarigheid) uitkeren.

Jan Martens beloofde eveneens *sijn twee kynderen te houden ende onderhouden, soo sieck als ghesont, soo van haete (eten) ende dranck, mitsgaders deselven te cleeden ende gereeden, redelick ende taemelick naer haerlieden staet, alsoock deselven te doen leeren lesen ende schrijven ende instrueren int roomsch catholick apostolick gheloove*. Als recompense behield hij de opheve (opbrengst) van des *selfs weesegoederen tot hun selfs worden tsij geestelicke ofte weereldlicke staete*.

In een laatste pro-memorie-post tenslotte was ook nog sprake enerzijds van achterstallige *binnencosten* (dorpslasten) van de jaren

1676, 1677, 1678 en 1679 o.a. ingevolge het logement van Hollandse troepen, terwijl het sterfhuis anderzijds nog vergoed moest worden voor *houdenisse* (inkwartiering) van *hollanders* tijdens de Hollandse oorlog (35).

Derde huwelijk

Jan Martens trouwde voor de derde maal, te Bellem op 6 mei 1680 met Elisabeth Peirs uit Oostwinkel, dochter van Jan en Laurijntjen Van Buere. Ze kregen nog drie zoontjes, te Bellem geboren en gedoopt: Jan (°16.02.1682), die na een tiental dagen overleed, Joos (°27.05.1683) en Jan (°12.09.1685).

Het ging Jan Martens niet (meer) voor de wind. De aankoop van het laatste vierde *part ende deel* in de herberg *Haltebij* (in bezit van de wezen van Guillaume De Sutter) lag niet meer in zijn mogelijkheden. Zijn hartewens werd niet vervuld. Hij verzeilde integendeel herhaalde malen in geldnood (36).

Op 2 november 1683 leende hij van Jan Rootsart, baljuw te Bellem, 16 ponden groten.

Op 27 november 1684 verkocht hij aan Adriaan Vande Walle fs Adriaan *den blooten grondt (mits de rolynge ofte struycken den cooper voorgaendelick van den vercooper heeft ghecocht) van den kersselaere* voor 9 ponden groten. Drie ponden en tien schellingen waren door de koper reeds tevoren aan Pieter Van Maldeghem te Hansbeke betaald ter ontlasting van de verkoper (37).

Jan Martens werd naderhand vermaand het bedrag van 20 ponden groten, dat hij aan zijn twee kinderen uit zijn tweede huwelijk verschuldigd was als hun *moederlicke weese ende catheylicke penningen*, te verzekeren. Bij gebrek aan *personelen seker* en met akkoord van de voogden Guillaume Martens en Olivier Heytens, stelde hij op 23 januari 1688 de helft van de drie delen van de vier van de behuisde hofstede Haltebij *als reelen seker* (borg) (de wederhelft van de drie delen van vier behoorde toe aan dezelfde wezen als hun moederlijk erfdeel) (38).

Op 30 juli van hetzelfde jaar leende hij andermaal 56 ponden groten van *d' eerweerdighe vrouw priorinne van het clooster van Ste*

Jooris op Sandt binnen der stede van Gendt aan een jaarlijkse rente van *drij pondt thien schellynghen grooten* (aan 6,25%). Als onderpand dienden opnieuw de helft van de drie delen van vier van de behuisde hofstede, evenals *den baspaepen* en de helft van de twee partijen bos aan *den kerckenbosch*. Het bij begijntje De Beer ontleende kapitaal van 32 ponden groten, bezet op *den baspaepen*, werd vooreerst afgelost zodat slechts 24 ponden groten werden ter hand gesteld (39).

Door verkoop van *den gaver* in 1680 en van *het kersselaerken* in 1685, daalde het aantal roeden, die Jan Martens bewerkte, navenant. Op kerstavond 1689 zegde hij de pacht op van *het braemstick* (dat door Marten Van Hoecke werd overgenomen). De twee partijen bos en *den baspaepen* verpachtte hij vanaf kerstavond 1688 resp. 1690 aan Guilliame Steyaert fs Joos (40). Mogelijk wilde hij door de inkrimping van de door hem gebruikte akkers tijd vrijmaken voor zijn handelszaak, enerzijds een pachtsom uitsparen en anderzijds enig pachtgeld opstrijken. Maar het bracht geen zoden aan de dijk.

Om het geleende kapitaal en de achterstallige intresten aan het *clooster van Ste Jooris op Sandt tot Gendt* te kunnen (terug) betalen, verkocht hij aan Guilliame Steyaert fs Joos per onderhands contract van 19 januari 1693 zijn helft van de twee partijen bos (*ghelegen aen den kerckenbosch in de gaeverwijck*) en de partij *den baspaepen* voor 73.7.8. ponden groten en een *laeckenen justacor* (justaucorps = aansluitende jas). Maar Guilliame Martens, zijn broer die intussen tot burgemeester van Bellem benoemd was, kreeg hiervan kennis via *de zondagsche kerckgeboden* (41). Hij maakte bij *naerhede* (42) bezwaren tegen deze verkoop en vorderde de transactie aan dezelfde voorwaarden (43).

Enkele jaren later had Jan Martens opnieuw zware schulden bij Frans Rootsaert fs Jan, brouwer, ingevolge levering van bier in de jaren 1697 en 1698. Bovendien eiste Jan Rootsaert, baljuw, de terugbetaling van het in 1683 geleende kapitaal en vereffening van de achterstallige *croosen*. Noodgedwongen werden de drie delen van vier in de herberg *het meuleken ofte Haltebij metten geheelen bogaert ende een partije van lande ghelegen achter den huyse* op 16 augustus 1698 aan baljuw Rootsaert verkocht. Deze was intussen ook eigenaar geworden van het resterende vierde deel van

Haltebij. De koopsom bedroeg 68.11.8 ponden groten, drie stenen vlasch en een *alfve tonne goet leverbaer bier*. Dit afgemeten bedrag omvatte precies de te vereffenen schulden te weten 20 ponden groten hetzij de weespenningen uit te keren aan de wezen Adriana en Frans Martens gewonnen bij Susanna De Roose, en 48.11.8 ponden groten *per onderrekenynghe ende moderatie* (vonnis) hetzij:

- 16. 0.0 voor levering van bier in 1697 door Frans Rootsart
- 4. 6.8 voor levering van bier in 1698 door Frans Rootsart
- 1. 5.0 *over caemer huere*
- 16. 0.0 aflossing van het geleende kapitaal aan Jan Rootsart
- 9. 0.0 achterstallige intresten van de lening
- 2. 0.0 *over boete ende costen par moderatie over scoopers deel er inde den vercooper ghecondemneert is* (44).

48.11.8

Volgens de index van het landboek gebruikte Jacques Goethals *den cockelare* vanaf kerstavond 1698 (45). Vermoedelijk werd ook deze partij zaailand verkocht.

Omstreeks de eeuwwisseling bezat Jan Martens geen enkel onroerend goed meer.

Tegen kerstavond 1703 verliet hij *Haltebij*, de afspanning die hij niet had kunnen verwerven (en die door Jan Loete werd betrokken). Tegelijkertijd aanvaardde hij van Heynderick Van Hecke 60 roeden *vuyt een hofstede ende landt, noort de straete* (46).

Op 27 september 1708 was Jan Martens (of was het zijn jongste zoon Jan ?), samen met Judoca De Vriendt, getuige bij het huwelijk te Bellem van zijn zoon Joos met Anna Maria Martens.

Vermoedelijk overleed hij, enkele maanden later, in tragische omstandigheden. Ene Jan Martens, op terugweg van Eeklo naar Bellem, stierf te Ursel op 10 januari 1709 ten gevolge van de koude. Hij werd op 13 januari op het kerkhof van Bellem begraven. De overlijdensakte in het parochiaal register van Bellem (47) vermeldt als ouderdom *quasi 70*, nagenoeg 70 jaar. Jan Martens (fs Pieter en Tanneken Steyaert) was toen in feite nog geen 64 jaar oud. Maar een dergelijke foutieve opgave van leeftijd van een afgestorvene kwam dan wel meer voor.

Samenvatting

Het blokdiagram van het areaal van gronden, die Jan Martens in de loop der jaren gebruikte of bewerkte, is als het ware een levensboek. De opgaande treden van dit histogram schetsen de rooskleurige beginjaren van zijn levenscurve; de afgaande treden geven een schrijnend beeld weer van zijn noodlottige teloorgang als waard in *Haltebij*.

Jan Martens was van goede afkomst, de jongste zoon uit een welstellend landbouwersgezin. In het ouderlijk sterfhuis erfde hij twee partijen zaailand en (in onverdeeltheid) de helft van twee partijen bos.

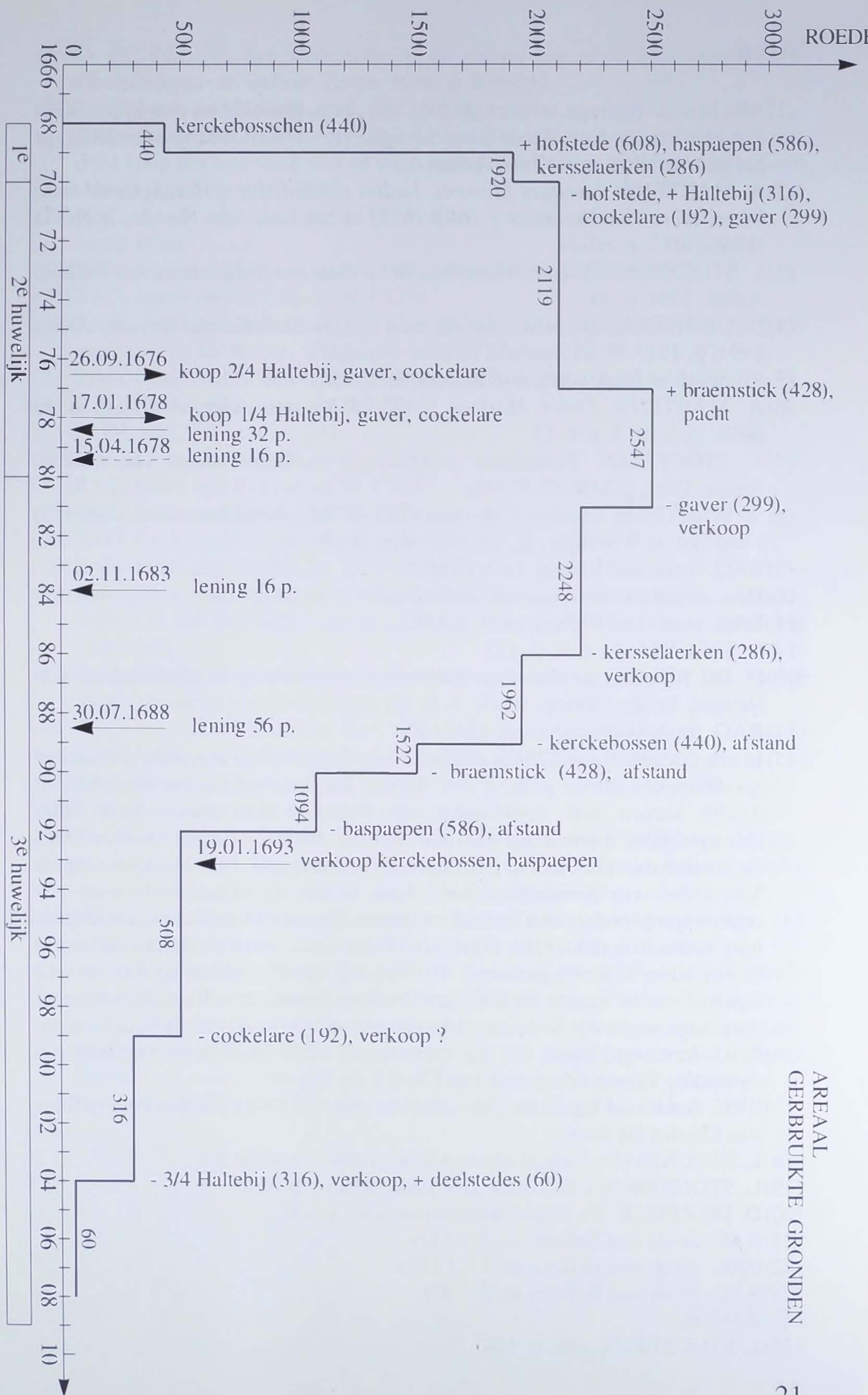
Hij startte veelbelovend, weliswaar op een bescheiden manier, als jonge (koe) boer op een hofstede langs de westkant van de Leistraat. Maar het noodlot sloeg onmiddellijk toe. Zijn vrouw, samen met haar pasgeboren tweelingzootjes, bezweek in het kraambed.

Zijn tweede huwelijk wijzigde zijn toekomstvisie. Hij werd boomkweker en waard in de herberg Haltebij, die deels aan zijn schoonmoeder toebehoorde. Zijn levenswens was eigenaar te worden van de gerenommeerde afspanning. Te dien einde werd het vaderlijke erfdeel van zijn vrouw te gelde gemaakt en werd geld geleend voor de aankoop. Maar het noodlot achtervolgde hem. Ook zijn tweede echtgenote stierf voortijdig, korte tijd na het kraambed van haar vijfde kind.

Jan trouwde voor de derde maal maar was niet voor het geluk geboren. Hij kwam de tegenspoed niet te boven. Integendeel, tijdens zijn derde huwelijk verslechterde de geldelijke situatie voortdurend zodat opnieuw geld geleend werd. Vervolgens moest onroerend goed verkocht worden om de schuldenlast af te wentelen. De reden(en) hiervan is / zijn niet zo duidelijk: oorlogsomstandigheden, tegenslagen, ziekte, wanbeheer, drankduivel, ... ? Uiteindelijk werd ook *Haltebij*, waarom het allemaal begonnen was, aan één van de schuldeisers verkocht (48).

De brouwer, die het bier levert, doet doorgaans betere zaken dan de biertapper.

Albert MARTENS

Noten :

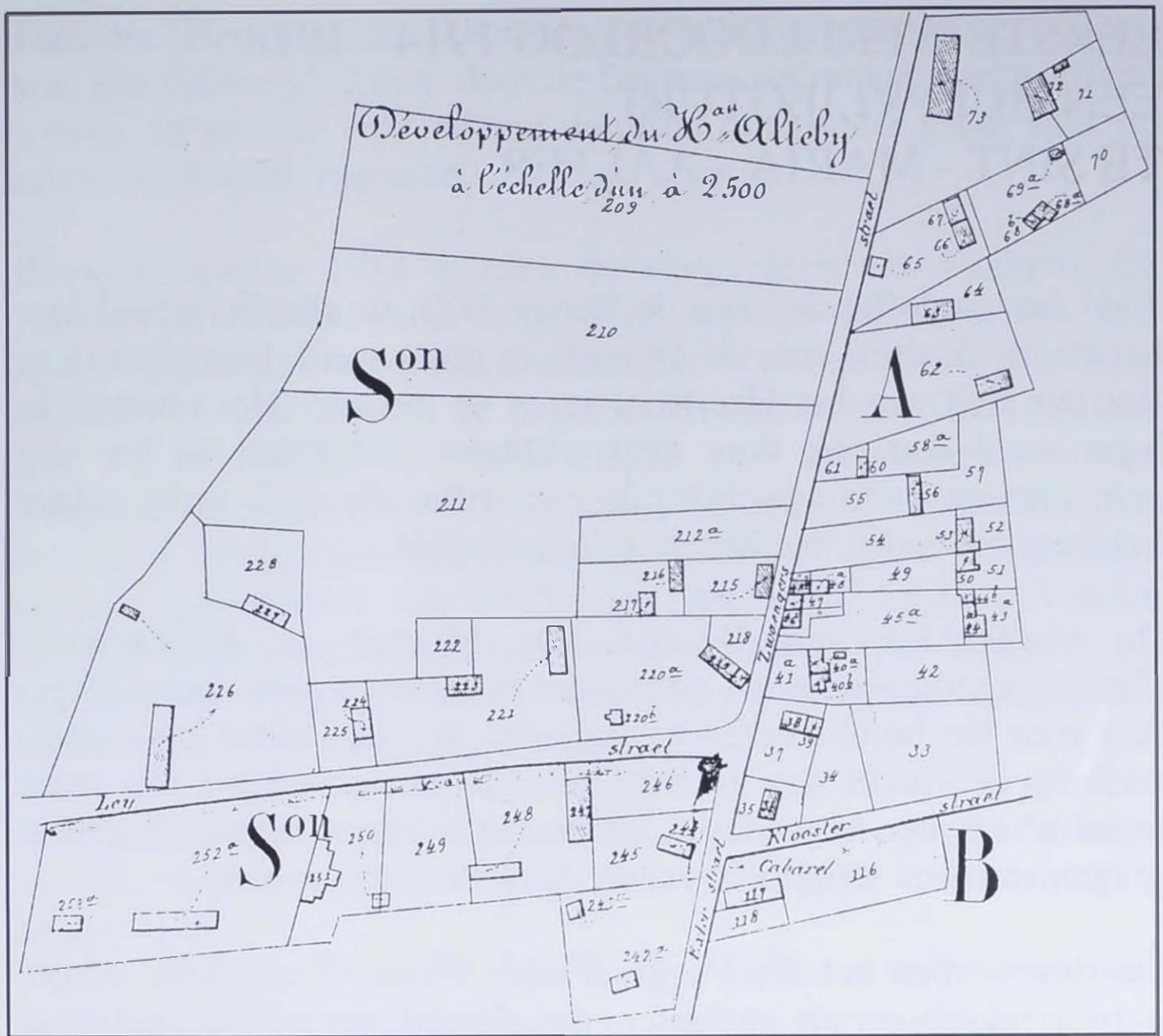
- (1) Alle in deze bijdrage vernoemde data van doop, huwelijk en overlijden, werden geput uit de betreffende parochieregisters, voorhanden (op microfilm), in het gemeentelijk archief van Aalter.
- (2) A. MARTENS: *Jaecques Martens, bailliu vanden Hove, Heerlickhede ende Vierschaere van Hansbeke (1602-1618)* in het Land van Nevele, jg. XVII (1986), afl 1, p. 60-74
- (3) L. STOCKMAN: *Sociaal-ekonomische evolutie* in Geschiedenis van Bellem, Aalter, 1994, p. 44
- (4) D. DE REUCK: *De lokale instellingen* in Geschiedenis van Bellem, Aalter 1994, p. 191
- (5) Rijksarchief Gent, fonds oud Bellem, nr.2, f 3r,v-4r,v
- (6) A. MARTENS: *Pieter Martens (1602-1653), stamvader te Bellem* in de Belle, jg.3, nr. 3, p. 6-13
- (7) L. STOCKMAN: *Parochiale geschiedenis* in Geschiedenis van Bellem, Aalter, 1994, p. 124
- (8) A. MARTENS: *Guilliam Martens (1628-1708), burgemeester te Bellem* in Land van de Woestijne, jg. 13, nr. 3-4, p. 9-19
- (9) RAG, fonds oud Bellem, nr 2, f 16r
- (10) Deze inventaris is tot nog toe onvindbaar.
- (11) RAG, fonds oud Bellem, nr. 9, f 376r, v
- (12) L. STOCKMAN, a.w., p. 122
- (13) D. DE REUCK: *Evolutie van landschap en bewoning* in Geschiedenis van Bellem, Aalter, 1994, p. 10
- (14) RAG, fonds oud Bellem, nr. 17, f 139v
- (15) In een document van 1765 is er sprake van *de herberghe vanaudts ghenempt het Meuleken als nu gheseyt den Altebij*. De benamingen *het Meuleken* en *Altebij* komen niet voor onder de Bellemse toponiemen vóór 1600 (Meetjeslandse toponiemen tot 1600. Bellem. Stichting Achiel De Vos 1992) Ze zouden dus 17e eeuwse plaatsnamen (kunnen) zijn. *Halt* betekent volgens Van Dale : een pleisterplaats, een *halte* is een stopplaats. *Halt houden* is onderweg ophouden, rust nemen, verpozen, een reis onderbreken. De afspanning met uithangbord (*Het Meuleken*) *Halte bij ...* werd mogelijks mettertijd in één adem Haltebij genoemd. Haltebij lag aan de driesprong van de weg lopende van de vaart te Bellem naar Ursel en Zomergem - Rho, een kruispunt waarlangs nogal wat beweging was van of naar (de kaai aan) de Brugse vaart.
- (16) RAG, fonds oud Ursel, nr. 188, rekening dd 08.04.1647 in het sterfhuis van Ardijnken Vrient, echtgenote van Charles De Roose.
- (17) RAG, fonds oud Ursel, nr. 183, staat van goed dd 04.11.1649 in het sterfhuis van Charles De Roose.
- (18) L. STOCKMAN: *Sociaal-ekonomische evolutie*, a.w., p. 57
- (19) L. STOCKMAN: *Parochiale geschiedenis*, a.w., p. 122
- (20) D. DE REUCK: *De lokale instellingen*, a.w., p. 161
- (21) RAG, fonds oud Bellem, nr. 9, f 372v
- (22) RAG, fonds oud Bellem, nr. 17, f 139v
- (23) RAG, fonds oud Bellem, nr. 2, f 27r
- (24) RAG, ib.
- (25) L. STOCKMAN, a.w., p. 124

- (26) D. DE REUCK: *Een klein dorp op de golven van grote gebeurtenissen in Geschiedenis van Bellem*, Aalter 1994, p. 236-242
- (27) RAG, fonds oud Bellem, nr. 9, f 372v-373r
- (28) RAG, fonds oud Bellem, nr. 17, f 139v-140r. De *erfenisse* (registratie) van deze koop ten overstaan van de wethouders van Bellem en Schuurvelde vond slechts plaats op 16.12.1680
- (29) RAG, fonds oud Bellem, nr.17, f 140v - 141v, *wettelijke passering* op 16.12.1680
- (30) RAG, fonds oud Bellem, nr. 17, f 92v, 93r, akte op 13.07.1678
- (31) RAG, fonds oud Bellem, nr. 9, f 375r
- (32) RAG, fonds oud Bellem, nr. 9, f 372r - f 378v, staat van goed in het sterfhuis van Susanna De Roose, echtgenote van Jan Martens, dd 16.12. 1680
- (33) RAG, fonds oud Bellem, nr. 17, f 141v - 142v, registratie 16.12.1680
- (34) RAG, fonds oud Bellem, nr. 2, f 27r
- (35) D. DE REUCK, a.w., p. 241
- (36) RAG, fonds oud Bellem, nr 18, f 249r
- (37) RAG, fonds oud Bellem, nr 17, f 233r, v, akte 09.01.1685
- (38) RAG, fonds oud Bellem, nr 18, f 27r
- (39) RAG, fonds oud Bellem, nr 18, f 41r-42v
- (40) RAG, fonds oud Bellem, nr 2, f 16r en f 27v
- (41) Kerckgebot = afroeping op zondag in de kerk van zekere rechterlijke handelingen, in het bijzonder van de verkoop van vernaderbare vaste goederen (Stallaert).
- (42) Bij naerhede = eis van naasting = recht van naasting = recht van naaste bloedverwanten van de verkoper om in de plaats van de koper te treden.
- (43) RAG, fonds oud Bellem, nr 18, f 139v-142r, akte 04.02.1693
- (44) RAG, fonds oud Bellem, nr 18, f 249v-250r, akte 27.08.1698
- (45) RAG, fonds oud Bellem, nr 2, f 27r
- (46) RAG, fonds oud Bellem, nr 2, f 311v en f 338r
- (47) Parochiaal register Bellem, nr 6, p. 410: *die 10 january 1709 frigore suffocatus est in Ursele Joannes Martens, rediens ex Eeckeloo in Bellem, aetatis suae anno quasi 70, et sepultus est hic in caementerio 13 eiusdem.*
- (48) Charles en Maximiliaan Rootsaert erfden Haltebij van hun ouders Jan Rootsart (fs Marten) en Anna Blomme (fa Joris). Op 23 september 1710 verkochten ze de herberg (RAG, fonds oud Bellem, nr 19, f 183v). Pieter Vande Putte was er tapper vanaf 28 mei 1708 (ib. nr.2, f 311v). In 1765 verpachtte Abraham Vervynckt de herberg voor 7.10.0. ponden groten per jaar. Pieter De Cuyper kocht de afspanning voor 300 ponden groten van Joannes Steyaert en consoorten (ib. nr 22, f 226v) (zie L. Stockman: *Herbergen te Bellem in de 17de en 18de eeuw* in *Ons Meetjesland*, jg. 18, nr 3, p. 177).

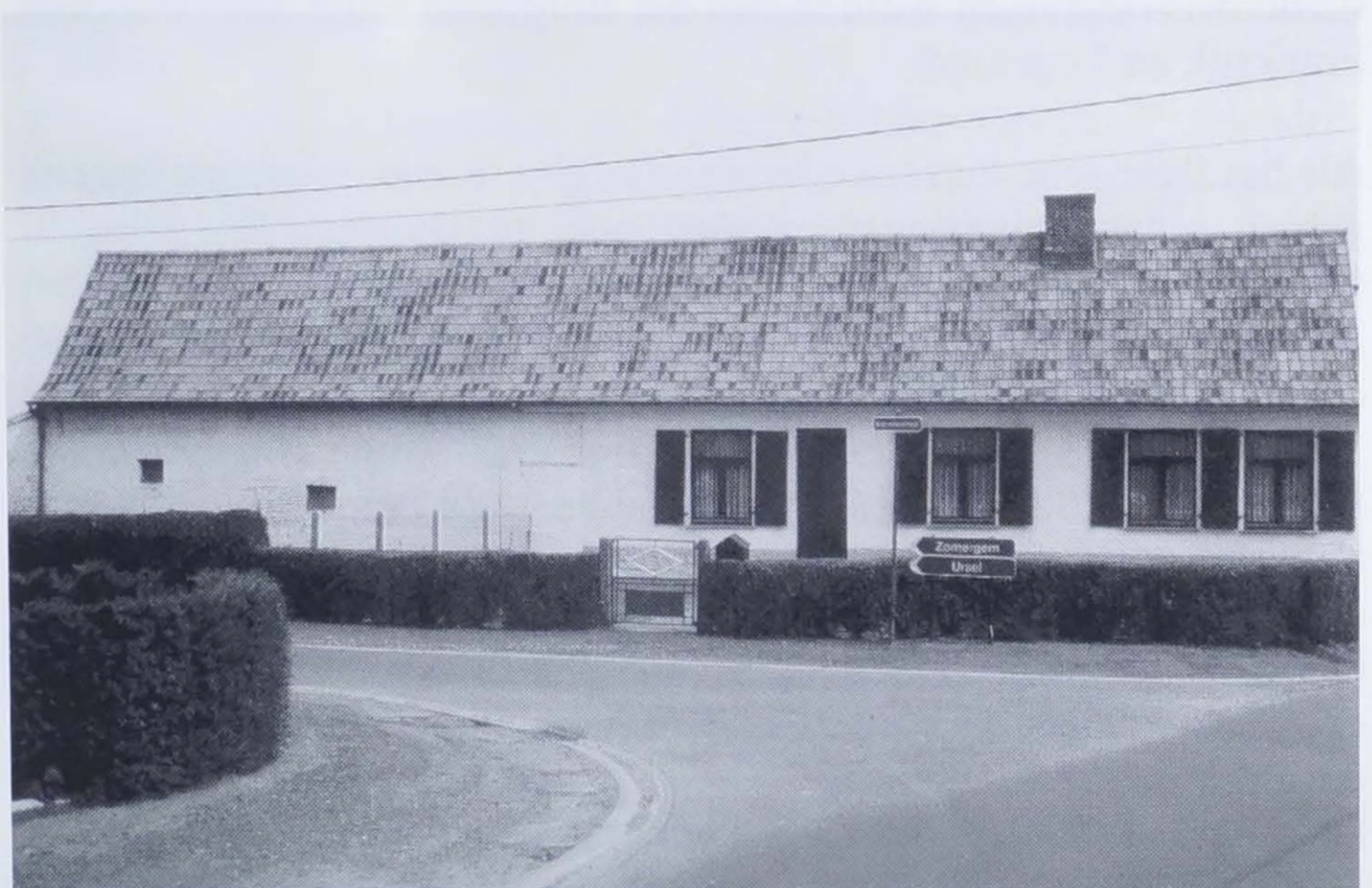

Gezinsfiche

<p>MARTENS JAN fs Pieter en Anna Steyaert ° Bellem 04.04.1644 + Ursel 10.01.1709</p> <p>1. <i>Guilliam</i> ° Bellem 10.01.1670 + Bellem 12.01.1670</p> <p>2. <i>Carel</i> ° Bellem 10.01.1670 + Bellem 14.01.1670</p>	<p>1x</p> <p>x Bellem 12.02.1668</p> <p><i>kinderen 1x</i></p>	<p>SPIESSENS ADRIANA fa Adriaan en Joanna Lootens ° Bellem 30.10.1647 + Bellem 14.01.1670</p>
<p>3. <i>Jan</i> ° Bellem 01.07.1671 + Bellem 22.11.1675 ?</p> <p>4. <i>Joanna</i> ° Bellem 02.11.1672 + Bellem 17.10.1676 ?</p> <p>5. <i>Adriana</i> ° 1673</p> <p>6. <i>Anna</i> ° Bellem 16.10.1677</p> <p>7. <i>Francies</i> ° Bellem 07.10.1679 + Bellem 30.11.1716 ?</p>	<p>2x</p> <p>x Bellem 22.05.1670</p> <p><i>kinderen 2x</i></p>	<p>DE ROOSE SUSANNA fa Carel en Adriana Van Kerrebrouck ° Bellem 10.10.1647 + Bellem 19.11.1679</p>
<p>8. <i>Jan</i> ° Bellem 16.02.1682 + Bellem 28.02.1682</p> <p>9. <i>Joos</i> ° Bellem 27.05.1683</p> <p>10. <i>Jan</i> ° Bellem 12.09.1685</p>	<p>3x</p> <p>x Bellem 06.05.1680</p> <p><i>kinderen 3x</i></p> <p>x</p> <p>x Bellem 27.09.1708</p>	<p>PEIRS ELISABETH fa Jan en Laureyntjen Van Buere</p> <p>Martens Anna Maria</p>

Wijk rondom het "Cabaret" Altebij op de Poppkaart omstreeks 1860.

Huidige woning ter hoogte van de vroegere herberg Altebij.

EERSTE WERELDOORLOG 1914 - 1918

EEN HULPVLIEGTUIG

TE SINT - MARIA - AALTER

Toen het eindoffensief van de Eerste W.O. in alle hevigheid losbarstte en de druk voor de Duisters te groot werd, begonnen deze laatsten zich aan het IJzerfront terug te trekken. Het vluchtende leger werd dan ook door onze militaire vliegeniers in het oog gehouden en onze verschillende escadrilles die zich veilig achter het front bevonden, werden grondig herschikt.

De vliegvelden van Houtem, De Moeren en Hondshoote (Frankrijk), die samen elf escadrilles bevatten, waren vooral uitgerust voor het bombarderen en de jacht. Nu het Duitse leger praktisch op de vlucht was en het Duitse luchtwapen bijna niet meer actief was boven Vlaanderen, kwam het er vooral op aan de gedragingen van deze terugtocht vanuit de lucht te observeren.

Daartoe werden het 2e, 3e, 4e, 5e, 6e, 7e en 8e escadrille omgevormd tot observatie-eenheden die daarbij vernieuwd materiaal gebruikten zoals de Bréguet XIV, de Spad S11 A2, De Farman 40, de Farman 60 en de Sopwith 1 1/2 Strutter. Al deze voor die tijd moderne vliegtuigen werden aan het Belgische leger geleverd door Frankrijk en Engeland.

Als het Belgische leger vorderingen begint te maken om het bezette gebied binnen te dringen, voelen ook de Duitsers die gelegerd waren op het geïmproviseerde vliegveld, gelegen ten oosten van het wederoproepingsgesticht van Ruiselede, het stilaan te warm worden en verlaten hun vliegveld.

Met "vliegveld" bedoelde men te dien tijde een terrein dat qua afmetingen en effenheid voldeed om met een vliegtuig op te stijgen of te landen. De infrastructuur bestond gewoonlijk uit enkele bijkomende tenten terwijl het logies uit niets anders bestond dan uit opgeëiste kamers bij burgers in de onmiddellijke omgeving van het terrein.

Het hiervoor genoemde "vliegveld" lag dus op het grondgebied van Maria-Aalter en was op het ogenblik dat de Belgische troepen via West-Vlaanderen de streek binnen kwamen, verlaten door de

Duitsers. Het enige bruikbare dat achterbleef voor onze troepen was een voldoende groot, door de Duitsers gedraineerd en geëffend terrein dat perfect voldeed aan de eisen om zonder grote kans op ongevallen op te stijgen en te landen.

Begin november 1918 worden de vliegvelden van Houtem, De Moeren en Hondshoote verlaten en worden de escadrilles verspreid opgesteld onmiddellijk achter het front dat zich te dien tijde ergens tussen Brugge en de Schelde ten zuiden van Gent bevond. Het 9^e, 10^e en 11^e escadrille gingen zich ten noordoosten van Brugge (Moerkerke) installeren; het 2^e escadrille vond een onderkomen te Male (Sint-Kruis) terwijl het 3^e, 5^e en 8e zijn tenten opsloeg ten noorden van Oostkamp. Ook het 4e en 6e bevonden zich ten zuiden van de laatstgenoemde gemeente. Als laatste wordt het door de Duitsers verlaten vliegveld van Maria-Aalter ingenomen door het 7e verkenningsescadrille.

In "*l' Organisation de l' Aviation Militaire d'après-guerre*" schrijft G. Lecompte letterlijk "en novembre 1918, la 7e enfin a atteri à Maria-Aalter".

Een juiste datum hebben we niet teruggevonden maar het moet wel begin november zijn geweest want vanuit Maria-Aalter werden regelmatig verkenningsvluchten gevlogen naar de Schelde tussen Gavere, Semmerzake en Eke waarbij onder andere commandant vlieger Arsène Demanet op 11 november 1918 nog sneuvelt te Eke-Landuit.

Wel konden we achterhalen dat de bevelhebber van het 7e escadrille kapiteincommandant J. Jaumotte was en dat de vliegtuigen te Maria-Aalter het kenteken van "De draak" op de romp droegen.

Heel groot was het effectief van het 7e escadrille niet toen het Maria-Aalter als landingsplaats had. Het geheel bestond uit een commandant, enkele luitenants en onderluitenanten, 1 adjudant, 1 sergeant-majoor, 2 sergeanten, 2 korporaals, enkele eerste mechanici, 1 burger-schrijnwerker en 1 bureelbediende en natuurlijk de piloten.

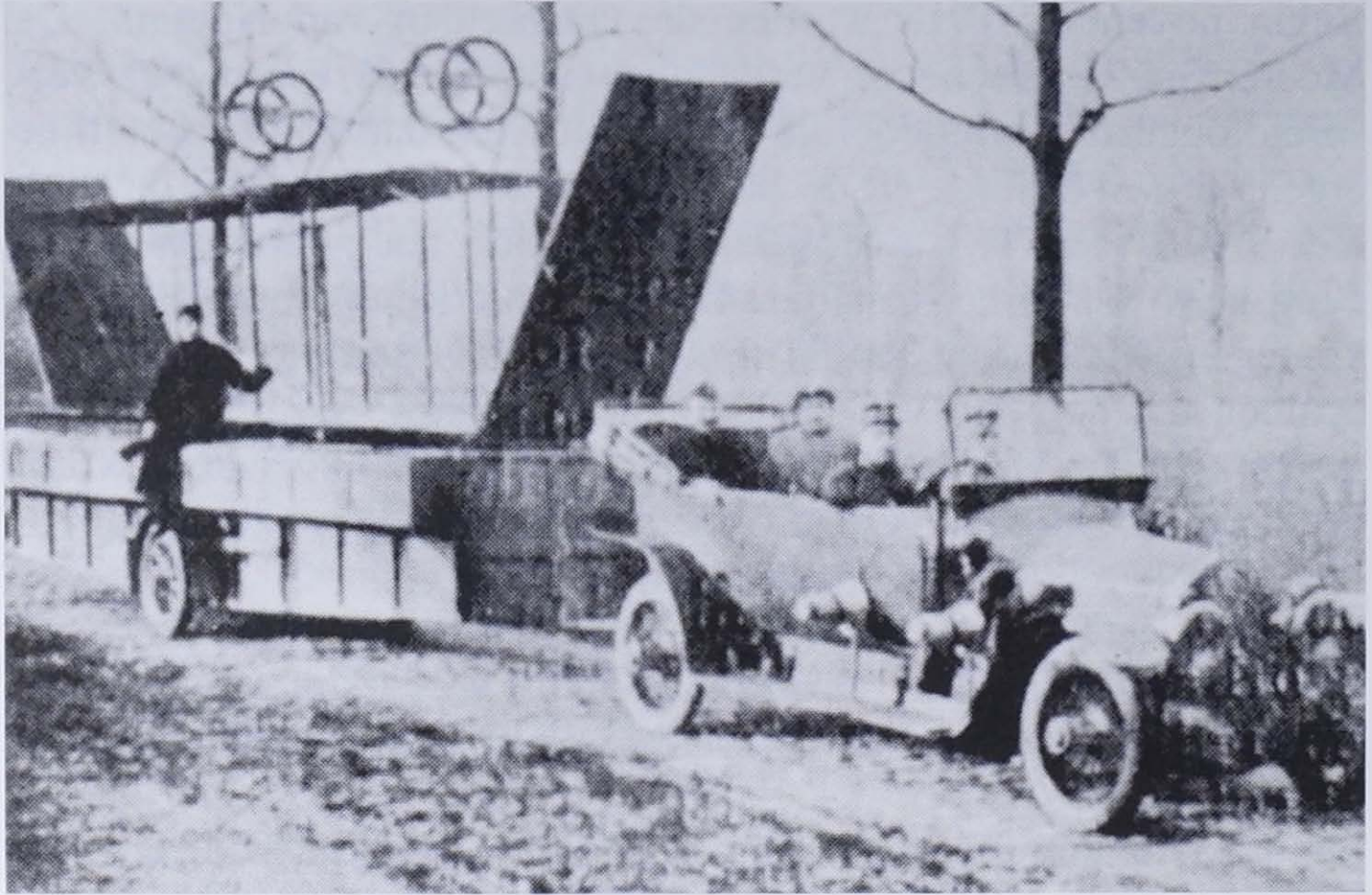
Het vliegtuigenpark bestond uit een tweetal voertuigen maar heel wat piloten beschikten over een eigen "automobil".

Eind november begin december 1918 gingen alle escadrilles zich vestigen op de vliegvelden van Evere en Sint-Agatha-Berchem. Begin 1919 vinden we het 7^e escadrille, dat een kort verblijf kende

te Maria-Aalter, terug in Bochum bij Krefeld (Duitsland) waar ondertussen het Belgische leger begonnen was met de bezetting van het Rijngebied.

Henri DE BAETS

Vliegtransporter uit de eerste wereldoorlog.

Links Cdt Jaunotte met zijn mitrailleur Wouters - samen gefotografeerd voor een Farman F60. Dit type vliegtuig landde regelmatig op het hulpvliegveld van Sint-Maria-Aalter op het einde van de eerste wereldoorlog.

PLAATSELIJK NIEUWS UIT AALTER WINTER 1926 - 1927

Activiteiten van verschillende bonden

De boerenbond

Op zondag 14 november 1926 organiseerden de Boerenbond, de Boerinnengilde en de Boerenjeugd een afscheidsfeest ter ere van hun oud-proost Z.E.H. Joseph Delacroix. Hij was tweede onderpastoor te Aalter van 1921 tot 1926. Talrijke geschenken werden hem als herinnering aan zijn verblijf te Aalter aangeboden.

Op zondag 21 november 1926 had dan ook de maandelijkse vergadering van de Boerenbond plaats. Eerwaarde Heer Pastoor Serafien Van Loo, aangesteld als pastoor op 29 augustus 1926, stelde de nieuwe proost Z.E.H. Remi Van Coppenolle voor. Voorzitter Jules Verheecke, schepen van de gemeente Aalter, verwelkomde de nieuwe proost zeer hartelijk. De proost beloofde zijn beste krachten te zullen wijden aan het werk dat hem nu was toevertrouwd. Hij deed dit tot in 1935.

Tenslotte gaf de heer De Craene uit Hansbeke de reeds vroeger aangekondigde voordracht over "zwijnenkweek".

De toneelafdeling van de landbouwavondschool trok op zondag 28 november 1926 naar Gent om met toneelstukken de arrondissementsvergadering van de Boerenjeugd op te luisteren. Zij oogstten veel bijval en maakten alzo onze gemeente Aalter bekender. Reeds eerder had de groep op een prachtige wijze de prijsuitdeling van de landbouwavondschool opgeluisterd.

Op zondag 12 december 1926 hield de Boerengilde haar maandelijkse vergadering samen met de landbouwcommissie van Nevele. Op de dagorde stonden belangrijke besprekingen. De opkomst was goed.

Op 6 januari 1927, Driekoningendag, werd een eucharistieviering opgedragen voor de leden van de Veeverzekering en daarna had de jaarvergadering plaats in *Het Lam* (café waar nu het hotel *Memling*

staat, op de Markt). De opkomst was behoorlijk. De voorzitter verwelkomde de aanwezige leden, stelde de nieuwe secretaris Prosper Debussche voor en bedankte zijn voorganger voor het gepresteerde werk. Deze bedankte op zijn beurt de voorzitter, de schatbewaarder, het bestuur, de wijkmeesters en de leden voor de hulp die hem steeds geboden werd.

De secretaris bracht daarna verslag uit over de werking tijdens het voorbije werkjaar 1926, gaf uitleg omtrent de verschillende posten der rekening en verstreekte allerhande nuttige inlichtingen. Onderstaande rekening, welke de belangrijkheid van de vereniging en de gezonde kastoestand bewees, werd goedgekeurd:

balans

Ontvangsten	:	6712,89 fr.
Uitgaven	:	<u>- 3585,15 fr.</u>
Rest nog	:	3127,74 fr.
In kas op 31 dec. 1925	:	<u>+3504,84 fr.</u>
In kas op 31 dec. 1926	:	6632,58 fr.

De gevraagde inlichtingen door de verschillende aanwezige leden werden uitvoerig besproken en beantwoord door het bestuur. Daarna besloot de voorzitter deze belangrijke vergadering met een oproep tot aanwerving van nieuwe leden.

De maandelijkse vergadering van de Boerenbond had plaats op zondag 9 januari 1927 na de heilige mis van 8 uur in "Het Lam". De zaal was helemaal gevuld. De voorzitter wenste alle aanwezigen van harte een zalig en gelukkig nieuwjaar. De proost sloot zich bij deze wens aan en sprak de hoop uit dat het jaar 1927 een jaar van zegen zou worden voor de bond en zijn leden. Verder kwamen o.a. de bedevaart naar Rome en het feest op de jaarlijkse boerendag van maandag 31 januari 1927 ter sprake.

De werkliedenbond

De maandelijkse vergadering had plaats op zondag 21 november 1926. Meester Frans Verbauwen gaf commentaar over de uitslag van de gemeenteraadsverkiezingen van 10 oktober 1926. De verkozenen van de Kristen Werkliedenbond, Raymond Claeys en Jules Maenaut, spraken de vergadering toe en gaven uitleg over het programma van de werkliedenbond.

De vergadering besliste dat alle vergaderingen van de Werkliedenbond, de Vrouwengilde, de Arbeidersjeugd, de onderlinge Bijstand en de Pensioenkas in de toekomst in de zaal van Prosper Cocquit in de Stationsstraat zouden doorgaan. Men besliste daar ook dat alle betalingen van de Onderlinge Bijstand en de Pensioenkas de eerste zondag van elke maand dienden te gebeuren in diezelfde zaal in de Stationsstraat.

Tenslotte werd de algemene toestand bij de Arbeidersjeugd en de Vrouwengilde besproken alsook het sinterklaasfeest van 5 december 1926 te Aalter. Het feest zou doorgaan in de patronage om 16 uur en in Maria-Aalter in de oude kantschool. Al de kinderen die hun plechtige communie nog niet gedaan hadden alsook hun ouders werden daar verwacht.

In afwachting van de komst van de Sint werden in Aalter eerst een paar reeksen dia's getoond over de Kindsheid van Jezus; in Maria-Aalter toonde men prettige films. Aalter was helemaal nog niet aan het uitsterven. Dat zal sinterklaas wel kunnen vertellen hebben in de hemel want 't was een overrompeling van jewelste op beide locaties. Als de "heilige man" met zijn knecht - Nicodemus - verscheen, was het één en al gejuich en gejubel. Te Aalter verlootte hij meer dan 50 prachtige prijzen en deelde hij aan alle kinderen een paar sinaasappelen uit; te Maria-Aalter meer dan 20 prijzen, daarbij nog een zevental *Belga's* en aan alle kinderen gaf hij een paar repen chocolade.

Op 27 november 1926 had de maandelijkse vergadering van de K.A.J. plaats. Het was een zeer geslaagde vergadering, bijgewoond door niet minder dan 60 leden. Ook Z.E.H. Serafien Van Loo, de pastoor, vereerde het bestuur alsook enkele bestuursleden van de Werklieden- en Middenstandsbond met zijn aanwezigheid.

De vergadering begon met het gebruikelijke gebed en een geestelijke lezing, iets uit het leven van de H. Johannes Berchmans omdat het diezelfde dag zijn feestdag was. Het verslag van de vorige vergadering werd voorgelezen. Daarna luisterde men de vergadering op met liederen en declamaties.

Daarna kwam de hervorming in de K.A.J. ter sprake en werd er meegedeeld dat:

* reeds meer dan 19 wijkmeesters waren aangesteld om:

- de jongens van hun wijk tussen 14 en 21 jaar aan te werven
- maandelijks de leden te bezoeken en het blad "*De jonge Werkman*" af te geven

- de leden uit te nodigen naar de maandelijkse vergadering
- en de bijdrage van 1 fr. per lid per maand af te halen.
- * de leden die achterstallig waren met hun betalingen van hun bijdrage werden verzocht dit in orde te brengen vóór eind december 1926 aan de secretaris-schatbewaarder Maurits Coucquyt.
- * de mogelijkheid bestond dat er zou overgegaan worden tot het oprichten van een spaarkas, een werkbeurs, een inlichtingenbureau voor beroepskeuze, ...

De heer De Craene, onderwijzer te Hansbeke, sprak daarna over het nut van de Onderlinge Bijstand. In een eenvoudige maar duidelijke taal somde hij de vele voordelen op die zulke maatschappij kon verstrekken aan haar leden en weerlegde de opwerpingen. Hij verstrekte ook inlichtingen over de Pensioenkas.

Na deze voordracht volgde een aangename filmvertoning. Tot slot van deze vergadering richtte de pastoor een hartelijk woord tot de aanwezigen en wees hij de ouders op de vele gevaren waaraan de jeugd bloot stond. Zo maakte hij een beetje reclame en wees hij op het nut van een jeugdbeweging, in dit geval de K.A.J.. Tijdens het zingen van het bondslied "*Door Eigen Werk Sterk*", ging de vergadering geestdriftig uiteen.

Eind 1926 was het bestuur van de K.A.J. samengesteld uit: een proost, E.H. Maurice Van Caeneghem; de voorzitter, Henri Van Hulle; de ondervoorzitter, Raymond De Muer en secretaris-schatbewaarder, Maurits Coucquyt.

De maandelijkse algemene vergadering van de Werkliedenbond vond plaats op zondag 19 december 1926. De leden waren zeer talrijk opgekomen en het zaaltje zat eivol. Z.E.H. M. Van Caeneghem, proost, sprak over de gestabiliseerde frank: wat betekende stabilisatie, hoe werd er gestabiliseerd en welke de gebeurlijke gevolgen zouden kunnen zijn voor de werklieden. Hij was van oordeel dat de verenigingen zich sterk zouden moeten maken om op alles voorbereid te zijn. Daarna werd overgegaan tot de verkiezing van de afgevaardigden van de Werkliedenbond bij het middencomité van de standen. Volgens de standregels van het comité diende deze verkiezing in december te gebeuren. De 8 afgevaardigden voor Aalter werden daarom tijdens deze bijeenkomst verkozen; voor Maria-Aalter zou dit later gebeuren. Het verslag in de *Gazette van Aalter* van 1 januari 1927 vermeldt de namen van de verkozenen niet. Met

deze verkiezing was de Werkliedenbond in regel en kon in het werkkingscomité, dat reeds zoveel goed werk had geleverd, verder de belangen van de bond verdedigen.

Raymond Claeys, één van de twee verkozen kandidaten van de Werkliedenbond voor de gemeenteraad, bracht verslag uit over de onderhandelingen die gevoerd werden met het oog op de vorming van het Schepencollege.

Een motie om, overeenkomstig de voorschriften van het Algemeen Christen Werkersverbond, ook de arbeidersstand in het college vertegenwoordigd te zien, werd aan de vergadering voorgelegd en aangenomen.

Tot slot drong de Proost er bij de arbeiders op aan zich in regel te stellen met hun betalingen voor de pensioenkas, wilden ze op 65-jarige leeftijd geen bittere ontgoocheling oplopen. Tal van achterblijvers kwamen na de vergadering hun bijdrage betalen.

Op kerstdag en tweede kerstdag 1926 organiseerde de Vrouwen-gilde een luisterrijk kerstfeest telkens om 16 uur in de patronage (= nu het Parochiaal Centrum Pax). Dus twee avonden na elkaar; dat was durven! Op kerstdag zelf was de zaal zeer goed gevuld; de volgende avond was Maria-Aalter ook daar dus was het een heel grote toeloop. Maar 't was wel verdiend!

De avond was telkens in twee verdeeld. Het eerste deel was een zangavond waarvoor 3 zangers waren gevraagd. Jammerlijk waren er twee gegriepeerd zodat alleen meester Alfons Alyn, hoofdonderwijzer van de vrije jongensschool uit de Stationsstraat (Alyntjes school), kon optreden. Met zijn heldere krachtige stem zong hij elke keer tal van vaderlandse en godsdienstige liederen, waarvoor hij altijd luid werd toegejuicht. Elke avond waren er ook een aantal aanwezigen die op het podium kwamen om de zieke zangers te vervangen. Zij zongen enkele volksliederen en tussendoor verscheen het kribbeke met 't Kindje Jezus op het toneel waar engelen en kleine kinderen het met een huldelied vereerden. De goddienstige toenmalige koster, Eugeen Greispeert, begeleidde alle liederen. Alles werd ingeleid door de proost.

Er werd ook gepoogd om de toehoorders enkele liederen aan te leren, zoals "Waarom ik Vlaming ben" en een oud kerstlied "De Dahlia". Weldra zong iedereen mee onder geleide van Alfons Alyn. De verslaggever schreef in zijn verslag: "Mochten onze men-

schen nu die liederen onthouden en thuis en bij feesten die liederen zingen in plaats van de minderwaardige die er soms worden gehoord."

Tijdens het tweede gedeelte van de avond werd het sprookje van "Klein Duimpje met zijn zes broers en de menscheneter met de zevenmijlslaarzen" opgevoerd. De verslaggever vertelt in zijn verslag gans het sprookje dat onze ouders, de meester, de zuster of de juffrouw ons zo dikwijls vertelden toen wij nog kinderen waren. Alle toeschouwers waren opgetogen en wisten het wondermooie schouwspel te waarderen want het werd gespeeld zonder haperen en op een heel natuurlijke wijze. In het toneel speelden vierentwintig kinderen tussen 7 en 10 jaar mee. Ook het aandeel van enkele ouderen wist men te waarderen. Zij waren ook vol lof over de durf en het geduld van de leidsters om dat alles aan te leren, in te oefenen, te schikken en klaar te maken.

Voor Duimpje, dat gespeeld werd door een meisje, want alle speelsters waren leden of dochtertjes van leden van de Vrouwengilde, was inderdaad juist zeven jaar. Maar ze speelde Duimpjes lange ingewikkelde rol op een meesterlijke wijze.

De verslaggever was dan ook de mening toegedaan dat, met avonden als deze, de Vrouwengilde van Aalter zich ver in het ronde, ja zelfs in de steden mocht vertonen.

Om te besluiten werd elke dag nog een beeld van het Heilig Hart verloot.

Op 31 december 1926 hield de K.A.J.-afdeling haar maandelijks algemene vergadering. Ter gelegenheid van nieuwjaarsavond had het bestuur eraan gehouden de 60 aanwezige leden een verrassing aan te bieden. Naar aloud gebruik werden er pannekoeken met koffie en speculaas aangeboden.

De avond begon met het gebed en de geestelijke lezing. Een drietal kajotters zorgden voor het openingsgedeelte: Marcel Van Cleven en René Hutsebaut voerden een tweezang uit en Henri Van Hulle droeg op prettige wijze "Boerke Naas" voor.

En intussen weerklonken de Vlaamse liederen in de zaal dat de muren daverden. Het jongste lid las ter gelegenheid van nieuwjaar een brief voor waarin de kajotters hun verkleefdheid en dankbaarheid voor hun proost vertolkten; zelfs het gemeenzaam nieuwjaarsgeschenk werd niet vergeten.

Na een innig dankwoord gaf de proost de betekenis van sommige

gebruiken op kerstdag, nieuwjaarsdag en Driekoningen weer, die soms nog door de Aalterse bevolking werden onderhouden. Een prachtige filmvertoning sloot deze aangename bijeenkomst af.

Op zondag 9 januari 1927 hield de Werkliedenbond van Maria-Aalter, na de hoogmis in de oude kantschool, een algemene ledenvergadering. Meer dan 50 leden daagden op. Eerwaarde Heer Pastoor Emiel Thuysbaert en gemeenteraadslid Karel Lambert waren ook aanwezig. Voorzitter Henri Hutsebaut verwelkomde de aanwezigen en gaf het woord aan raadslid Jules Maenaut die een zeer belangrijke en klare uiteenzetting gaf over de nieuwe huishuurwet die reeds in werking was getreden op 1 januari 1927; op vragen omtrent bijzondere gevallen gaf hij een klaar en duidelijk antwoord.

Vervolgens gaf de proost van Aalter enkele bemerkings op de nieuwe pensioenwet en enkele leden kwamen na de vergadering om persoonlijke inlichtingen. Daarna werd overgegaan tot de verkiezing van twee werkliedenafgevaardigden voor Maria-Aalter. Zij moesten zetelen in het Katholiek Werkingscomité. Emiel Van Eeghem en Gustaaf Lips werden herkozen.

Om te besluiten verstrekke raadslid Raymond Claeys inlichtingen omtrent de gevoerde onderhandelingen met het oog op de samenstelling van het Schepencollege. Zoals te Aalter werd ook een motie, waarin een schepenzetel voor een afgevaardigde van de Werkliedenbond, verkozen door de gemeenteraad, werd geëist, voorgelegd en met algemeenheid van stemmen aangenomen door de vergadering.

De middenstandsbond

Op 8 december 1926 hield de studiekering van "De Consciencevrienden", zijn jaarlijks avondfestijn met avondmaal. Alles wat te verorberen viel, werd in natura samengebracht door de leden. Dat dit niet te misprijzen was, bewijst het tafelmenu dat werd rondgedeeld en waarvan de tekst hierna volgt:

Gulhertiglijk een Vlaming doet!

"Wees wellekom luidt Vriendengroet!"

Voorzitter aan 't woord ! ...

En, lijk alle Christene menschen, ...; daarna:

*Doode konijntjes wild en fijn,
’t kan maar alzoó zijn.
Nu, smakelijk en ... met fatsoen
Maar niet zooals de zwijntjes doen.
Daarbij saus, patatten, bier ... met hop;
Pas op, of ... ’t zit u in den kop!
Want nu juist, voor een verandering
Hebben wij een soort "Redevoering"
over: de organisatie van de Jeugd
Om ze te bewaren in eer en deugd.
Dan, na wat rust en klucht,
Kitty dat men er van zucht;
Waarna ... nu is ’t een fijntje
Net als voor ’t begijntje,
Koekskens, ja ... met Wijntje.
En nu, lijk al de serieuze menschen
Een tasje koffie voor die ’t wenschen.
Na ’t gerecht, niet gelet,
eerst een dankend, kort Gebed.
Om daarna in ’t goed verzet,
saâm te blijven en, vol pret,
Met sigaar of cigaret
’t Tonneken dat daar nog staat
Aan te spreken ... zoolang het gaat.
Maar ... geen overdaad!
Want Plezier en Vreugde mogen wij uiten,
Maar ’t moet altijd Deftig sluiten!
Dank aan allen die g’ hier ziet
Of zij lid zijn of te niet.
Wij, leden, hebben dit alles samen gegeven,
Om zoo, door eigen kracht te streven,
Onzen Bond nieuw leven te geven.
En nu, zooals het moet,
Vol gloed,
Met hert en blij gemoed,
Ons Lied van den Middenstand
Dat ge vindt op den anderen kant.*

Het jaarfeest van de middenstand, op zondag 19 december 1926, was een groot succes. De zaal zat eivol en er was ook veel volk van Maria-Aalter.

De vergadering werd met een gebed geopend. De voorzitter heette alle aanwezigen en vooral de twee nieuwe proosten, Remi Van Coppenolle en Emiel Thuysbaert, van harte welkom.

De gebroeders Van Gele brachten een kunstig pianostukje ten gehore en de hulpschrijver, in vervanging voor de zieke schrijver, las het jaarverslag voor en gaf uitleg over de kastoestand. Daarna was het de beurt aan volksvertegenwoordiger Herbert uit Lokeren, die de toehoorders overweldigde door zijn verheven gedachten, zijn rake zinnen en bovenal door zijn kloeke, donderende stem. Het nut, het doel en de werking van de middenstandsbonden, op alle gebied, werd uitgelegd. Een ongehoorde bijval viel de spreker te beurt.

Daarna kwam, zoals op het programma vermeld, het kunstgedeelte aan de beurt. De gebroeders Van Gele vertolkten op meesterlijke wijze tal van godsdienstige, vaderlandse en volksliederen. Begeleiding en uitvoering waren af en alles werd op een aangename en voortreffelijke wijze ingeleid en uitgelegd door Z.E.H. Colpaert, leraar aan 't college te Eeklo. Tijdens de pauze sprak Eerw. Heer Leo Joos, algemeen proost van de middenstandsbonden van 't bisdom Gent, op klare en eenvoudige wijze over de noodzakelijkheid van de organisatie van de middenstandsjeugd, over de bijdrage van de leden en over het weekblad van de middenstand.

De vergadering werd besloten met een prachtige tombola en een gemoedelijke toespraak van Z.E.H. Pastoor van Aalter die tevens proost was van de middenstandsbond. Hij dankte allen die meegeworpen hadden tot het slagen van het feest en allen die ijverden voor de belangen van de middenstand. Hij steunde nogmaals op het nut en de noodzakelijkheid van de organisatie. Hetgeen men die dag te zien en te horen had gekregen, deed hen, zo besloot hij, de toekomst hoopvol toezien. De verslaggever vermeldt in zijn verslag: *"Het was waarlijk een prachtig feest, waar de Middenstand van Aalter eere van haalt."*

Maurice THYS

BIBLIOGRAFIE

- *Gazette van Aalter*, veertiendaags blad voor volksontwikkeling, van 1/12 en 15/12/1926, 01/01 en 15/01/1927.
- *Geschiedenis van Aalter*, L. Stockman, 1979, p. 309, 513, 526 en 566.

UIT DE TIJD "VAN TOEN".

DE MEISJESSCHOOL VAN SINT - MARIA - AALTER, ANNO 1939.

Op onderstaande foto kan men zien hoe een klas in een dorps-schooltje er uit zag kort vóór de Tweede Wereldoorlog. Opvallend is het groot aantal leerlingen (hier 40 leerlingen) in een graadsklas van 3 leerjaren. De foto werd genomen in 1939, rond Kerstmis (zie de kerstboom achteraan).

Dit is de klas van juffrouw *Margriet Latomme* met het 4e, 5e en 6e leerjaar.

HET VIERDE LEERJAAR, links van de kachel, per bank van links naar rechts:

Anna Vermeire en Madeleine Ledeganck; Giselle De Fauw en Agnes De Ram; Angèle De Bruyne en Solange Van Severen; Angèle Lambert en Julienne Van Parijs; Paula De Buysser en Christiana Secaet; Fernanda De Baets en Maria Creupelinck.

HET VIJFDE LEERJAAR, in 't midden per bank van links naar rechts: Maria Secaet en Simonne Willemarck; Godelieve De Pré en Irma Poelvoorde; Marie-Thérèse Dancet en Alice Martens; Godelieve Fiers en Maria Theresia Verhelst; Germaine Vermeire en Maria Vermeire; Simonne van Overbeke en Godelieve Dobbelaere; Marie-José Steyaert en ... ? ...; Suzanna Lambrecht en Andréa Lannoy.

HET ZESDE LEERJAAR, tegen het raam, per bank van links naar rechts: Alexandrina Lanckriet en Anna Taghon; Mariette Dehulster en Estella De Backer; Madeleine De Bruyne en ... ? ...; Ivonne De Boever en Maria De Baets; Lisette Van de Putte en Rosa Borré; Janette Fiers en Maria Van Eeghem.

Foto en informatie: Giselle De Fauw

Maurice THYS

TOEN DE PROCESSIES NOG UIT GINGEN.

Tot vóór 20 jaar gingen er in nagenoeg alle parochies, zowel in de steden als op het platteland, twee grote processies uit door de voornaamste straten van het centrum. De eerste processie ging uit op zondag na Sacramentsdag en stond in het teken van de verering van het heilig sacrament. De processie ter ere van O.-L.-Vrouw had plaats op O.-L.-V.-Hemelvaart, 15 augustus. Talrijke groepen stapten in deze processies mee en droegen beelden van de patroonheilige en ander heiligen.

Deze processies werden op de meeste plaatsen afgeschaft wegens gebrek aan medewerkers, vooral op 15 augustus, en ook wegens het toenemend verkeer. Te Aalter St.-Cornelius werden zij vervangen door kleine processies rond de kerk of, in geval van slecht weer, binnen in de kerk.

Op de grote foto van de volgende pagina, genomen op de speelplaats van de Vrije Lagere Meisjesschool in de Brouwerijstraat, ziet men de groep *Koningin der engelen* uit een processie van omstreeks 1925. De "Koningin" werd toen uitgebeeld door juffrouw Irma Vermeire, die van 1926 tot 1945 lerares was aan de meisjesschool. Aan haar linkerzijde staan Maria Van Poucke (later zuster Rita) en Yvonne Van Poucke.

Hier twee opnamen van de processie te St.-Maria-Aalter ongeveer 20 jaar later. De processie gaat door de Wingenestraat richting kerk, juist voorbij de herberg "De oude smisse" en het sedert 1963 verdwenen kapelleke.

De groep met O.-L.-Vrouw uitgebeeld door Maria Verstraete uit de Egypteveldstraat (later zuster Gerardine).

De groep met de H. Thérésia, uitgebeeld door Julia Lambert uit Stratem.

Maurice THYS

EEN TONEELFEEST TE AALTER, ANNO 1920.

Op Kerstdag en tweede Kerstdag 1920 vergastte de toneelafdeling van de Consciencevrienden de Aalternaren op een gezellig en welgeslaagd toneelfeest. Telkens voor een bomvolle zaal werden achtereenvolgens *Don Garcia Moreno*, een geschiedkundig drama in 3 bedrijven en *Kozijn Klaas*, een blijspel in 2 delen opgevoerd.

Hier volgt nu het verslag met commentaar van een ooggetuige dat verscheen in het weekblad 't *Getrouwe Maldeghem* van zondag 2 januari 1921.

"De twee hoofdrollen, namelijk Moreno (R. Van den Broecke) en Polano (A. De Doncker) werden goed vertolkt; Leon (E. Billiet) was ook heel goed. Ze hadden hun rol diep ingestudeerd en leverden dan ook een welgeslaagd spel. De andere rollen werden min of meer goed vertolkt.

Voor het kluchtspel geldt als bijzonderste opmerking, een meer verfijnder en beschaafder uitspraak, want zekerlijk, daarin liet de taal werkelijk te wenschen over.

Bij het sluiten weerklonk meermalen de strijdkreet "Vliegt de blauwvoet" "Storm op zee" en onder het zingen van een krachtigen "Vlaamschen Leeuw" verliet de menigte de zaal, uiterst voldaan en reeds snakkend naar een nieuw feestje dat, hopen wij, niet al te lang zal uitblijven."

"Hier waren wij getuige dat ooit onze bevolking langzamerhand haar Vlaamsch-zijn bewust wordt en onder eene krachtige leiding ook zal medestrijden voor de ontvoogding van ons diep vernederd Vlaamsche volk.

Jonge tooneelliefhebbers, eerbiedigt Uwe moedertaal, studeert ze, leert ze kennen en hoogachten en U zult ze meer en meer beminnen. Werkt onverpoosd, steunt elkander in dezen harden strijd met raad en daad en zoo zult U ook het uwe bijdragen tot de zedelijke en stoffelijke verheffing van ons slaafsche Vlaamsche volk, tot spijt van wie 't benijdt.

Vooruit dus: steeds de onvergetelijke leus indachtig: "Alles voor Vlaanderen, Vlaanderen voor Christus."

A

Deze leuze staat gegrift op de IJzertoren te Diksmuide: V V K

V

Maurice THYS

EEN ALGEMENE JEUGDVERENIGING TE AALTER

Te Aalter bestond reeds een jeugdafdeling bij de Werklieden- en Boerenbond, begin 1927.

Op zaterdag 12 maart 1927 had het bestuur van de Middenstand de jongeren onder haar leden bijeen geroepen. De voorzitter Dokter Emiel De Pauw (de latere burgemeester) opende de vergadering met een gebed en een korte toespraak over het doel van deze bijeenkomst. De secretaris, Raymond Van Den Broecke, nog een toekomstig burgemeester, legde uit waarom ook de Middenstandsjeugd zich moest verenigen en besprak een ontwerp van een reglement dat de nieuwe bond zou kunnen beheersen. Na bespreking en enkele wijzigingen werd het reglement aangenomen, een bestuur samengesteld (de samenstelling werd niet in het verslag vermeld) en werden reeds enkele vergaderingen aangekondigd. De vergadering besloot met een filmvertoning.

Op zaterdag 26 maart 1927 kwamen de drie jeugdorganisaties, Werklieden-, Boeren- en Middenstandsbond, samen om 19 uur in *Het Lam* op de Markt. Alle jongelingen van Aalter vanaf 14 jaar werden daartoe uitgenodigd. Op deze stichtingsvergadering kwamen 150 jongeren tussen 14 en 20 jaar opdagen.

De voorzitter, Karel Bockaert, opende de vergadering met het gebed en een korte inleiding. Z.E.H. Van Caeneghem, onderpastoor, legde het doel uit van deze algemene jeugdvereniging, nl. liefde, grondslag van het christelijk leven, doen heersen tussen de verschillende standen en de jeugd in die onderlinge liefde en vriendschap op te leiden. Hij toonde enkele godsdienstige en andere middelen aan, waardoor een jeugdvereniging dat doel kon bereiken.

Daarna kreeg pater Callewaert het woord. Hij behandelde de opvoeding van de jeugd tot christelijke zelfstandigheid en katholieke fierheid. Meer dan een uur kon hij de aandacht van de aanwezigen trekken; meer dan een uur geselde hij hun menselijk opzicht en wees hen op de plicht fier uit te komen als ridders van Koning Jezus-Christus. Een ware ovatie viel de pater te beurt. Na een dankwoord van de voorzitter hield Eerw. Heer Pastoor er aan in zijn

naam ook de pater te bedanken. Hij vroeg ook het bestuur en de aanwezigen om op de ingeslagen weg verder te gaan.

BIBLIOGRAFIE

Gazette van Aalter van 1 april 1927

Maurice THYS

MET DE VROUWENGILDE VAN AALTER OP BEDEVAART NAAR GISTEL.

Op zondag 24 juli 1927 ging de Christelijke Vrouwengilde van Aalter op bedevaart naar Gistel ter ere van St.-Godelieve. De reis gebeurde per trein en kostte 15 frank. Meer dan 100 leden lieten zich inschrijven en ook verschillende vrouwen van ander standen hadden zich daarbij aangesloten, zodat het aantal deelnemers 160 tot 170 bedroeg. De groep vertrok met de trein van 06 u. 40 naar Brugge, met een tiental minuten vertraging, en kwam te Gistel aan om 08 u. 38.

Van het station trokken de bedevaarders recht naar de Onze-Lieve-Vrouwekerk, gingen de ommegang rond de kerk, vereerden de relikwie van de heilige Godelieve, werden rondgeleid in de kerk en bezichtigden de kunstschaten. Daarna was er nog even tijd om een kopje koffie te drinken in een herberg vlakbij de kerk, want velen hadden dit in de vroege morgen niet kunnen doen. Daarna gingen de bedevaarders terug naar de kerk om er de *solemnele hoogmis met sermoen* bij te wonen.

Na de hoogmis, 't was dan al 11 uur, trokken de bedevaarders, de meesten te voet (meer dan een half uur gaan) en enkele per auto, naar de abdij ten Putte, 't slotklooster van Sint-Godelieve. Rond kwart voor twaalf was iedereen daar aanwezig. Zij werden er ontvangen door de pastoor van de kapel en twee paters. Terwijl ze het "Magnificat" zongen, trok de groep door de tuin naar de kapel waar een vurig gebed werd gebeden ter ere van Sint-Godelieve. Daar kregen de bedevaarders van de Vrouwengilde ook een sermoen te horen.

Na het sermoen werd er gezegend met de relikwie van de heilige Godelieve en daarna werd de groep rondgeleid, door een pater, door de tuin van het klooster. Hij gaf een overzicht van de geschiedenis van: het kasteel en het klooster, het kraaikapelleke, de gevangenis, het putje-met-zijn-altijd-zuiver-en-overvloedig-water, het hemd zonder naad, ... Daarna kon iedereen rustig al deze plaatsen wat nader gaan bekijken, zich water en medailles, ... aanschaffen, en ... in de eetzaal, in de remise of op het gazon, eten en drinken want er was van alles te verkrijgen.

Maar schone liedjes duren niet lang. Om 02 u. 23 moest de groep terug zijn in het station van Gistel om er de trein te nemen naar Oostende, waar hij rond 15 uur aankwam. In Oostende vertrok de trein pas om 19 u. 15 zodat de bedevaarders ruim vier uur de tijd hadden om naar het strand te gaan of om pootje te baden. Maar om 19 u. was iedereen reeds op post in de trein, die goed op tijd te Aalter aankwam. Iedereen was blij, opgeruimd en uiterst tevreden over de bedevaart en de treinreis. Verschillende mannen verklaarden achteraf: "*'t Was te goed, want ze zullen 't nog willen doen, en dan zitten we weer alleen!*"

BIBLIOGRAFIE

Gazette van Aalter van 1 augustus 1927

Maurice THYS

DE NACHTWACHT TE LOTENHULLE.

Schets naar de nachtwacht van Rembrandt anno 1642, in het album van kapitein Banning Cocq Amsterdam, Rijksmuseum (in bruikleen).

HORST GERSON: De schilderijen van Rembrandt, icob, 1984, p.74

Wie kent er nu het schilderij van Rembrandt niet: "de Nachtwacht"? Het schilderij kwam in 1642 tot stand. De titel van dit schilderij kwam pas in de 19e eeuw in zwang. Er is heel wat te doen geweest over de voorstelling van dit schilderij.

Niet alleen in de grote steden, maar ook op het platteland, werd een "wacht" ingesteld. Deze wacht kon twee rollen vervullen, enerzijds een militaire rol in oorlogstijd en anderzijds een civiele rol (burgerlijke rol) in vreedestijd.

In de "beroemde" plakkaatboeken van Vlaanderen treffen we een hele wetgeving aan over de wacht. Het zou ons te ver leiden al deze

decreten en wetten uit de doeken te doen. Maar toch willen we even het plakkaat van 1582 belichten.

Artikel 6 van het plakkaat van 22 februari 1582 bepaalde dat op het platte land zowel overdag als 's nachts de wacht moest opgetrokken worden om de vagebonden, de landlopers en de deserteurs op te sporen en aan te houden. Indien nodig moest de alarmklok geluid worden, opdat de lieden van de omliggende dorpen ter hulp zouden kunnen komen.

De wacht had ook een beschermende rol te vervullen. Men weet dat de meeste huizen in hout en leem waren opgetrokken. Dit was dus een zeer brandbaar materiaal. Bij het minste vonkje kon een heel dorp platgebrand worden. 's Avonds moesten dan ook alle vuren gedoofd worden.

Alle dorpelingen, gehuwd of ongehuwd tussen 18 en 65 jaar, waren verplicht de wacht op te trekken. Enkel de geestelijken en de edellieden maakten hierop een uitzondering.

Op 18 november moest Jacob Van Driessche, baljuw van Baarle en geboren te Izegem en woonachtig in Lotenhulle, de wacht optrekken in Lotenhulle. Hij was ongeveer 50 jaar en oefende het beroep van landbouwer uit. Hij was korporaal van de wacht.

In plaats van zijn ronde te doen, vond Jacob niets beter dan in de herberg van baas Stevens de wacht te trakteren op brandewijn en met de kaarten te spelen.

Tussen 23 uur en middernacht vertrok hij met zijn volk uit de herberg en ging naar een andere herberg waar hij nogmaals de wacht trakteerde met een halve pint brandewijn. Daarna vertrok hij met Adriaan De Backer, Pieter Codde en Antoon Lievens naar het *cappelrijgoedt* waar hij Pieter Codde en Antoon Lievens naar huis stuurde. De baljuw bleef nog met De Backer achter. Deze twee gingen tot aan de straat die zich bevond tussen het huis van baas Stevens en het huis van wijlen de molenaar van Lotenhulle. De Backer weigerde verder nog met de baljuw, die al goed beschonken was, verder op stap te gaan. Dit nam Jacob niet en tijdens het gevecht ontnam hij *de vork* waarmee De Backer gewapend was, en gaf hem een paar kloppen met de kolf van zijn geweer op zijn borst. Verder kreeg De Backer nog een paar vuistslagen in zijn aangezicht

waarna hij naar huis gelopen was, achternagezeten door de baljuw die hem nog bij de mouw greep om verder de ronde af te werken. Uiteindelijk zijn beide mannen in *vriendschap* uiteengegaan. Adriaan De Backer moest echter enkele dagen het bed houden door de opgelopen slagen en verwondingen.

Dit incident was de procureur van Vlaanderen ter ore gekomen. De officieren die iets mispeuterden, werden automatisch voor de Raad van Vlaanderen gedaagd om aldaar berecht en gevonnist te worden. Dit verging ook onze baljuw.

Het verdikt luidde als volgt: *Jacob Van Driessche moest blootshoofds op zijn knieën met luide stem vergiffenis vragen in het consistorie (kerkraad) aan God en het hof. Hij moest slechts 100 ponden parisis boete betalen. Omgerekend is dat 50 gulden, die terecht kwamen in de schatkist van de vorst. Als verzachtende omstandigheid werd zijn goed gedrag en de aangeboden verontschuldigheden in acht genomen. Nadat de boete betaald werd, werd hij naar huis gezonden met de vermaning zulks niet meer te doen *op pijn van lijfstraffe*.*

Willy STEVENS

BIBLIOGRAFIE

Raad van Vlaanderen - sententierol 7471

FINANCIËLE PERIKELEN ROND PASTOOR JACOB DE NOYELLES.

We lezen in de "Geschiedenis van Aalter", geschreven door Luc Stockman, het een en ander betreffende financieel geknoei door pastoor Jacob De Noyelle. Deze was slechts acht jaar pastoor (1671 - 1679) te Aalter. Tijdens zijn pastoorschap te Vrasene in 1683, kreeg onze gewezen pastoor een niet onbelangrijk proces op zijn dak, gevoerd voor de Raad van Vlaanderen.

In 1683 had ten verzoeken van Gillis Claeys, Pieter De Schepper en Jan De Smet - verweerders in de eerste zaak en eisers in de tweede zaak - tegen Heer en Meester Jacob De Noyelle, pastoor van Vrasene - eiser in de eerste zaak en verweerder in de tweede zaak - plaats.

Alle getuigen werden op wettelijke wijze gedagvaard. De procureur Dobbele trad in rechte voor de eiser. Hogervernoemde verweerders hadden een verzoek ingediend voor de Raad van Vlaanderen op 21 juli 1681.

Een vragenlijst met 11 punten werd opgesteld. Naast bepaalde punten werden de personen die ondervraagd moeten worden, genoteerd. Men noemt deze de *gemargineerden*. We zullen deze vragenlijst of *etiket* punt voor punt overlopen.

1. Pieter Borm, officier van Aalter en van het land van de Woestijne, had een geschreven opdracht gekregen van de pastoor Jan De Vos. De toenmalige pastoor van Aalter had beslag laten leggen op gelden onder Gillis Claeys berustende. Gillis was een bepaalde som verschuldigd aan de pastoor, Jacob De Noyelle, eiser. Ook pastoor De Vos had bepaalde eisen op gelden berustende onder Gillis Claeys.
2. *Jan Van Der Beken en Frans Begijn* moesten antwoorden op volgende vraag: "Heeft de eiser Gillis Claeys in 1681 mondelinge opdracht gegeven om aan de ontvangers van Aalter de pointingen ende settinghen op de tienden die Gillis Claeys en anderen in pacht hadden van de eiser te betalen?"
3. *Joos Van Zevecote*, ontvanger, zou met de pastoor overeengeko-

men zijn i.v.m. de berekeningen. Ook zijn ontvangboeken moesten nageplozen worden.

4. Was *Jan Van Der Beken* aanwezig op 21 juli 1679 in het huis van de eiser, pastoor van Aalter, op het ogenblik dat Pieter De Schepper en Jan De Smet een lening aangingen van 36 pond groot (dit is 216 gulden). Gillis Claeys stelde zich hiervoor borg. De pastoor zou deze som ook werkelijk overhandigd hebben.
5. Doch tijdens het tellen merkte de pastoor op dat hij zoveel geld niet in huis had. Hij nam het reeds getelde geld op van de tafel en stak het terug in de kast.
6. Bijgevolg hadden de verweerders ook geen geld ontvangen.
7. *Gillis Steyaert* en *Frans Beghijn* moesten verklaren of zij wisten dat wijlen Lieven Claeys, Sint -Cornelius-meester geweest, aan de pastoor De Noyelle eens twee pond groot overhandigd had. Na het overlijden van Lieven Claeys, had de pastoor niet beter gevonden dan deze som nogmaals van zijn weduwe op te eisen. Zij betaalde deze som, maar na het overzien van de boeken moest zij veel moeite doen om dat geld terug te krijgen.
8. De hogervermelde getuigen moesten nog bevestigen dat de pastoor 11 schell groot (iets meer dan drie gulden) schuldig was aan de weduwe van Lieven Claeys over de aankoop van "kiekens". De pastoor ontkende dit.
9. Meer nog, de weduwe van Guillaume (Willem) De Zuttere werd door pastoor De Noyelle aangemaand vier pond groot te betalen die zij geenszins schuldig was.
10. Was het waar dat *Thomas Herckelbout* méér dan 17 pond groot (102 gulden) schuldig was over tiende pacht? In betaling van die som gaf Thomas de pastoor verscheidene schuldbekentenissen van de parochie Aalter over verteerde gelagen.
11. De pastoor, die niet aan zijn proefstuk was, vond niet beter dan die som nogmaals te eisen bij de griffier, die ook in het bezit was van andere schuldbekentenissen van de parochie ten voordele van Thomas. Hij betaalde de pastoor hiermee. Aldus kreeg deze laatste tweemaal zijn geld.

Als eerste getuige werd Gillis Steyaert, zoon van Willem, 30 jaar oud, landbouwer en burgemeester van Aalter, gehoord.

Getuige bevestigde de betaling van twee pond groot door Lieven Claeys, kapelmeester van Sint-Cornelius. Ook het verhaal van de gekochte "kiekens" bleek te kloppen. De pastoor had ze echter nooit betaald. De huisvrouw van onze getuige, weduwe van Willem De Zuttere, moest zagezegd vier pond groot aan de pastoor betalen. Deze som werd door de pastoor ten onrechte opgeëist.

De tweede getuige was Jan Van Der Beken, zoon van Arent. Hij was officier van Aalter en 50 jaar oud. Getuige verklaarde dat hij aanwezig was bij het aangaan van de lening van 36 pond groot. Het geld werd nooit aan de ontleners uitbetaald, en zoals gemeld, stak de pastoor alles terug in de kast.

Op 13 februari 1683 ging het getuigenverhoor verder.

De derde getuige was Pieter Borm, zoon van Jacob, 40 jaar oud en officier van Aalter. Ook deze getuige bevestigde dat hij van Jan De Vos, huidige pastoor van Aalter, schriftelijk opdracht had gekregen gelden aan te slaan onder Gillis Claeys berustende.

Thomas Herckelbout, zoon van Hubrecht, was onze vierde getuige. Hij was landbouwer en herbergier en 50 jaar oud. Hij verklaarde dat hij 16 pond 17 schellingen 8 groot schuldig was aan de pastoor over rest van tiende pacht. De gehele som bedroeg 26 pond groot. Dat restant betaalde hij zoals in de vragenlijst vermeld met schuldbekentenissen van de parochie. Buiten zijn weten om ging de pastoor dan nog eens bij de griffier Van Daele die som opeisen. Die wist niet beter en betaalde alzo de pastoor een tweede maal uit. Jan Claeys was de toenmalige ontvanger.

De pastoor beweerde dat hij die som moest hebben in betaling van schulden van zijn broer, Paul De Noyelle, en van de pastoor Wachter, die kapelaan was geweest.

Frans Beghijn, zoon van Corneel, 33 jaar, kwam ook zijn getuigenis afleggen. Hij was baljuw van verschillende kleinere heerlijkheden en tevens procureur te Aalter. Zijn getuigenis was ook niet in het voordeel van pastoor De Noyelle.

Als laatste getuige kwam Joos Van Zevecote, zoon van Jacob, aan het woord. Hij was 41 jaar oud, landmeter en ontvanger van Aalter.

De rekening tussen getuige en de pastoor werd afgesloten in de herberg "*Den Druyftack*" nabij het groot begijnhof te Gent. Paul De Noyelle, broer van de pastoor, was er ook bij.

Het resultaat van het verder verloop van het proces konden we tot nog toe niet achterhalen. Wellicht heeft de pastoor hier ook de duimen moeten leggen.

Willy STEVENS

BIBLIOGRAFIE

Raad van Vlaanderen - Enquesten 1683

ERRATUM

Tot onze grote spijt moeten wij vaststellen dat er in onze voorgaande publicatie, 18^e jaargang - nrs. 3 en 4 - 1995, een fout is geslopen ("*August De Meyer, Ernest Maenauts Brouwersgast en familie*" - van p. 3 t.e.m. p. 20).

p. 10 Oostwinkel moet *Oosteeklo* worden.

p. 15 MARIA DE MEYER

- ° Aalter 27 juni 1904 moet ° **Aalter 28 augustus 1904** worden;
- + Aalter 4 januari 1985 is volledig onjuist, want tot op heden leeft Maria De Meyer nog. De sterfdatum die er vermeld staat, is de sterfdatum van haar man, Omer Lievens.

Jan DEFRUYT
redactiesecretaris

INHOUD

Jos DE DONCKER	Wij gedenken: Roger Defruyt, redactiesecretaris	4
Albert MARTENS	Jan Martens (1644-1709): Boomkweker en waard in Haltebij te Bellem.	9
Henri DE BAETS	Eerste wereldoorlog 1914-1918: een hulpvliegveld te Sint-Maria-Aalter.	26
Maurice THYS	- Plaatselijk nieuws uit Aalter: winter 1926-1927	29
	- Uit de tijd van toen. * De meisjesschool van St.-Maria-Aalter, anno 1939.	38
	* Toen de processies nog uit gingen.	39
	- Een toneelfeest te Aalter, anno 1920.	41
	- Een algemene jeugdvereniging te Aalter.	42
	- Met de vrouwengilde van Aalter op bedevaart naar Gistel.	43
Willy STEVENS	- De nachtwacht te Lotenhulle.	45
	- Financiële perikelen rond pastoor Jacob De Noyelles.	48

Drukkerij typo/offset, Marc Latré - Aalter
Kaftontwerp : Roger Defruyt

Land van de Woestijne

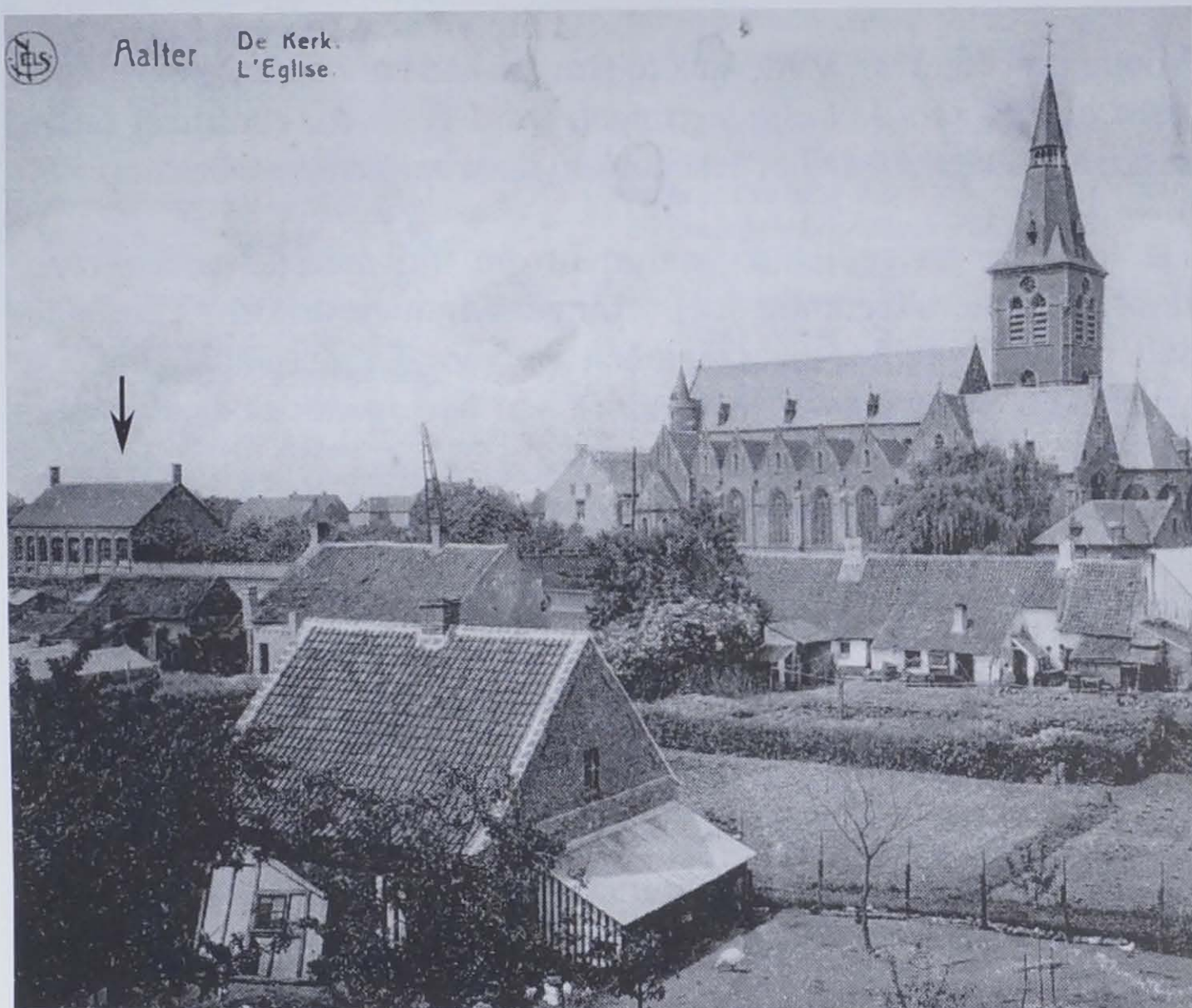
Tijdschrift van de
Heemkundige Kring

19e jaargang - nrs. 3 en 4 - 1996

PRIJSDEELING ANNO 1913

Het zal ook onze lezers zeker interesseren eens te vernemen, hoe bij ons het schooljaar, lang geleden, werd afgesloten.

We leefden toen in de tijd van de plechtige prijsuitdelingen, die plaatsgrepen in de *Patronage*, de vroegere parochiale toneelzaal, waar achteraan, met houten beschotten, twee klassen waren afge- maakt, die voor deze plechtige gelegenheid wijd werden opengezet.

Zoals overal waren er toen twee *prijsdeelingen* voorzien, één voor de meisjes en één voor de jongens, zodat de prominenten van de gemeente, de geestelijke en de wereldlijke overheid, de laatste dagen van de maand juli - ja, de vakantie viel toen enkel in de maand augustus - heel wat namiddagen dienden te luisteren naar de gedichten, liederen, cantates, alleenspraken, toneeltjes, ... Toen werd er ook steeds besloten met de *Brabançonne*, al dan niet bege- leid door de plaatselijke fanfare.

Prijsboeken waren er toen ook al, met hele stichtende verhalen uit de geschiedenis van ons land. *Bloemen uit eigen haard* heetten die of *Merkwaardige daadzaken*. Maar dat waren dan andere verhalen, al even stichtelijk als die uit de geschiedenis. En al die boeken waren netjes ingebonden in harde kartonnen kaften, gewoonlijk met goud- of zilveropdruk.

Voor de Uitgeverij Witterijck te Brugge had het monopolie over hetgeen bij ons aan de *beste* leerlingen werd gegeven, eventueel samen met een gouden medaille, geschonken door het gemeentebestuur.

De liederen en gedichten waren in die tijd meestal geïnspireerd door sterk moraliserende doelstellingen: drankbestrijding, dierenbescherming, hygiëne, spaarzaamheid en vooral vaderlandsliefde. Die gedachten kwamen ook veelvuldig aan bod in de leesboekjes van die tijd.

We leefden toen immers nog in de tijd die wij de uitloper van het echte *Arm-Vlaanderen* zouden kunnen noemen. De werking van de vakbonden was volop aan de gang, maar de resultaten waren nog verre van de eindstreep. De weelde was nog maar voor enkelen en de verpauperden vergaten hun zorgen nog heel vaak in dronkenschap.

Niet voor niets telde België in 1907 één herberg per 35 inwoners en in de arbeiderswijken van de industriële centra waren er wijken met één herberg per 5 volwassenen. In Aalter was dat omstreeks 1900 één herberg per 48 inwoners.

Anderzijds was het koninkrijk België nog jong en waren we in de periode van het einde van de regering van Leopold II en het begin van die van koning Albert I. De viering van 75 jaar onafhankelijkheid was net achter de rug en in de verte rommelden al geregeld oorlogsdreigingen.

In die zin mag dan ook de inhoud van de prijsuitdelingen van 1913, die we konden terugvinden, geïnterpreteerd worden.

In de jongensschool van Aalter-Centrum fungeerden toen: Alfons Alyn, Joseph Van Hecke, Grégoire Vestens, Jules Vereecke en Joseph Van Gele. Het feit dat Alfons Alyn schoolhoofd was, zal er niet vreemd aan geweest zijn, dat de fanfare, die hij dirigeerde, er was voor de begeleiding van de *Brabançonne*.

Men begon met twee gedichtjes:

VERDIENDE STRAF

(merk de trend van die tijd)

Een deugniet gaf een kleine hond,
Die argeloos, snufflend langs den grond
Daar liep, verraderlijk een schop.
Het bloed liep 't beestje van den kop.
Zijn huilen drong door merg en been! ...
De rakker lachte en wou toen heen.

Maar plotseling kreeg de ruwe snaak
Een muilpeer vlak op iedre kaak!
En toornig klonk het aan zijn zij:

” 'k Houd niet van beesten! 'k Ben als gij! ”
Terwijl de vuist met felle greep
Des deugniets arm te pletter neep.
”Mijnheerken lief, ach, laat me gaan!”
Kreet toen de schelm in droef getraan.
”Oei! Oei! mijn arm! Ge doet me zeer!”
” 'k Houd niet van beesten!” klonk het weer.
”Mijnheerken, 'k zal het nooit meer doen.”
”Ha! naar 't bureel! Vooruit kapoen!
Voor dierenpijngers is 't niet slecht
Eens af te rekenen met 't gerecht.”

VOORDEELIGE STAKING

(niet iedereen vond staken
voor een verbeterde levenswijze positief)

Bij de veler soorten staking,
Waar het volk zijn voordeel zocht,
Vond ik er niet één op heden,
Die hem lotsverbetering brocht.
Meerder haat en meerder woede,
Dieper kloof van stand tot stand,
Was de vrucht van al die woeling
In ons dierbaar Vaderland.
Doch de leiders blijven schreeuwen:
”Staking, staking, overal,
't Is de toekomst, 't is het leven,
Zonder staking, 't is verval.”
- ” Volk, mocht ik mijn raad u geven,
Smijt uw leiders over boord,
En wilt gij volstrekt nog staking,
Proef er een van nieuwe soort.
't Is een staking vol van vrede,
Zonder hoegenaamd gevaar,
Noch van loonverlies, noch leven,
Vol van voordeel zonneklaar.
't Is de staking van een werkje
Dat er veel ten onder brengt,
Vol gevaar van hart en ziele,
En dat 't leven niet verlengt.
'k Spreek van 't werk der droge kelen,
Van die ongetemden dorst
Die de vrouw en d' arme kinders
Bijten doet op harde korst.”

Daarna volgde een JAGERLIED

Daar ging een jager op de jacht
Met weitasch en geweer.
Nu liep hij hard en dan weer zacht
De velden op en neer } (bis)

Een zwarte punt stak boven 't gras.
”Ha,” zei de koene heer,
”Dat haasje komt hier juist van pas,
Ik schiet het daadlijk neêr.” } (bis)

De schutter laadde in een galop,
Legde aanstonds aan en paf!
Een schot weerklonk; de rook trok op
En de ooren waren af. } (bis)

De jager liep er haastig heen,
Hij kwam ter plaatse en toen! ...
Hij vond in 't gras geen haas, o neen!
Maar wel een ouden schoen. } (bis)

De volgende twee liederen getuigen van vaderlandsliefde.

AAN MIJN VADERLAND

Het is op België's duurbren grond,
Dat ik eens werd geboren.
Daar was het dat mijn wiegje stond,
Dit land mij uitverkoren.

Refrein:

O Vaderland, lief Vaderland,
Moogt gij nog lange leven,
Opdat wij u, o duurbaar pand,
Aan Belgen overgeven.

Daar is het dat mijn moeder mij
Haar schone liefdezangen
Steeds vol geduld aan mijne zij
Zong, streelend mijne wangen!

Refrein

O Moedergrond! 'k Vergeet u niet.
Ik zal u eeuwig minnen.
In volle vreugd als in 't verdriet
Schiets mij uw naam te binnen.

Refrein

BELGIE, BOVENAL !

Midden groote landen
Ligt ons klein land,
Als in gouden randen,
Echte diamant.

Hooge boomen, blijde stroomen,
Duin en zee en berg en dal.
Werklijkheid der zoetste droom
België, België, bovenal!

Over vlas en koren,
Hoeve en lindetop,
Schiets een spitse toren
Scherp ten hemel op.

Bijlen, zagen, hamerslagen,
Weefgetouwen, vlegelval,
En na 't werk der kermisdagen:
België's dorpen bovenal!

Open gaan de steden
In een grootschen groei,
Fier op mooi verleden,
Prat op huidigen bloei.

Ronde schouwen, praalgebouwen,
Huizen, hoven, liefgetal,
Vroede mannen, vrome vrouwen:
België's steden bovenal.

Laat de vreemden loven
Vreemde zede en aard,
't Vaderland gaat boven
Alle land der aard.

Eigen wegen, eigen zegen,
Geen, die ooit verleeren zal,
Fier vooruit en onverlegen:
Belgen, België bovenal!

Daarna volgde nog een lied
over een mooie deugd:
spaarzaamheid.

Notenbeeld op verschillende wijzen.

diap: A | 3 3 | 4 4 | 3 2 | 3 3 |
| 1 1 | 2 2 | 1 5 | 1 1 |
alle weken zescentiemen...

DE LIJFRENTKAS

Alle weken zes centiemen, zegt de meester in de klas,
Zult gij nu, en later meer nog storten in de Lijfrentkas.

Die centiemen worden centen, worden franken en nog meer.
En wanneer gij oud zult wezen, krijgt gij al die centen weer.

Al die centen, al die franken krijgt ge, en tienmaal meer erbij;
Dan moet gij geen armoe vreezen, en gij leeft gerust en blij.

Vaders, moeders, wacht niet langer, sluit uw kinderen maar alras,
Vooraleer 't te laat mocht wezen, allen bij de Lijfrentkas.

Vooraleer de *Brabançonne* weerklonk, de prijsboeken, de linten en de kroontjes werden gedeeld, hadden we nog een lied over het zingen zelf.

Dat hoorde er zeker bij. Het ligt voor de hand, want we kunnen u verzekeren, aan de hand van de getuigenissen van mensen die in de jaren voor de oorlog school liepen, dat er in *Alyntjes* school heel wat liederen werden aangeleerd en zelfs aan muzikleer werd gedaan. Het was immers de tijd van de doorbraak van de cijfermuziek volgens het stelsel Galin-Paris-Chevé. Elke leerkracht beschikte over een exemplaar van *De jonge Cijferist, Lieder en voor school en huis, verzameld door P.J. Tijsmans, leeraar aan de Normalschool van Mechelen*. Er verscheen zelfs een tijdschrift *De zangschool* waarvan hij de hoofdsteller was. Van in de eerste graad werd nl. door oefeningen met cijfermuziek methodisch aan *solfiëring* gedaan en de liederen volgden de gradatie van de *diatonieke trappen der majeur-gram* over *De 4*, *de 7*, *de 5* en de *mineurtoonwijze naar toonveranderingen en chromatische tonen*.

Later, in 1922, verscheen dan nog in cijfermuziek *Zanglust*, met 275 liederen voor school en haard, met portret en biografie van 28 Vlaamsche toondichters. Tot na de Tweede Wereldoorlog bleef de cijfermuziek nog verder leven.

Maar keren we nu weer tot ons lied!

ZINGEN

Een liedje moet er wezen,
Een liedje moet er zijn.
Wie vijand is van 't zingen,
Hij trekk' naar de woestijn!

Als vrienden samenkomen
Te zamen aan den disch!
Dan klinkt er ook een liedje,
Of 't is geen Kerremis!

Refrein:

Zingen, zingen doet het harte deugd!
Zingen, zingen, bij vermaak en vreugd!
Zingen, zingen, doet het harte goed!
Zingen, zingen, van het opgeruimd gemoed.

Een Vlaamsche jongensschare,
Die op haar toertje gaat,
Stapt met gelijke voeten
En 't liedje geeft de maat.

Ja, 't zingen moet er wezen,
En hoort ge' een liedje noô,
Bedank dan maar de wereld,
En steekt u in het stroo. (sic!)

De vaderlandslievende liederen raakten maar niet op. Van het volgende lied zullen de meesten zich dadelijk de melodie herinneren, want het werd enkele jaren geleden, maar dan meer parodiërend, door De nieuwe snaar in hun repertorium opgenomen.

WAAR LIGT MIJN DUURBAAR VADERLAND

Waar ligt mijn duurbaar Vaderland?
Is 't Henegouw?
Is 't Haspengouw?
Is 't waar de Samber kronklend vloeit?
Of de Mehaigne zachtjes stoeit?
O neen! O neen!
Mijn vaderland is niet zoo klein! (bis)

Waar ligt mijn duurbaar Vaderland?
Is 't Vlaanderland?
Is 't Kempenland?
Is 't waar de boekweit geurig bloeit?
Of waar het heidebloempje groeit?
O neen! O neen!
Mijn vaderland is niet zoo klein! (bis)

Waar ligt mijn duurbaar Vaderland?
Is 't Walenland?
Is 't Meetjesland?
Is 't waar men steenkool vindt in d' aard?
Of Vlaamse gulheid nog bewaart?
O neen ...

Veel groter is mijn Vaderland.
't Is gansch het land,
't Is Belgiëland.
't Is 't land waar vorst Albert regeert;
Waar 't volk het koninkdom vereert!
Daar is, daar is
Mijn duurbaar Vaderland gewis.

Tenslotte volgde de *Brabançonne* begeleid door de fanfare. Het is wellicht meester Alfons Alyn die in de rand van zijn programmamapje schrijft, dat ze gespeeld wordt met Si-b, dit om zich aan te passen aan de stemmetjes van de kleine zangers, of ... omgekeerd.

Jos DE DONCKER

Kransje onderwijzers in 1919.

v.l.n.r.: Grégoire Vestens, Jozef Van Hecke, Alfons Alyn (hoofdonderwijzer), Jules Vereecke en Henri Vereecke.

Overgenomen uit: L. STOCKMAN : Geschiedenis van Aalter, 1979, p. 438

DE HERBERGEN TE AALTER, BELLEM, LOTENHULLE EN POEKE IN 1683.

De algemene herbergentellingen uit de achttiende eeuw, resp. van 1719 (1), van 1779 (2) en van 1793 (3), zijn vrij goed bekend. Ze zijn een uiting van de voortdurende bezorgdheid van de overheid over een verontrustende toeneming van het aantal herbergen en dus van het drankverbruik of - juister uitgedrukt - van het *drankmisbruik* in onze gewesten.

Maar ook reeds in de (late) zeventiende eeuw leefde bij de overheid diezelfde bezorgdheid. Dit blijkt uit een algemene herbergentelling in 1683, waarvan de resultaten (gedeeltelijk) bewaard gebleven zijn in het archief van de Raad van Vlaanderen in het Rijksarchief te Gent (4).

Net zoals in 1719 en 1779 maakte de overheid zich ook al in 1683 zorgen over een (onverantwoord geachte) uitbreiding van het aantal herbergen. Om een en ander onder controle te kunnen houden wenste de Raad van Vlaanderen een juiste kijk te krijgen op de werkelijke toestand, parochie per parochie, en schreef een algemene telling van de herbergen en tavernen voor. De kasselrijbesturen moesten voor de organisatie van deze telling instaan. Voor de huidige provincie Oost-Vlaanderen bleven hiervan herbergenlijsten bewaard, in hoofdzaak voor het Land van Aalst (5) en voor de kasselrij van de Gentse Oudburg (6). Ook voor de kasselrij Kortrijk (7) zijn heel wat lijsten bewaard gebleven.

Uit deze lijsten van 1683 publiceren we hier die van Aalter, Bellem, Lotenhulle en Poeke, 4 dorpen die toen onder de kasselrij van de Oudburg van Gent ressorteerden en die nu samen Groot-Aalter vormen.

De *Aalterse* lijst vermeldt elf herbergen, waarvan er acht een naam dragen. In alfabetische volgorde zijn dat de Drije Posthoorns, den Hert, het Lammeken, het Roothuijs, Sinte Huijbrecht, de Swaene, de Valcke en de Vijfrijnghen.

De *Bellemse* lijst vermeldt negen herbergen, waarvan zes met naam vermeld worden, nl. Altebij, den Heert, de Leeuw, de Roose, den Roscam en de Swaene. Een van de drie niet met naam vernoemde herbergen is evenwel gelegen in *Hansbeke* (heerlijkheid van Bellem en Schurvelt) aan de Vaart bij de kaai. Opvallend is dat zes van de acht herbergen in Bellem zelf aan de Vaart liggen, nl. twee aan de zuidzijde en vier aan de noordzijde. Van de twee herbergen

in de dorpskom worden de namen niet meegedeeld; een daarvan diende als *schepenhuis* en droeg vermoedelijk die naam zelf (8).

De lijst van *Lotenhulle* bevat acht herbergen, waarvan slechts de helft een naam dragen, nl. de Drij Conijnghen, den Hert, het Meuleken en den Voglesanck. Van de vier zonder naam blijken er drie recent geopende *brandewijnhuizen* te zijn; de vierde (van Lieven Meganck) is een onlangs geopende herberg, maar vijftig jaar eerder is in datzelfde huis ook al herberg gehouden (hier wordt waarschijnlijk het Fransche Schild bedoeld, reeds gekend in de jaren 1580).

Voor *Poeke* ten slotte bevat de lijst slechts vier herbergen, waarvan er twee op het dorp gevestigd zijn, waar die van *het magistrat sijn haudende ordinare vergaderijnghe*; hun namen worden evenwel niet meegedeeld (9). Verder is er nog een aloude herberg met als naam "de Serviette" en een brandewijnhuis (bij Pieter Tanghe) dat in of kort na 1665 werd gebouwd.

Deze vier lijsten, die we achteraan *in bijlage* publiceren, bevatten uiteraard nog meer informatie, waarbij wel enige commentaar gewenst is. Dit hangt o.m. samen met de bedoeling waarmee de lijsten werden opgemaakt.

De Raad van Vlaanderen wilde in 1683 immers weten hoe oud de herbergen waren en of ze maatschappelijk *nuttig* waren, hetzij voor de voorbijtrekkende reizigers, hetzij voor (aanvaardbaar geachte) ontspanning van de dorpsbewoners. Wat het nuttigheidsaspect betreft krijgen we in de vier betrokken lijsten informatie van nogal wisselende kwaliteit, met in de meeste gevallen slechts een karige of helemaal geen toelichting.

Van achttien drankgelegenheden wordt uitdrukkelijk vermeld dat ze behoren tot de oude herbergen (d.w.z. van zeker 50 of meer jaar oud). Die oude herbergen zijn de Swaene, *het Lammeken*, *de Valcke*, de Vijfrijnghen ("daermen ontrent de ses maenden niet en heeft getapt"), het Roothuijs en *Sinte Huijbrecht* in Aalter; de Roose, den Heert en de Swaene en *het wethuis* op het dorpsplein in Bellem (evenals de herberg in Hansbeke onder Bellem); *de Drij Coninghen*, *den Hert* en *het Meuleken* in Lotenhulle; de Serviette en de twee herbergen "ter platse" in Poeke. Een zevental daarvan staan zelfs als herberg bekend *van alle ons ghedijncken* of *van immemoriaele tijden* (d.w.z. sinds de verste mensenheugenis of langer nog); deze zeven staan in de opsomming hierboven in *cursief* gedrukt.

Van een plotse en onverantwoorde aangroei van het aantal herbergen blijkt alvast in drie van de vier gemeenten van Groot-Aalter geen sprake geweest te zijn. Achttien van de in totaal tweeëndertig drankgelegenheden staan als aloude herbergen bekend. En wat de jongere drankgelegenheden betreft zijn er nog eens zeven die ook al tussen de vijftig en de achttien jaar oud zijn: in Aalter bestaat Den Hert sedert ca. 1665 en ook in Poeke is er een brandewijnhuis bijgekomen omstreeks datzelfde jaar; in Bellem bestaat den Roscam ongeveer 25 jaar, de Leeuw sedert ca. 1660, één van de herbergen op de plaats aldaar (die echter *dit saijson heeft stille geleghen*) bestaat sedert ca. 1653 en in den Altebij (10) op het gehucht Swaeghers Hulle aan de Vaart wordt al ongeveer 40 jaar getapt. In Lotenhulle bestaat de Voglesanck ook al 40 jaar als herberg, maar in datzelfde dorp kan de recente toename met niet minder dan vier brandewijnhuizen (allemaal *nieuwelyncx* of *van onlanx begonst*) toch enigszins verontrustend geacht worden. Ook in Aalter wordt in het huisje van Thomaes Herkelbaut pas sinds twee jaar getapt. Van twee herbergen ten slotte worden helemaal geen bijzonderheden meegedeeld betreffende hun bestaansduur, nl. de twee herbergen bij de Roostmeulen aan de Vaart in Aalter.

Het feit dat het merendeel van de herbergen al van oudsher bleken te bestaan, bewijst bijna als vanzelf hun maatschappelijke functionaliteit en relevantie. Zoniet waren ze al lang vanzelf verdwenen! In geen geval trouwens schrijven de baljuws en/of de wethouders van de desbetreffende gemeenten dat bepaalde herbergen beter zouden verdwijnen, zelfs niet als het gaat om de recent opgerichte brandewijnhuizen. Nochtans, in de lijsten van andere dorpen komt die opmerking over de overbodigheid of zelfs schadelijkheid van bepaalde herbergen wél degelijk voor!

Bovendien moeten we erop wijzen dat de overheid ook geïnformeerd wenste te zijn over de ligging van de herbergen langs belangrijke doorgangswegen of op knooppunten van wegen. Het feit alleen al dat een groot aantal herbergen inderdaad gelegen waren hetzij in de respectieve dorpskommen zelf, hetzij aan de Vaart van Gent naar Brugge, impliceert eigenlijk hun functionaliteit ten aanzien van het voorbijkomend reizigersverkeer. De herbergen in het dorp hadden meestal een dubbele functie, nl. enerzijds voor het doorgaand reizigersverkeer, terwijl ze anderzijds voor de dorpsbewoners zelf haast een vanzelfsprekende rol in het maatschappelijk verkeer te vervullen hadden. Aan dat aspect hoefden de opstellers van de lijsten dus geen specifieke aandacht te besteden. Toch

wordt één enkele keer, nl. voor de beide herbergen op het dorpsplein van Poeke, aangestipt dat ze er zijn *tot dienste vande ghe-meenten*.

Indirect echter vernemen we soms wel een element van evaluatie. Dit is bijvoorbeeld het geval te Aalter voor de twee herbergen *op het gewest genaamd ter Roostmeulen, op de Leijbaerm (...) alwaer aenlegghen ende afsteken de ordinaire maercktschepen van Haeltre naer Gent*. Het waren dus pleisterplaatsen voor de scheepvaart. Ook de daaraan toegevoegde opmerking dat het gehucht *wel bewoont* is, impliceert dat de herbergen voor de bewoners aldaar aan een reële maatschappelijke behoefte beantwoorden. Ook het *gheheuchte anden meulen* bij de Vaart, bij de herberg den Hert in Aalter, wordt als *redelick bewoont* beschouwd.

Zoals reeds vermeld, waren er in de vier dorpen samen tweeëndertig drankgelegenheden. Rekening gehouden met de ligging van Lotenhulle en Aalter langs de verbindingsweg van Oudenaarde over Deinze naar Brugge en met de aanwezigheid van de Brugse Vaart, die door Aalter en Bellem liep, lijkt dat zeker geen overdreven aantal. We kunnen de aantallen trouwens vergelijken met enkele cijfers van dorpen in het omliggende. In Drongen bijvoorbeeld (met zijn buitengehuchten de Assels, Luchteren en Slendonk) waren er toen zeventien herbergen (11). We kunnen de elf herbergen te Aalter en de negen herbergen te Bellem bijvoorbeeld ook vergelijken met de twaalf herbergen in Lovendegem (ook langs de Brugse Vaart gelegen!) of met de veertien drankgelegenheden in Evergem (zonder Belsele en Doornzele) en de zeventien herbergen in Waarschoot. Voor de nabijgelegen stad Deinze, mét Petegem erbij, vermeldt de lijst van 1683 in totaal vijftien herbergen. Al die cijfers (zowat tussen één en anderhalf dozijn) liggen dus niet zover uit elkaar, in elk geval wat de absolute aantallen betreft. Maar misschien zouden de dingen er wel enigszins anders uitzien als we het aantal drankgelegenheden per dorp konden relateren aan de respectieve bevolkingscijfers.

In de hiernavolgende tabel zetten we nu de veertien herbergen, waarvan we in de lijsten van 1683 de namen meegedeeld vinden, overzichtelijk bijeen en confronteren ze met de gegevens die we aantreffen, enerzijds in de *Oude Oostvlaamse huisnamen* van N. Kerckhaert (12) en anderzijds in de monografieën van Luc Stockman (et alii) over Aalter, Bellem en Poeke (13).

OVERZICHTSTABEL

Lijst 1683	Kerckhaert	Stockman (e.a.)
Aalter		
<i>Drie Posthoorns</i>	IV, 123 (1806)	p. 236 (1653-1683)
<i>Hert</i>	II, 121 (1569-1779)	p. 234 (1569)
<i>Lammeken</i>	—	p. 236 (1726)
<i>Roothuijs</i>	— —	
<i>Sint-Huibrecht</i>	V, 66 (1770)	p. 236 (1659)
<i>Valk</i>	V, 161 (1632)	p. 236 (1635)
<i>Vijf Ringen</i>	V, 190 (1544-1565)	p. 186 (1526), 234 (1534)
<i>Zwaan</i>	VI, 76 (1434-1629)	p. 234 (1558), 236 (1635)
Bellem		
<i>Altebij</i>	—	p. 54 (1679-1710)
<i>He(e)rt</i>	II, 121 (1709-1772)	p. 55 (1669-1773)
<i>Leeuw</i>	III, 141 (1719-1772)	p. 56 (1705-1792)
<i>Roos</i>	IV, 183 (1679-1719)	p. 56 (1722-1732)
<i>Roskam</i>	IV, 190 (1719-1730)	p. 56 (1658-1730)
<i>Zwaan</i>	—	p. 54 (1658-1738)
Lotenhulle		
<i>Drie Koningen</i>	I, 138 (1649-1793)	1635/36 *
<i>Hert</i>	II, 122 (1558-1793)	ca. 1670 *
<i>Meuleken</i>	II, 211 (1713)	1675 *
<i>Vogelzang</i>	V, 202 (1780-1793)	1660 *
Poeke		
(<i>Galle</i>) **	II, 6 (1779)	p. 93 (1688-1786)
(<i>Pauw</i>) **	IV, 94 (1779-1789)	p. 93 (1663-1788)
<i>Serviette</i>	—	—

* Oudste archiefvermeldingen, volgens schriftelijke mededeling vanwege Luc Stockman (24.10.1996); hij vermeldt evenwel ook, in de kerkrekening van 1582/88, de herbergen *het Vliegende Hert* en *het Fransche Schild*, allebei op de Hul, alias de "Grote Plaatse".

** Ontbreken in de lijst van 1683!

Noten:

- (1) Lijsten van de herbergentelling van 1719 bewaard in Rijksarchief Gent, Fonds Oudburg, nr. 102. Zie ook P. Huys, *De herbergen in enkele dorpen rond Deinze in het jaar 1719*, in: *Bijdragen tot de geschiedenis der stad Deinze, Jaarboek XLVII* (1980) van de Kunst- en Oudheidkundige Kring, blz. 141-149.
- (2) Zie P. Huys, *De herbergen te Deinze en omliggende in het jaar 1779*, in: *Bijdragen tot de geschiedenis der stad Deinze, K.O.K.-Jaarboek XLVI*

- (1979), blz. 149-183. Hierin o.m. een lijst van de herbergen in Poeke (blz. 177-178). Herbergenlijsten voor het Brugse Vrije 1779 bevinden zich in het Rijksarchief Gent, Fonds Raad van Vlaanderen, nr. 32.174, en voor het Land van Waas ibidem, nrs. 32.173 en 32.175.
- (3) Lijsten van de herbergentellingen van 1793 bewaard in Rijksarchief Gent, Fonds Oudburg, nr. 146. Zie ook H. Soly, *Kroeglopen in Brabant en Vlaanderen*, in: *Spiegel Historiae*, XVIII, 11 (nov. 1983), blz. 569-577 en 606-607, en A. Boesmans, *Drankcultuur in de Zuidelijke Nederlanden (17de-18de eeuw)*, in: *Ons Heem*, XXXVII, 1 (1983), blz. 31-37.
- (4) Rijksarchief Gent, Raad van Vlaanderen, nr. 32.171.
- (5) Voor de kasselrij van het *Land van Aalst* zijn de herbergenlijsten 1683 bewaard voor Aaigem, Amougies, Appelterre, Aspelare, Baaigem, Balegem, Bambrugge, Bavegem, Beerlegem, Berchem, Borsbeke, Bottelare en Markiezaat van Rode, Burst, Denderhoutem, Denderleeuw, Dikkele, Dikkelvenne, Ename, Erondegem-Ottergem, Erpe, Etikhove, Gavere, Gentbrugge, Gijzegem, Grimminge, Haaltert, Heldergem, Herdersem, Hofstade, Hundelgem, Kerksken, Lede, Leeuwegem, Letterhoutem, Liedekerke, Maarke en Kerkem, Mater, Meilegem, Melle, Melsen, Mere, Michelbeke, Munkzwalm, Munte, Nederbrakel, Nederename, Nederzwalm (*Alderheylyghen Swalm*) en Hermelgem, Oombergen, Oordegem-Smetlede, Oosterzele, Ophasselt (*Hasselt*), Paulatem, Ressegem, Roborst (*Bost*), Rozebeke, Russeignies, Schelderode, Scheldewindeke, Schendelbeke, Semmerzake, Sint-Kornelis en Sint-Maria-Hoorebeke, Sint-Lievens-Esse (met de heerlijkheid Schoonenberghe), Sint-Lievens-Houtem, Sint-Maria-Latem, Sint-Martens-Lierde, Velzeke, Viane, Vlekkem, Vlierzele, Waarbeke (*Wertbeke*), Welden, Wieze, Wijlegem, Woubrechtgem, Zandbergen, Zegelsem en Zonnegem (met Cotthem).
- (6) Voor de *Gentse Oudburg* zijn de lijsten bewaard van Aalter (11 herbergen), Afsnee (2), Bellem (9), Drongen (17), Eke (9), Evergem (14), Hansbeke (7), Knesselare (11), Lotenhulle (8), Lovendegem (12), Nazareth 't Gentse (4), Oostwinkel (5), Poeke (4), St.-Denijs-Westrem (7), Sleidinge Keure (10) en Sleidinge St.-Baafs (5), Ursel 't Gentse (1), Waarschoot (17), Wondelgem (4), Zaffelare (9), Zevergem (5) en Zwijnaarde (11).
Wat de steden in het *Meetjesland* betreft, zijn de lijsten bewaard van Eeklo en Kaprijke, alsook van Boekhoute (met Bassevelde en Oosteeklo). Voor het *Land van Waas* zijn in onze archiefbron alleen lijsten van Beveren en Rupelmonde bewaard, alsook die van Bornem (graafschap sedert 1652).
- (7) Voor de *Kasselrij Kortrijk* zijn de lijsten bewaard van Aalbeke, Bavikhove, Bellegem, Deerlijk, Deinze-Petegem, Dentergem, Desselgem, Dottignies, Gottem, Kanegem, Lauwe, Luingne, Marke, Moen (*Moeden*), Moeskroen, Oeselgem, Olsene, Ooigem, Ooterghem (*sic*), Rekkem, Rollegem, Ruiselede, Sint-Denijs, Sint-Baafs-Vijve, Sint-Eloois-Vijve, Tielt, Waregem, Wontergem, Zonnebeke en Zwevegem. En ook van de steden *Blankenberge* en *Diksmuide* geraakten de herbergenlijsten 1683 verdwaald in het dossier nr. 32.171.
- (8) N. Kerckhaert, *Oude Oostvlaamse huisnamen*, dl. V (1991), blz. 26, vermeldt de herberg het *Schepenhuis op de plaetse bij de kercke* in 1719. Voor de herbergen te Bellem zie ook Luc Stockman, *Herbergen te Bellem in de 17e en 18e eeuw*, in: *Ons Meetjesland*, jrg. 18, nr. 3 (1985), blz. 177-180.

- (9) In 1779 was de herberg den Pauw het *ordinaire wethuijs* van Poeke en de herberg de Galleije *alternatieve oock wethuijs*. Zie P. Huys, *De herbergen in Deinze en omliggende in 1779*, in: *K.O.K.-Jaarboek XLVI* (1979), blz. 177.
- (10) Kan uit de naam *Altebij* (= al te dicht bij) afgeleid worden dat het hier om een enigszins verdachte drankgelegenheid gaat? N. Kerckhaert, *Oude Oostvlaamse huisnamen*, dl. I (1977), blz. 6, vermeldt voor Gent in 1632 een *huys gheheeten Altebij, daer Tannekin, huusvrouw van Bavo Dest, bordeel haut ende daer sy alle joncheyt mede bederft*.
- (11) Zie P. Huys, *De herbergen in Drongen in 1683*, in: *Dronghine-Jaarboek XII* (1996), blz. 71-77.
- (12) N. Kerckhaert, *Oude Oostvlaamse huisnamen*, 6 dln. (Gent, Provinciebestuur, 1977-1993).
- (13) Luc Stockman (e.a.), *Geschiedenis van Aalter* (1979), *Geschiedenis van Poeke* (1985), *Geschiedenis van Bellem* (1994). Voor Lotenhulle gaf Luc Stockman ons bereidwillig inzage van zijn archiefgegevens terzake, waarvoor onze oprechte dank.

Bijlagen: Herbergen 1683 Aalter, Bellem, Lotenhulle, Poeke.

(Bron: Rijksarchief Gent, Raad van Vlaanderen, nr. 32.171)

Aalter

Bailliu, Burchmeestere ende schepenen der prochie van Haeltre, lande vande Woustijne, voldoende ande brieven vande Edele heeren Bailliu ende mannen van leene vande Casselrije vander Auderburch van Ghendt in daeten den 26en maerte 1683, mitsgaders het reglement daerbij vermelt van hooghe ende moghende heeren vanden Raede in Vlaenderen, nopende het derde article rakkende de herberghen ende taverrens die binnen de voornoemde prochie alsnu sijn, Segghen ende verclaeren datter sijn staende op en ande plaetse bij de kercke van dese prochie,

- 1 Eerst eene aude herberghe ghe-naemt de *Swaene* op de westsijde vande plaetse, toebehoorende ende alsnu bewoont bij Anthone Verheije, daermen nu ontrent de vijf à ses maenden niet en heeft ghetapt, maer men verstaet datmen den toecomenden meije aldaer wederom sal tappen.
- 2 Item een ander herberghe ghe-naemt het *Lammeken*, ghestaen opde selve sijde ant kerckhof, toebehoorende emmers angetrocken bijden p(resbyte)r Hollaert binnen Ghendt, ende bewoont bij Anthone van Deurmen, twelck oock van alle immemoriaele tijden herberghe is gheweest.

- 3 Ghelijck oock doet de herberghe genaemt de *Valcke*, ghestaen op de oostsijde vande plaetse, toebehoorende Jan Rootsaert, bailliu van Bellem, ende bewoont bij Christoffel Schelstraete.
- 4 Item isser noch een aude herberghe genaemt de *Vijfrijnghen*, ghestaen int geweste genaemt de Sterre, toebehoorende Jonkheer Jan van Cranevelde ende bewoont bij Jan van Riethaghe, alwaer voorbij is loopende den herwech van Brugghe naer Audenaerde, ende ontrent een quartier urs vande plaetse, daermen ontrent de ses maenden nu niet en heeft getapt.
- 5 Inghelijcx isser eene nieuwe opgemaecte herberghe tusschen de voorseijde plaetse ende de Vaert t' half weghe, anden meulen een gheheuchte redelick bewoont, ghenaeamt den *Hert*, toebehoorende en bewoont bij Zegher Wieme, alwaermen getapt heeft ontrent de 18 jaeren.
- 6-7-8 Voorders sijnder opde suijsijde vande vaert thalf weghen Ghendt ende Brugghe opden Leijbaerme drie herberghen, deene ghenaeamt *Sinte Huijbrecht*, toebehoorende Sieur Frans de Smet tot Ghendt ende bewoont bij Geeraert de Jans, sijnde van alle immemoriaele tijden geweest eene herberghe; de tweede sijnde oock eene aude herberghe genaemt de *Drije Posthoorens*, toebehoorende de weduwe van Marcus Dierkens tot Ghendt ende bij haer ieghenwordich gebruijckt, alwaer den toecommenden meije comt wonen, soomen verstaet, Pieter de Blicck; ende de derde sijnde een *cleen huijseken* toebehoorende de weduwe Anthone Acket tot Ghendt, ende bewoont bij Thomaes Herkelbaut, die aldaer eerst heeft begonnen tappen van over ontrent de twee jaeren.
- 9 Item isser an t' selve half weghe opde noortsijde vande vaert een aude herberghe genaemt het *Roothuijs*, toebehoorende dheer Joos de Roo, bailliu tot Lovendeghem, ende ieghenwordich bewoont bij Dominicus de Maesenaere, oock ghestaen opden Leijbaerm.
- 10-11 Item ende ten lesten sijnder noch twee herberghen binnen dese prochie op het gheweste genaemt ter Roostmeulen, beede opden Leijbaerm t' halfweghe van Bellem, tot t' halfweghe van Ghendt naer Brugghe,

d' eene op de suijsijde vande vaert genaemt ... (*niet ingevuld*), toebehoorende den voorn. Bailliu van Lovendeghem ende bewoont bij Jan Pieters;

ende de tweede op de noortsijde vanden vaert, genaemt ... (*niet ingevuld*), toebehoorende den voorschreven Bailliu van Bellem, ende bewoont bij Philips de Bliccq, alwaer aenlegghen ende afsteken de ordinaire maercktschepen van Haeltre naer Ghendt, ende sijnde een gheeucht wel bewoont.

Waermede de voorschreven rescribenten ande voorn. beschrijvjnghe ende reglemente betrauwen voldaan t' hebben voor soo verre is raeckende t' gone voorseijt.

Actum in vergaderijnghe van Jan de Suttere, Bailliu, Gillis Steijaert, Burchmeestere, Gillis Goethals ende Lieven Dobbelaere, schepenen, desen 27en April 1683. Toorconden. (*4 handtekeningen*)

Bellem

Declaratie omme baillieu, burchmeester ende schepenen der prochie ende baronije van Bellem, die sij mits desen overgheven in voldoenijnghe van het reglement ghemaect ende vuijt ghesonden bij den hove van daeten den 18en maerte een duyst ses hondert drij-entachtentich, nopende den number ende scituatie vande tavernen binnen de voornoempde prochie, wesende:

- 1 Alvooren een aude herberghe van immemoriaelle tijden staende ten voorhoofde van Bellem plaetse bij de kercke ende oock staende ten voorhoofde naer de selve kercke, al waer die van het coliegie hun wet huijs sijn haudende, waer nu jeghenwoordich in woont Joos Cackaert.
- 2 Item een ander herberghe wat noortwest vandaer staende vande voorgaende herberghe int op commen vande voorseijde plaetse alwaer men maer begost heeft te tappen ontrent de dertich jaeren, alwaer nu in woont Jan van Tieghem, die dit saijson heft stille geleghen.
- 3 Item een oudde herberghe tot Bellem op de vaert ghenampt de *Roose* op de suijsijde vande selve vaert, wesende een haude herberghe, nu bewoont bij Marten du Prez.

- 4 Item noch een herberghe ghe-naempt de *Leeuw*, staende wat west vande voorgaende op de selve vaert ende (*sic*) suijsijde ten voorhoofde voor de hautten afdraeiende brugghe, alwaer men ghetapt heeft ontrent de 23 jaeren, de welcke ghestelt is bij ordre ende last van wijlent den overledenen Baron van Bellem (soo den propritaris seght), nu bewoont bij Pieter de Blicck.
- 5 Item noch een ander herberghe, ghe-naempt den *Heert*, van hauts een herberghe, staende op de noortsijde vande vaert ten voorhoofde vande voornoempde afdraeiende brughe, nu bewoont bij Olivier Heytens.
- 6 Item noch een ander herberghe ghe-naempt de *Swaene*, wesende oock eene haude herberghe, staende wat westwaert van daer op de voorseijde noortsijde vande vaert een luttel van de brugghe, nu bewoont bij Gillis de Cloet die de selve brugghe es af-draeiende.
- 7 Item een sevenste herberghe ghe-naempt den *Roscam*, staende achter gheel bij wat noortwaert vande voorgaende herberghe, ghe-naempt de swaene, alwaer men ghetapt heeft ontrent de 25 jaeren, bewoont bij Pieter Hertschap.
- 8 Item ten letsten een achtste herberghe ghe-naempt *Altebij*, staende ontrent ten alven vande prochie, te weten opden noortcant vande vaert op een ghehuechte daermen het noempt Swaeghers hulle bij een drijweessche straete loopende vande vaert naer Urselle, alwaer men ghetapt heeft ontrent de veertich jaeren, nu bewoont bij Jan Martens.
- 9 Item noch eene herberghe staende op de prochie van *Hansbeke* op de vaert ten voorhoofde op bij de caije, van audts een herberghe sijnde, heerelickhede van Bellem ende Schurvelt, nu bewoont bij Geeraert Braet.

Aldus ende inder manieren voorschreven is deze voornoempde declaeraetie bij Jan Rootsaert, baillieu, Guilliamme van Speijbrouck, burchmeester, Guilliamme Goethals ende Joos Verlee, schepenen der voornoempde baronnije ghestelt naer hunne beste kennesse ende wetenschap, verhopende daermee in voldoeninghe vanden voornoempden reglemente thebben voldaan.

Actum desen 17 April een dust ses hondert drijentachtentich, bij ordonnantie als greffier

J(acques) Steijaert, 1683.

Ghevende voorts te kennen dat wij wethouders bij kerckgebot ghe-
daen inde maent van februarij 1683 hebben hooren publiceren dat
den bailliu Jan Rootsaert heeft verpacht sijn *brauwerije* met halm,
tonnen ende andere toebehoorten mitsgaders sijn brandewijnhalm
met de toebehoorten aen sijnen soone Franchoy's Rootsaert, oudt 27
jaeren, inghegaen de pacht kersst 1682, dienende hier ter M(memo-
rie).

Aldus naerder ghedeclaereert bij de voorn. wethouders, als greffier
J. Steijaert, 1683.

Lotenhulle

(Ook in: Rijksarchief Gent, Fonds Lotenhulle, nr. 69)

Bailliu, Burchmeester ende schepenen der heerelijckhede van
Audegoede in Lootenhulle, regierders der prochie van Lootenhulle,
Casselrije vander Audeburch van Ghendt, voldoende aen het regle-
ment ghemaectt bij hooghe ende moghende heeren mijn heeren
vanden Raede in Vlaenderen opden 18en maerte 1683.

- 1 Alvooren in voldoeninghe van het voornoempde reglement
segghen dat opde plaetse bij de kercke deser prochie is staende
eene herberghe ghe-naempt de *Drij Conijnghen*, bewoont bij
Joos van Thuijne, twelcke van alle ons ghedijncken herberghe
gheweest is.
- 2 Item opde plaetse genaempt den Hul (alwaer de herbaene van
Audenaerde op Brugghe overloopt) staet eene herberghe ge-
naempt den *Hert*, bewoont bij Arnoult Beghijn, welck huijs
oock herberghe gheweest is van alle ons ghedijncken.
- 3 Item opden selven hul, staet een *cleijn huijseken*, bewoont bij
de vidua Joos de Clercq, al waermen maer alleenelijck brande-
wijn en schijnckt ende het welcke eenighe jaeren voor desen
niet en placht te gheschieden.
- 4 Item Franchoijs Pijpaert bewoont eene herberghe, ghe-naempt
het *Meuleken*, staende bij Loomeulen, waer van het hof compt

jeghens de voornoempde herbaene ende welck huijs van alle ons ghedijncken herberghe gheweest is.

- 5 Item Pieter van Watermeulen bewoont een huijseken, nieuwe-lijncx ghebauwt, alwaer hij brandewijn schijnckt.
- 6 Item Heijndrick Claijs ghebruijckt een huijs innewaert de prochie opden wech naer Poessel ende naer Veldeken, ghe-naempt de *Voglesanck*, alwaer hij herberghe haut, twelck als-oomen verstaet herberghe gheweest is ontrent de veertich jaeren.
- 7 Item Lieven Meganck ghebruijckt een huijs oock innewaert de prochie, alwaer hij herberghe haut, daer van het hof compt jeghens den wech ende straete leedende van Ruijsselede ende van Poucques naer Ghendt, welcke herberghe maer onlanx begonst en is, hoe wel van eenighe auderlijnghen verstaen dat men over ontrent de vijftich jaeren aldaer noch herberghe ghehouden heeft.
- 8 Item Pieter de Schrijvere ghebruijckt een huijseken jeghens den veldcant, alwaer men niet en vendt als brandewijn, oock com-mende met het hof ande selve heirstraete naer Brugghe ende twelcke maer onlanx begonst en is, sonder ghehoort thebben dat men voor desen al daer ghevent heeft.

Aldus ghedaen den thienden april xvjC drijentachtentich bijde voornoempde wethauders toorconden als greffier.

E(manuel) Damours, 1683.

Poeke

Bailliu, Burchmeestere ende schepenen der prochie ende Baronie van Poucques, voldoende aen het Reglement vanden 18en marte 1683 bij den hove ende Raede van Vlaenderen ghemact int faict van tavernen, brauwers als nopende d' officieren desen 9en April 1683.

1-2 Alvooren dat ter platse van tselve Poucques sijn twee herberghen van oudts tijde, alwaer het magistrat sijn haudende ordina-re vergaderijnghe ende voorts tot dienste vande ghemeenten.

- 3 Item dat binnen de selve prochie verre suijtwaert vande platse is een herberghe ghenompt de *Serviette* buijten den herrewech nemaer dat het van oudts tijde is herberghe gheweest.
- 4 Item een huijs op het eijnde deser prochie bij Lootenhulle, vercoopende meest brandewijn, bewoont bij Pieter Tanghe, te vorent aldaer daertoe ghedient, welck huijs aldaer ghebauwt is ontrent 17 à 18 jaeren gheleden.

Actum in vergaderinghe van Bailliu, Burchmeestere ende schepe-
nen voornompt ende in kennisse der waerheijt dese ghedaen teecke-
nen bij onsen greffier desen 9en April 1683. t Oorconden.

J(acques) Neetesone

LIJST DER PERSOONSNAMEN

De letter- en cijferaanduiding verwijst naar de opsomming der her-
bergen, resp. in A (alter), B (ellem), L (otenhulle) en P (oeke).

Wed. Anthone Acket A8; Arnoult Beghijn L2; Geeraert Braet B9;
Joos Cackaert B1; Heijndrick Claijs L6; Emanuel Damours, griffier
L; Philips de Blicck A11; Pieter de Blicck A7 & B4; wed. Joos de
Clercq L3; Gillis de Cloet B6; Geeraert de Jans A6; Dominicus de
Maesenaere A9; Joos de Roo, baljuw van Lovendegem A9-10;
Pieter de Schrijvere L8; Frans de Smet A6; Jan de Suttere, Baljuw
Aalter; wed. Marcus Dierkens A7; Lieven Dobbelaere, schepen van
Aalter; Marten du Prez B3; Gillis Goethals, schepen van Aalter;
Guilliamme Goethals, schepen van Bellem; Thomaes Herkelbaut A8;
Pieter Hertschap B7; Olivier Heytens B5; presbyter Hollaert A2;
Jan Martens B8; Lieven Meganck L7; Jacques Neetesone, griffier
van Poeke; Jan Pieters A10; Franchois Pijpaert L4; Franchoys
Rootsaert, zoon van Jan te Bellem; Jan Rootsaert, baljuw van
Bellem A3 & A11; Christoffel Schelstraete A3; Gillis Steijaert,
burgemeester van Aalter; Jacques Steijaert, griffier van Bellem;
Pieter Tanghe P4; Jan van Cranevelde A4; Anthone van Deurmen
A2; Guilliamme van Speijbrouck, burgemeester van Bellem; Jan van
Riethaghe A4; Joos van Thuijne L1; Jan van Tieghem B2; Pieter
van Watermeulen L5; Anthone Verheije A1; Joos Verlee, schepen
van Bellem; Zegher Wieme A5.

Paul HUYS

DE HEER VAN SINT-JORIS GING ZIJN GALG TE BUITEN.

Probleemstelling.

RAG : Situatie kaarten en plans anno 1615

In het archief van de Raad van Vlaanderen werd het probleem rond het oprichten van de galg, door de Heer van Sint-Joris aanhangig gemaakt.

De galg die ook het zinnebeeld is van het hebben van de hogere rechtsmacht moest op de heerlijkheid van Sint-Joris opgericht worden en niet op de Gravelichede van Knesselare.

Daar klemt het schoentje.

Op het bijgevoegde plan, dit is slechts een grove schets die nog in de bundel zat, werd die plaats aangeduid met de bewoordingen 'Plaets in questien'. Deze was 222 roeden groot, dit is ongeveer 3.300 vierkante meter.

De oorspronkelijke kaart waar alles prachtig aangeduid stond met letters en cijfers is verdwenen. Trouwens de meeste kaarten die getekend werden ter gelegenheid van een proces zijn uit de bundels verdwenen.

De heerlijkheid van Sint-Joris valt onder het vrije van Brugge, de Gravelichede van Knesselare valt onder de Auderburg van Gent. Het is dan ook de baljuw van de Auderburg van Gent die protesteert tegen de gang van zaken.

Het getuigenverhoor had plaats op 23 mei 1657.

Partijen in het proces.

Raadsheer : Pieter van der Beke, advocaat in de Raad van Vlaanderen is de commissaris principaal. Hij moet uiteindelijk het vonnis vellen.

Adjunct : Joris de Rudder, advocaat is de adjunct van de Raadsheer.

Verzoeker : Mr. Jan Baptiste della Faille, Ridder, heer van Audegoede, baljuw van de Auderburg van Gent.

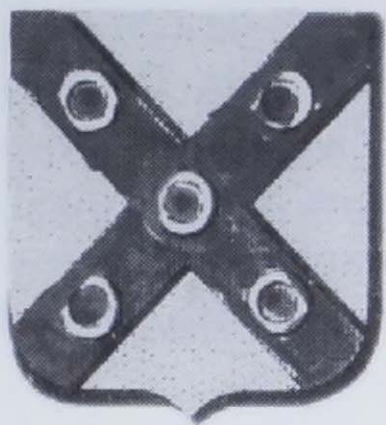
Verweerder : Jonker Marius van den Berghe, gezegd van Praet, heer van den Berghe, Gits enz.

Procureur : Jan van der Meersch was de procureur voor de verweerder. De bode N. de Smet bracht de procureur en jonker Frans van den Berghe te Sint-Joris op de hoogte dat een getuigenverhoor ging plaats hebben.

De familie van den Berghe gezegd van Praet.

De heerlijkheid Gits strekt zich uit tot de kasselrij Ieper. De heerlijkheid behoort toe aan Marius van den Berghe, uit het huis van Praet. Deze was hoofdman in het leger van de Koning van Spanje en was ook lid van de Raad van het Vrije van Brugge. De heerlijkheid van den Berghe was gelegen te Beernem.

Uit "Quartiers généalogiques familles Flamandes", 1969, pg. 150

Het wapenschild dat deze familie voerde, wordt als volgt beschreven :

D'or au sautoir de guelle chargé de 5 annelets d'Argent.

Zij bezetten de laagste trap van de adel nl. schildknaap. Zij zijn heren van Gits, Hagenbroeck, Hamersvelde, Watervliet, baljuw van Wijnendale en Torhout.

Het afgebeelde schild behoort toe aan Karel van den Berghe, heer van Gits, Sint-Joris, Ogierlande, Cringhen, Hamersvelde etc.

Voorbereiding tot het getuigenverhoor.

De commissaris (rechter) zijn adjunct, Jan de Meyer officier van de Auderburg, Daniel Roelants gezworen landmeter, meester Joris Alsteyn griffier bijgestaan door de procureur Claissonne, Adriaan Streymeersch officier van de Auderburg en vele anderen kwamen de bewust plaats bezoeken.

Onze Gentenaars waren per schip langs de Gentse Vaart tot aan het fort van Grandmere gekomen.

Dit fort was gelegen aan de Buntelarestraat. Daar stond vroeger ook een watermolen. Het fort zelf lag aan de zuidkant van het kanaal. Aan de noordkant lag de Buntelarestraat.

Op die plaats stak de grote processie van Knesselare de vaart over. Naast het fort ging zij voorbij de hofstede van Marten de Vliegheer. Dan kwam zij aan het hof van Pieter van Hecke.

Daar kan men duidelijk de grens zien tussen de heerlijkheden van de Gravelichede en het Land van de Woestijne, Aalter.

Aan de westkant van het hof staat de schuur, waar vroeger een huisje stond. Vandaar ging de processie langs de 'strecke' naar de hofstede van de heer van Gits. Die hofstede was omwald.

Aan de voet van één van de grachten stond een vierkantige grens-paal. Die stak ongeveer 75 cm boven de grond uit. De landmeter had zijn instrument bij zich. Hij plaatste het boven op de grens-paal. Zo zag men in het noordwesten duidelijk dat de strecke op de Gravelichede lag.

Meer nog, men zag dat de heerlijkheid van de Gravelichede tussen het hof van de heer van Gits en zijn schuur liep.

Ons gezelschap liep dan langs de 'Olievijverkens' via een nieuwe weg naar de dreef van het kasteel van de heer van Gits. Ten zuiden van die dreef lag een zeker stuk land 'Het Galgenveld' genoemd. Zo kwamen zij aan de kerk van Sint-Joris. Op een afstand van 11 à 12 roeden, zijnde 42 à 45 meter, van de kerk stond het huisje van Marten Herebaut. Ze waren dan terug in de nabijheid van het kanaal.

Aan de noordkant van de vaart liep de Winkelstraat. Die liep verder naar Oedelem. Aan de oostzijde van deze straat, een hoek vormend met de vaart, zetelde de schepen van de Gravelichede.

Zij hielden daar de rechtszittingen.

Van aan de Winkelstraat gingen de Gentenaars langs de berm van de vaart naar het "Swarte Gat" op. In die omgeving had jonker Marius van den Berghe de galg opgericht. De afstand van de bewuste galgplaats tot aan het huis van Marten Herebaut bedroeg ongeveer 840 meter. Dit werd door de landmeter nauwkeurig opgemeten. Ons gezelschap had genoeg gezien en vandaar gingen zij allen naar de herberg Sint Hubrecht gelegen aan de zuidkant van de vaart, heerlijkheid van de Woestijne. Daar lesten zij hun dorst, en werden de getuigen gehoord.

Het getuigenverhoor.

In de rij van getuigen kwam Olivier Duyck als eerste aan de beurt. Hij was de zoon van Marijn, 57 jaar oud, landbouwer en woonachtig te Aalter. Hij woonde vroeger te Knesselare. De officier, Jan de Meyer, had hem gedagvaard. Hem werd gevraagd de situatie van de heerlijkheid van de Gravelichede te beschrijven. De heerlijkheid strekte zich uit over Knesselare, Ursel, Ruiselede en Sint-Joris te beginnen aan de vaart waar het fort Grandmere stond. Ook daar stond een watermolen die afgebroken werd. De Gravelichede lag dan aan de zuidkant naar de hofstede van Marten de Vlieger en van

daar naar het hof van Pieter van Hecke. Bijna vier meter ten zuiden naast het schuurtje grensde zij aan Aalter met de heerlijkheid van de Woestijne. Ook sprak onze getuige over 'de Bochaute bosschen' en 'de Holle Vijverkens'. De grenspaal, staande op de hofstede van de heer van Gits, duidde de grens aan tussen de Gravelichede en de heerlijkheid van de Woestijne.

In het huisje van Marten Herebaut hadden de baljuw en de schepenen van de Gravelichede het gestolen varken aangetroffen. Marten had dat gestolen op het goed 'Ter Laecke'. De dief voelde dat de grond onder hem te heet werd en nam dienst als soldaat in het leger van de Spaanse vorst.

De baljuw en schepenen hielden hun rechtszittingen op de hoek van de Winkelstraat schuin over het huisje van Marten Herebaut.

Verder verklaarde onze getuige dat hij had gezien dat de baljuw van de heer van Gits, die herberg hield in de nabijheid van de kerk van Sint-Joris, banken en stoelen bracht naar de plaats waar de vierschaar zetelde. Olivier moest ook verklaren of bevestigen dat de grote processie van Knesselare de weg nam zoals hierboven beschreven. De baljuw van de Gravelichede hield de roede van justitie recht (hij voerde de roede) tot de processie aan het galgenveld kwam. Daar streek hij de roede tot dat hij terug op de Gravelichede kwam.

Onze getuige verklaarde dat de hofstede van de heer van Gits werd verpacht aan Gosen de Pape. Lieven de Vriese was pachter van het goed 'Ter Laecke' wanneer de diefstal van het varken gebeurde. Nogmaals bevestigde Olivier dat de rechtszittingen van de Gravelichede plaatsvonden aan de oostzijde van de Winkelstraat op de plaats van het vroegere fort van het 'Swarte Gat', waar nu de galg van de heerlijkheid staat. Zeven jaar geleden werd er een koe-dief aan opgeknoopt.

Als tweede getuige kwam Marten de Vliegere, zoon van Willem aan de beurt. Hij was ongeveer 65 jaar en woonde op de heerlijkheid van de Gravelichede. Hij was landbouwer van beroep.

Marten bevestigde aan de hand van het verhaal over de diefstal van het varken dat in 1619 of in 1620 gebeurde, dat het huis van Herebaut ook op de heerlijkheid van de Gravelichede stond. Nooit had de heer van Gits op de Gravelichede zijn rechtsmacht tot uiting gebracht, tenzij met het feit de galg op een plaats op te richten die niet tot zijn heerlijkheid behoorde.

Marten verklaarde dat, toen hij slechts drie maand oud was, zijn vader van Leerne naar Aalter kwam wonen. Sedertdien heeft Marten steeds op Aalter en Knesselare gewoond.

Frans Kerckaert, zoon van Willem was onze derde getuige. Hij was ook landbouwer van beroep en woonde al 32 jaar te Knesselare. De kaart die landmeter Daniël Roelants had getekend, strookte met de werkelijkheid. De grenspaal, die aan de gracht van de hoeve van Gosen de Pape stond, gaf het punt aan waar de drie heerlijkheden aan elkaar grensden. Men kan hier spreken van een drie-heerlijkheden-punt.

In verband met het gestolen varken zei Herebaut dat dit een zogezegd wild varken was dat door hem was neergeschoten. Om alle gerechtelijke vervolgingen te vermijden, nam Herebaut dienst in het leger als soldaat. Frans staafde zijn verklaring dat het 'swarte gat' jurisdictie is van de Gravelichede met volgend verhaal. Veertien of vijftien jaar geleden had getuige zijn schip enige meters voorbij het 'swarte gat' aangemeerd. Naast zijn schip lag dit van Kristiaan Wijffels, dus tussen het huis van Herebaut en de betwiste galgplaats. Daar zag hij dat de baljuw van de Gravelichede een partij hout in beslag nam. Kristiaan was dat hout in zijn schip aan het laden. Het hout behoorde toe aan een zekere Pieter de Munck. Moest die plaats niet onder de Gravelichede vallen, dan moesten het de officieren of de baljuw van Sint-Joris zijn die de partij zouden aanslaan.

Verder verhaalde Frans dat een zevental jaar geleden, in 1650, een koedief aan de galg werd opgehangen.

Als vierde getuige kwam Jan 't Hooft, zoon van Gauthier aan de beurt. Jan was 55 jaar en was baljuw van Knesselare onder de Woestijne.

De baljuw van de Gravelichede hief de roede als de processie aan het fort van Grandmere kwam. De processie ging dan tot aan het Galgeveld op Sint-Joris. Daar streek de baljuw de roede en de baljuw van Sint-Joris voerde dan de roede recht tot het einde van de die heerlijkheid. Willem van de Velde, baljuw van de Gravelichede verrichtte de huiszoeking bij Marten Herebaut een veertigtal jaar geleden (1617).

Langs de noordkant van de vaart hield de baljuw van de Gravelichede zijn rechtszittingen. De vader van onze getuige was nog baljuw geweest van de Gravelichede, hebbende de hogere,

middele en nedere rechtsmacht. De heer van de heerlijkheid, van den Berghe, heeft nooit enige rechtsmacht gehad of daden gesteld die erop wezen dat hij rechtsmacht bezat op de betwiste plaats.

Jan werd te Knesselare geboren en bleef er altijd wonen. In juni 1651 legde hij al een verklaring af.

De volgende getuige was Pieter de Munck, zoon van Gillis. Pieter was 66 jaar oud en was burgemeester van de Gravelichede geweest. Hij was woonachtig te Aalter. Zijn verklaring is gelijkkluidend aan die van de andere getuigen. Wel wist Pieter ons te vertellen dat Marten Herebaut bij schermutselingen met de vijandige troepen aan de vaart werd gedood.

Getuige was gedurende 18 jaar baljuw van de heerlijkheden van Hoeste (Woeste) en Wijbrouck te Aalter gelegen geweest. Hij woonde ook een tijdje te Bellem. Tijdens het graven van de nieuwe vaart bracht hij eetwaren naar de werklieden en de opzichters.

De zesde getuige was Filip de Roo, zoon van Joos. Hij was landbouwer van beroep en woonde te Knesselare. Paul Huyghevelt, Jacob Schautheet en Jacob Claeys waren schepenen van de Gravelichede ten tijde van de diefstal door Marten. Over die diefstal zegde Filip dat er in Knesselare door een volkszanger een liedje werd gemaakt.

De galg stond er al een tijdje. Enige jaren geleden hadden de schepenen van de Gravelichede jonker Marius op de vingers getikt voor dat feit. De schepenen van de Ouderburg hadden een schrijven gericht aan onze schepenen.

Jan Maenout, zoon van Gerard, werd ook opgeroepen als getuige. Hij was 61 jaar oud en landbouwer. Ook hij woonde te Knesselare. Jan vertelde ons iets over de processie die in 1617 uitging. (Als dan de grote processie uitging, moest de kerk toch al hersteld geweest zijn.) De baljuw van de Gravelichede, die op een wagen zat, rechte de roede van justitie van in de Hoekestraat naar het Fort van Grandmere en zo verder de vaart over naar het goed 'Ter Laecke' tot aan het Galgeveld op Sint-Joris. Onze getuige woonde vanaf zijn geboorte in de Hoekestraat niet ver van de vaart.

Ook onze landmeter moest zijn getuigenis afleggen. Hij was 32 jaar oud en woonde te Ursel. Natuurlijk kende hij de situatie zeer goed.

CASTEEL VAN GITS

HOFSTEDE VAN GITS

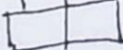
DAER EENEN VIERCANTEN PAEL STAET WIJSENDE DEEN ZIJDE
NAER DE WYNCKELSTRAETE ENDE DANDER ZIJDE NAER TGOET
TER LAECKEN

THOLLE VIJVERKEN

BOCHOUTE BOSSCHEN

HOFSTEDE VANT GOET TER LAECK

GHERUYNEERDE HOFSTEDE VAN HUYBRECHT COENS
NU DE GREFFIER VAN HECKE DE ZIJDE NAEST DE VAERT
DE GRAVELICHEDE ENDE DANDER SIJDE HAELTRE

STRAETE
DHOFSTEDE VAN SNOUCK GRAVELICHEDE
ENDE ALDAER EERST PACHTER MARTEN DE VLEGHERE

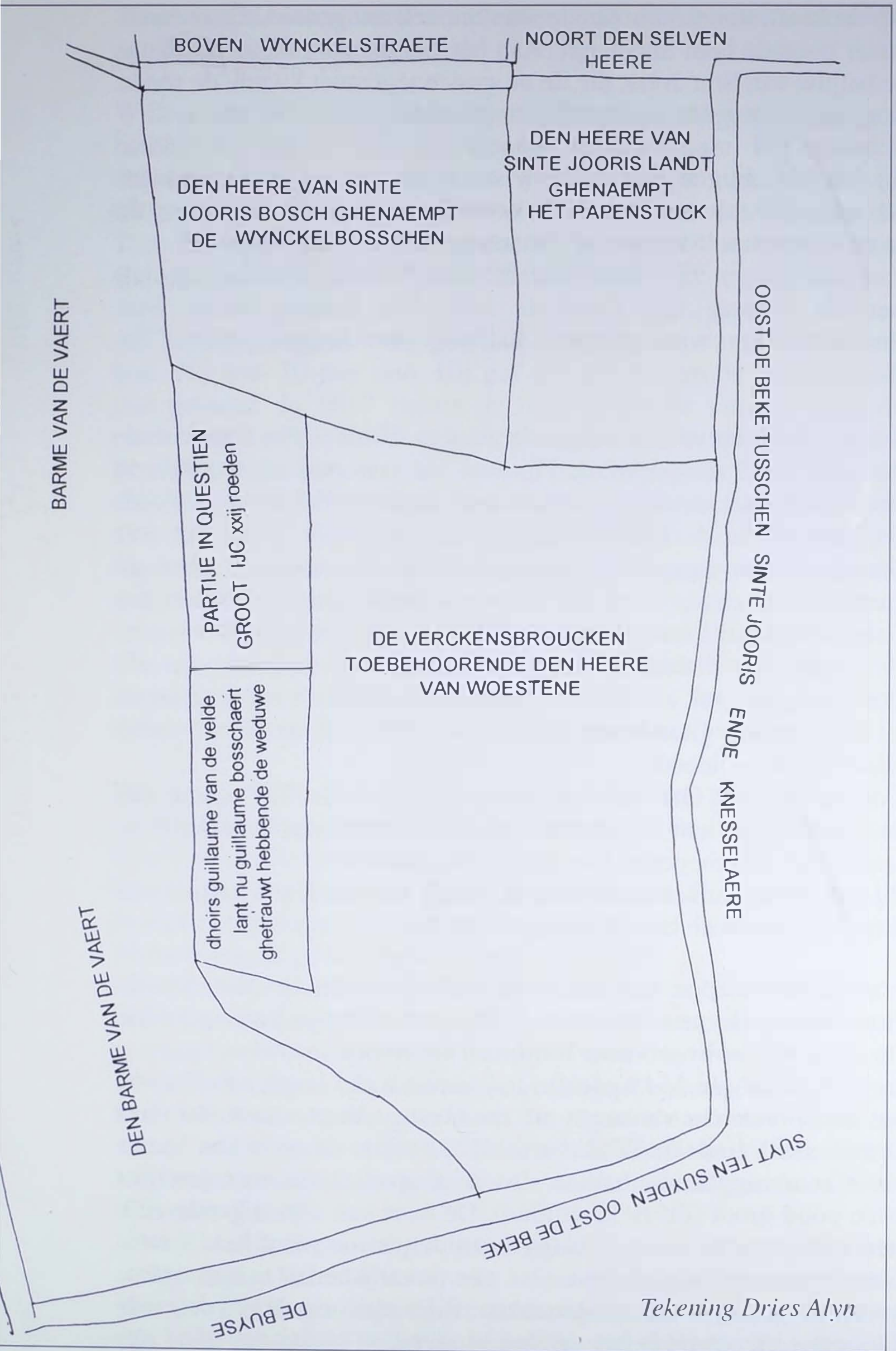
WAETER MUELEN VUTGHEDAEN
BIJ MARTEN DE VLEGHERE

SWARTE GAT
HOECKE STRAETE
GRANDMERE NIEUWEN DAM
FOR

DESE CAERTE IS BIJ MIJ PIETER DE ZUTTERE GHESWOREN LANTMETER
SLANTS VANDEN VRIJEN ENDE VAN DER AUDERBURCH GHEMAECKT ENDE
GHETROCKEN NAER DE RECHTE GHELEGHENTHEYT VAN DE PARTIJEN VAN
LANDE MET HAERLIJDER CANTEN ENDE ABOUTTEN DAERBIJ
GHEDESIGNEERT ENDE DE SELVE ALSOO IN HANDEN VAN MIJN EDELE
HEERE DEN RAEDTSHEERE DE GOMIECOURT COMMISSARIS
PRINCIPAEL ENDE SIJNEN ADIOINCT GHEEXHIBEERT DEN XIJ-EN AUGUSTY
1649 ENDE WAS ONDERT. PR. DE SUTTERE

OVERGHEGHEVEN IN HANDEN VAN ONS COMMISSARIS ENDE ADIOINCT
ONDERSCHREVEN TEN DAEGHE ALSVOOREN TOORCONDEN ENDE WAS
ONDERT. M. DE GOMIECOURT ENDE N. VAN STEENBERGHEN

BOVEN WYNCKELSTRAETE

NOORT DEN SELVEN HEERE

DEN HEERE VAN SINTE JOORIS BOSCH GHENAEMPT DE WYNCKELBOSSCHEN

DEN HEERE VAN SINTE JOORIS LANDT GHENAEMPT HET PAPERSTUCK

BARME VAN DE VAERT

PARTIJE IN QUESTIEN GROOT IJC xxij roeden

dhoirs guillaume van de velde lant nu guillaume bosschaert ghetrauwte hebbende de weduwe

DE VERCKENS BROUCKEN TOEBEHOORENDE DEN HEERE VAN WOESTENE

OOST DE BEKE TUSSCHEN SINTE JOORIS

ENDE KNESSELAERE

DEN BARME VAN DE VAERT

SUYT TEN SUYDEN OOST DE BEKE

DE BUYSE

Tekening Dries Alyn

Op de kaart stond de hofstede van Snouck aangeduid. Onze landmeter noemde hem Snockaert. Aan het Galgeveld gekomen, richtte de baljuw van Sint-Joris, die de processie tegemoet kwam, de roede van justitie tot zover zijn heerlijkheid reikte.

Bij het bezichtigen van de betwiste plaats gingen de Gentenaars van aan de kerk van Sint-Joris oostwaarts langs de berm van de vaart tot aan het 'Swarte gat'. Daar zagen zij de galg staan.

Van daar gingen zij verder naar het huis van Jan Blondeel en dan naar de herberg van Karel de Jans. Die herberg heette Sint Huybrecht en was gelegen halfweg de Brugse vaart 'Ter Woestijne'.

Jan de Ceuleneir was de volgende getuige. Hij was één van de oudsten die ondervraagd werd. Hij was 70 jaar oud en woonde te Knesselare. Hij kende de grenzen van de Gravelichede zeer goed. De baljuw van de Gravelichede voerde de roede vanaf het fort Grandmere tot aan de bewuste grenspaal. Noordwaarts rond de grenspaal kerende, bleef hij de roede recht dragen tot aan het Galgeveld. Daar kwam de baljuw van Sint-Joris de processie tegen. Het huis van Marten Herebaut stond wel degelijk op de Gravelichede. Ook alle landerijen ten oosten van dit huisje gelegen tot aan het fort Grandmere aan de zuidzijde van de vaart, vielen onder de Gravelichede.

Ook het 'Swarte Gat' behoort tot de Gravelichede. Ten oosten van de Winkelstraat aan de nieuwe Leie hield Arent van Dale, griffier, samen met de schepenen hun rechtszittingen.

Zij gingen de banken en stoelen lenen bij Jan van Hulle baljuw van Sint-Joris die in de buurt herberg hield.

Jan Blondeel, zoon van Jan, was herbergier aan het fort van de Hoekestraat. Hij was 49 jaar oud. De naam van zijn herberg luidde 'In de Prins Cardinael' naar Kardinaal Granvelle.

In 1643, 1644, en 1645 pachtte Jan samen met Lieven van Doorne het recht van de visvangst in de Gentse Vaart vanaf het fort Grandmere tot aan de Winkelstraat. Hij pachtte dit recht van Victor van Crombrughe als baljuw van de Gravelichede voor jaarlijks twee pond groot (dit is 12 gulden). De heer van Gits eigende zich (ten onrechte) het visrecht langs de zuidzijde toe vanaf het 'Swarte Gat' tot aan de Winkelstraat. Om alle moeilijkheden te vermijden, gaven de getuigen en zijn gezelschap toe. Zij visten niet langs de zuidkant maar bleven tot in het midden vangen.

Trouwens, de vissen wisten toch niet of zij aan de noord - dan wel aan de zuidkant zwommen.

Willem van Bleyenbergh, zoon van Pieter, was 41 jaar oud en ook landbouwer van beroep. Hij woonde te Knesselare. Hij beaamde dat de vorige getuige de visserij had gepacht aan Victor van Crombrughe als baljuw en na diens overlijden van Gauthier de Toir. Hij wist dit zo goed omdat hij af en toe meehielp vissen. Getuige woonde reeds 16 jaar in Knesselare.

Als laatste getuige kwam Clays de Coster, zoon van Thomas, aan bod. Hij was 70 jaar oud. Hij gaf een relaas van de processie 40 jaar geleden. In 1617 richtte de baljuw van de Gravelichede de roede van aan de Hoekestraat, de vaart over, langs de Bochaute Bosschen rond de grenspaal tot aan het Galgeveld. Daar kwamen dan de pastoor en de baljuw van Sint-Joris de processie tegemoet. Clays wist nog heel goed dat Gauthier 't Hooft de rechtszittingen hield aan de hoek van de Winkelstraat. Getuige woonde tenslotte reeds 60 jaar in Knesselare.

Een uitspraak in deze zaak hebben we niet kunnen terugvinden. Zo hebben we verschillende andere bronnen o.a. de geappostilleerde requesten van 25 oktober 1651 niet kunnen terugvinden.

Echter in 1552 vonden we wel een uitspraak i.v.m. een grensgeschil op dezelfde plaats tussen de Gravelichede en de heerlijkheid van den Nieuwen in Beernem.

Omaar van den Brussche, Pieter Braeckele, Jan Slock en Pieter de Bosschere, pointers en zettters van Knesselare, hadden van Joris Mulaert zagezegd ten onrechte belasting geëist.

Joris bewerkte gronden onder de heerlijkheid van de Nieuwen vallende onder het bestuur van Beernem. Deze landerijen werden 'Den Wincle' genoemd en behoorden toe aan de heer of vrouw van Sint-Joris.

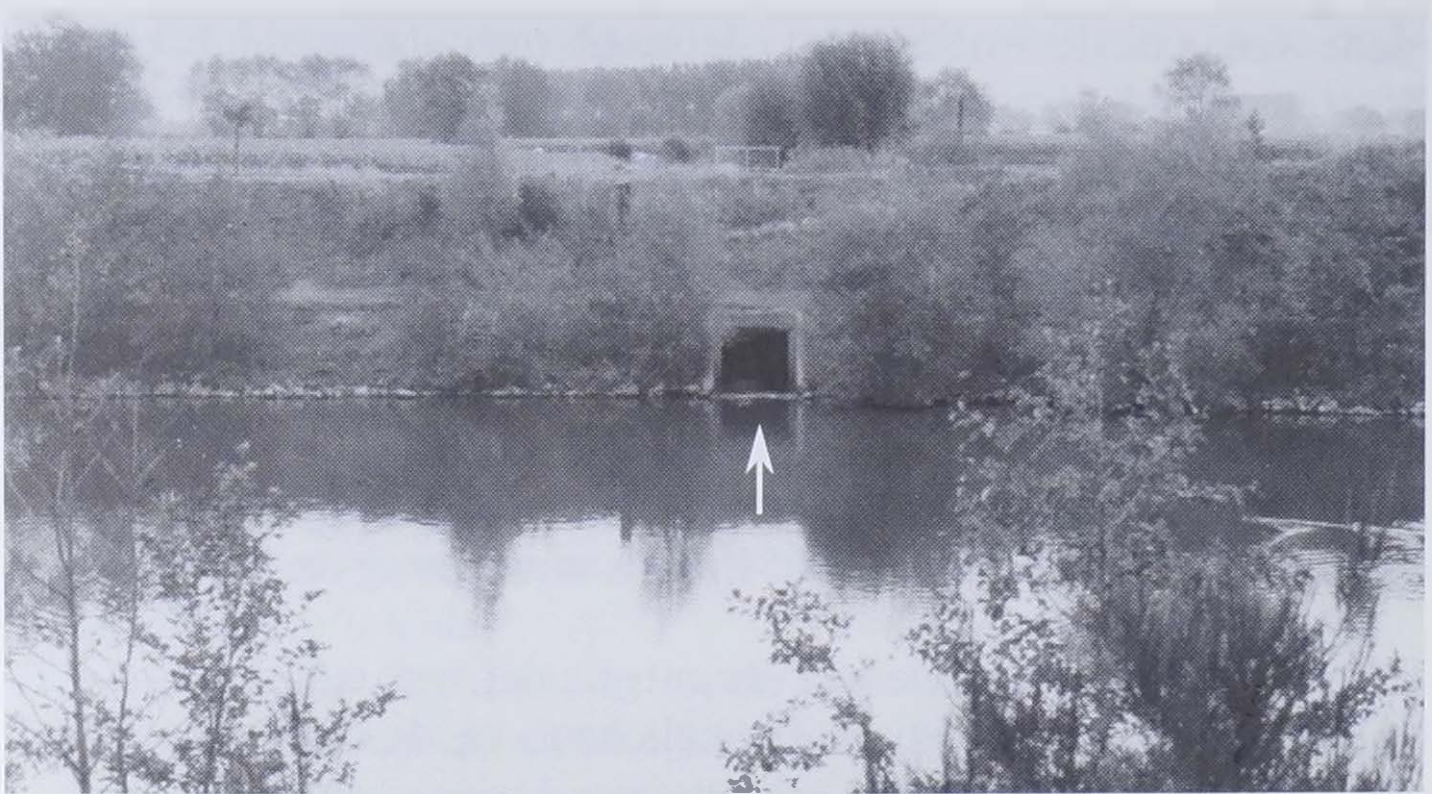
Die gronden lagen aan de noordkant van een waterloop (de nieuwe vaart was toen nog niet gegraven). De gronden aan de zuidoostkant van de rivier waren onder het bestuur van Knesselare. Deze waterloop werd sinds mensenheugenis als de grens tussen de twee heerlijkheden aanzien.

Verder waren er nog twee vijvers gelegen nl. den Hommelt Viver en de Hillet Viver. Die vijvers lagen zuidoostwaarts strekkende naar de waterloop. (Zijn dit misschien de Holle Vivers op de kaart van 1649 aangeduid onder de benaming van de Holle Viverkens ?)

Die vijvers lagen niet onder het Ouderburgse van Gent. De baljuw van de heerlijkheid van de Nieuwen in Beernem had er het lichaam van een verdronken jongetje onderzocht.

De pointers van Knesselare daarentegen beweerden dat het land 'Den Wincle' wel degelijk onder het bestuur van de Gravelichede viel. Zij beweerden dat er reeds 30 jaar geleden belasting werd geheven op dit stuk. Ook in die tijd werden op het vlak van belastingen getuigen gehoord. Die getuigenissen hebben we tot nu toe niet kunnen terugvinden. De uitspraak van het hof stelde de belastingontvangers van Knesselare in het gelijk. De landen 'De wynckele' en 'het Verckensbrouck' lagen wel degelijk op de Gravelichede. Joris Mulaert was zijn belasting schuldig aan het Ouderburgse van Gent.

Rechts van de Berdelen gat Buyse ligt "het swarte gat".

Bronnen :

Raad van Vlaanderen : enquesten nr. 4764
geappostilleerde requesten nr. 1126
verbalen voor de raadsheren nr. 2650
instructies voor de raadsheren nr. 7287
register van sententien nr. 7535

Tablettes de Flandre, deel 2, p. 83. (nota familie van den Berghe)

ED. DHONDT DE WAEPENAERT : *Quartiers Généalogiques familles Flamandes*

A. SANDERUS : *Verheerlykt Vlaandre* - deel I heruitgave Tielt 1974.

(Wordt vervolgd)

Willy STEVENS

HET CONGRES VAN DE CHRISTELIJKE WERKLIEDENORGANISATIES EN DE VLAGGENFEESTEN TE AALTER IN SEPTEMBER 1927.

Zondag 25 september 1927, nakermiszondag, was een prachtige dag. 's Morgens om 7 uur werd er een eucharistieviering met zang opgedragen ter intentie van de leden van de Werkliedenbond, de Vrouwengilde en de Christelijke Arbeidersjeugd. In zijn homilie sprak Eerw. Pater Callewaert over het belang van de veelvuldige communie in het huiselijk en persoonlijk leven. Velen gingen dan ook tijdens deze viering naar de communie.

De werklieden waren de dag begonnen met O.-L.-Heer en ze werden er voor beloond, want reeds dagen lang stond de barometer op "storm", maar op de dag van het congres scheen de zon helder en de wind was vrij kalm. Wel verschenen soms dreigende wolken aan de hemel en begon het te regenen, maar ze werden snel verdreven, weg van Aalter.

Om 9 uur werd een bijzondere mis gelezen voor hen die van ver kwamen. Omstreeks halftien wandelden de eerste deelnemers van buiten Aalter door de straten van het centrum. Het congres begon om 10 uur. Er werd vergaderd in drie verschillende lokalen.

De afdeling *Werkliedenbonden*

De grote patronage was goed gevuld. De vergadering werd geopend met een gebed. Het voorzitterschap werd waargenomen door de Heer Ronse, advocaat, bestendig afgevaardigde en voorzitter van de Werkliedenbond van het arrondissement Gent-Eeklo.

Hij verwelkomde de aanwezigen en verklaarde dat er geen schoner en actueler onderwerp kon gekozen worden dan hetgeen op de dagorde van het congres stond, nl. *Hoe brengen wij door onze verenigingen meer godsdienstig leven bij onze leden?*. Hij voegde er nog aan toe dat men geen bekwamer lesgever had kunnen kiezen dan Eerw. Heer L. Colens, bestuurder van het Algemeen Werkersverbond van België. Daarna verleende hij het woord aan Raymond Claeys,

gemeenteraadslid en secretaris van de Werkliedenbond, die in naam van de lokale organisatie, de congressisten van Aalter en elders welkom heette en dankte voor hun aanwezigheid.

Daarna begon Eerw. Heer Colens zijn les. Hij stelde een verval van het godsdienstig leven vast bij de werklieden. Hij zocht de oorzaken bij de onwetendheid inzake godsdienst, waardoor onverschilligheid, het gemis aan parochiaal leven en de invloed van het socialisme. Om aan deze toestand een einde te stellen, stelde hij voor om:

- * in de Werkliedenbond een afdeling voor ontwikkeling op te richten. Deze afdeling zou dan voordrachten moeten organiseren om alzo de godsdienstonwetendheid te bestrijden. Tevens zou zij moeten zorgen voor het beter inrichten van de bibliotheken.
- * in de Werkliedenbond een communiebond voor mannen op te richten en recollecties te organiseren.
- * een betere deelneming te bekomen aan de parochiale diensten en processies.
- * te werken aan een grotere toewijding aan het H. Hart.

Daarop volgde een bespreking waaraan werd deelgenomen door Emiel Claeys, toekomstig burgemeester van de stad Gent, J. Verhelle ook uit Gent, Emiel Thienpont uit Aalter en vele anderen die niet vermeld werden in het verslag. Tot besluit werd de inhoud van de les van E.H. Colens goedgekeurd en werd er besloten om de vooropgestelde doelstellingen zoveel mogelijk te verwezenlijken.

Gedurende de vergadering kwam ook Z.E.H. Theofiel Neyt, bestuurder van de Sociale Werken uit het gewest Eeklo, afgevaardigde van Mgr. Coppieters, samen met pastoor Serafien Van Loo, de congressisten met hun aanwezigheid vereren. Zij werden hartelijk verwelkomd door de voorzitter Edmond Ronse. E.H. Neyt bedankte in naam van Monseigneur Coppieters het inrichtend comité en het bestuur en was er van overtuigd dat de Bisschop zich zou verheugen over het succes van dit congres. Ook E.H. Van Loo bedankte alle aanwezige congresleden om het mooie werk dat ze in Aalter kwamen verrichten.

De secretaris van deze afdeling was Maurits Van de Poele. Hij was tevens secretaris van het Verbond der Werkliedenverenigingen in het gewest Eeklo.

De afdeling *Christene Arbeidersjeugd*

De Kajotters vergaderden in de bovenzaal van de herberg *Het Lam*, het vroegere gemeentehuis, op de Markt. De vergadering werd ook bijgewoond door leden van de jeugdorganisaties van andere standen. Het voorzitterschap werd waargenomen door advocaat August De Schrijver, voorzitter van het actiecomité voor jeugdwerken in het bisdom Gent. De Heer Raymond De Mey, propagandist voor de Kajottersverenigingen in het gewest Eeklo, fungeerde als secretaris. Voorzitter August De Schrijver dankte de zeer talrijk opgekomen aanwezigen en wenste de afdeling Aalter veel geluk toe. Tevens dankte hij de afdeling om het lovenswaardig initiatief te durven nemen dit congres in te richten. Verder stelde hij de afdeling Aalter als voorbeeld voor de andere afdelingen van gans het bisdom. Niet alleen de Kajottersbeweging, maar de ganse sociale werking van de gemeente werd als voorbeeld gesteld.

Eerw. Pater Karel-Justinus Callewaert, O.P., die het congres met zijn tegenwoordigheid vereerde, opende de vergadering met het gebed. Marcel Botterman, penningmeester van de K.A.J.-afdeling van Aalter dankte Z.E.H. Jozef Cardijn. Hij was diegene die de inleiding gaf op de bespreking van het onderwerp, nl. *Hoe brengen wij meer godsdienstig leven onder onze Kajotters?*. Hij dankte eveneens de voorzitter en de secretaris voor hun gewaardeerde medewerking gedurende deze zitting. Vervolgens dankte en verwelkomde Marcel Botterman de Kajotters van de verschillende afdelingen, alsook de leden van de Boeren- en Middenstandsjeugd, die deze dag met de Kajotters kwamen verbroederen. Op zijn voorstel weerklonk het kajotterslied, dat de geestdrift bij de aanwezigen nog verhoogde.

Daarna kwam Z.E.H. Jozef Cardijn, algemeen proost van de Landsbond van de K.A.J., aan de beurt om te spreken over hogervernoemd onderwerp. De spreker schetste klaar en duidelijk de droevige godsdienstige toestand welke bij de arbeidersjeugd heerste. Hij spoorde de Kajotters aan tot katholieke fierheid, zowel op het werk als tijdens de omgang met medemensen. Tal van af te keuren voorbeelden, bij de manier van het bijwonen van godsdienstige oefeningen, wist hij met gepaste kwinkslagen naar voor te brengen. Hij vond het ook droevig te moeten vaststellen dat de Kajotters niet in staat waren zich te verdedigen wanneer "hun godsdienst" werd aangevallen in het werkmiddelen, op de trein of tram.

Als een ware priester zei hij hoe zijn Kajotters zich moesten gedragen tegenover de meisjes, die eens de moeders zouden zijn van morgen. Hij zei dat ze ze met eerbied moesten bejegenen en dat ze er als christenen dienden mee om te gaan, opdat voor hen een gelukkige toekomst zou opdagen. De mistoestanden bestonden, volgens de spreker, doordat de jeugd niet voldoende onderwezen werd in godsdienst. Hij zei dat de K.A.J. hieraan veel kon verhelpen door in studiekring de mistoestanden die onder de leden heersten, bespreekbaar te maken, door ze een grotere kennis te geven over godsdienst door voordrachten te geven, door het inrichten van driemaandelijkse recollecties en, indien mogelijk, een gesloten retraite, maar dit alleen maar voor de leiders.

Eerw. Heer Cardijn stelde voor om nuttige boeken te lezen en vroeg de aanwezigen zich meer als katholieken te gedragen in het openbaar en, als 't moest, op te treden als ware apostels.

De voorzitter dankte de redenaar voor zijn uiteenzetting en ging over tot de bespreking. Hieraan namen A. Demeyer uit Gent, Pater Callewaert en Jan Schellekens deel. Eerwaarde pater Callewaert vroeg dat er op een redelijke wijze, passend voor een Kajotter, zou gesproken en geschreven worden over de godsdienst. Jan Schellekens, die secretaris van de Landsbond van de K.A.J. was, zei dat het secretariaat over de passende brochures beschikte. De secretaris, R. De Mey, vroeg om ook te zorgen voor de landwerkersjeugd die tot nu toe volledig vergeten werd. Ook hier werden de afgevaardigden van Mgr. Coppieters, Z.E.H. Theofiel Neyt en pastoor Van Loo, met een daverend applaus verwelkomd. Voorzitter August De Schrijver dankte beiden voor de eer die zij de vergadering aandeden met hun aanwezigheid. Beide Eerw. Heren dankten op hun beurt de inrichters van het congres, de eerste in naam van Mgr. Coppieters, Eerw. Heer pastoor in naam van de Sint-Corneliusparochie.

Na nog wat inlichtingen te hebben verstrekt omtrent de feestelijkheden in de namiddag, sloot de voorzitter de vergadering en Eerw. Pater Callewaert besloot met een gebed.

De afdeling *Vrouwengilde*

De Vrouwengilde vergaderde in de school van de Eerw. Zusters in de Brouwerijstraat. Er waren een 50-tal aanwezigen, een bevredi-

gende opkomst, aangezien vele vrouwen verplicht waren thuis te blijven om te koken. Daar er nog geen jeugdafdeling bestond bij de Vrouwengilde, waren de jongeren dus niet aanwezig.

Het voorzitterschap werd waargenomen door Mej. Bertha Boonants, schepen van de stad Gent en voorzitter van het Verbond der Vrouwengilden in het arrondissement Gent-Eeklo. Als secretaris fungeerde Mej. J. Bijtebier. Zij was tevens secretaresse van het verbond.

De voorzitter opende de vergadering met een gebed en verwelkomde de aanwezigen, in 't bijzonder Mej. Maria Baers, algemeen bestuurder der Christen Vrouwengilden van België. Het onderwerp, nl. *Hoe brengen wij door onze verenigingen meer godsdienstig leven bij de leden?* was, zo verklaarde zij, van zeer groot belang. Volgens haar moesten zij en alle sociale werkers op de borst kloppen en bekennen dat zij niet te veel voor het lichaam van de werklieden zorgden en wellicht ook te weinig voor hun ziel. Hierna gaf zij het woord aan de secretaresse van de afdeling Aalter, Adrienne De Reu, die met enkele woorden het bureel en de spreekster bedankte voor de eer die Aalter aldus werd aangedaan. Zij verwelkomde, uit naam van de plaatselijke Vrouwengilde, de aanwezige leden van andere afdelingen.

In haar toespraak schetste Maria Baers de toestand op godsdienstig gebied bij de buitenhuis-werkende vrouwen en meisjes. Ze betreurde het groot verval in de steden maar dat ook reeds merkbaar was op de buiten. De oorzaken van dit verval zocht zij in de sociale mistoestanden, de arbeidsters op de fabrieken en op de treinen, ... maar vooral in het gemis aan godsdienstkennis. Volgens de spreekster kenden zij het bovennatuurlijke leven niet meer en wisten ze niet meer met welke middelen zij dat leven moesten voeden en bewaren. Op een prachtige, eenvoudige en goed verstaanbare wijze werd dat bovennatuurlijke leven in de mens beschreven, uitgelegd en aangetoond hoe dit de fierheid en het geluk moest uitmaken.

Deze verenigingen moesten, zo zei ze dan, de sociale mistoestanden bestrijden, maar moesten ook het godsdienstig en bovennatuurlijk leven verspreiden onder de leden door studiekringen, voordrachten, ... te organiseren. Zij moesten een kern van vrouwen en meisjes vormen die hun godsdienst zó beleefden, dat zij een voorbeeld waren voor hun medezusters. Er diende tevens voor degelijke bladen gezorgd te worden. Volgens Maria Baers moesten de vereni-

gingen hun communiedagen, hun godsdienstige oefeningen, hun recollectiedagen en retraites hebben. Aan de besprekingen werd deel genomen door Bertha Boonants, J. Bijtebier, De Ketele en nog tal van andere congressisten. De Ketele vroeg om de volksmisboeken meer te verspreiden.

Ook tijdens deze bijeenkomst leidde Pastoor Van Loo E.H. Theofiel Neyt, later Aalters pastoor van 1934 tot 1963, afgevaardigde van Mgr. Coppieters binnen. Zij werden zeer hartelijk verwelkomd door Bertha Boonants, voorzitter, die ook wees op de goedheid en hartelijkheid van Mgr. Coppieters. Nadat de pastoor de congressisten bedankt had voor al het goede dat zij op zijn parochie kwamen stichten, dankte E.H. Neyt, in naam van Monseigneur, het bureel en de leden en feliciteerde hen voor het geleverd werk. Hij beloofde dat hij aan Mgr. Coppieters een nauwkeurig verslag van de werkzaamheden van het congres zou sturen.

Om halféén waren op de drie plaatsen de werkzaamheden van het congres voltooid en de deelnemers wandelden wat rond in de straten van het centrum. De Aalteraren trokken naar huis om het middagmaal te nuttigen en tientallen deelnemers uit andere afdelingen gingen in de herbergen of bij particulieren hun meegebrachte boterhammen opeten. In de Patronage, bij Prosper Cocquit in de Stationsstraat, waren er klaargemaakte broodjes met hesp of kaas te verkrijgen. Maar ze hadden wel moeite om alle aanwezigen tijdig te bedienen.

Om één uur waren 125 deelnemers van het congres aanwezig in de herberg *Het Lam* voor het middagmaal. Het eetmaal was overvloedig en werd vlug opgediend. Tijdens het banket toastte voorzitter Jules Maenaut op allen die de feestelijkheden steunden en heel in het bijzonder Mgr. de Bisschop. Z.E.H. Neyt, zijn afgevaardigde, antwoordde. De secretaris, Frans Verbauwen onderwijzer te Aalterbrug, bracht een heildronk uit op de gezondheid van de propagandisten van Gent en op alle aanwezige leden van de pers.

*****

In de namiddag waren er vlaggenfeesten. De bevestiging van de huizen was vrijwel algemeen en overal stonden buitengewoon veel

geestdriftige toeschouwers opgesteld, waar de stoet voorbij zou trekken. In de stoet - waarin, volgens het verslag in de *Gazette van Aalter*, naar schatting 3500 à 4000 mensen opstapten - gingen ook drie muziekmaatschappijen en 34 vaandels mee. Tijdens het plechtig lof werden alle vlaggen die in het koor van de Sint-Corneliuskerk stonden opgesteld, gewijd en Pater Callewaert hield de kanselrede. Het lof werd gezongen door de kerkzangers die muzikaal door passende muziek van koster Eugeen Greispeirt werden begeleid. Indrukwekkend was de zegen met het H. Sacrament, midden al die buigende vaandels.

Na het lof gingen de feestelijkheden verder op de Markt waar een grote menigte al aanwezig was. Op de kiosk stonden al de vlaggen in een ronde opgesteld en daartussen het feestvierend comité, de redenaars en de geestelijke en burgerlijke overheden zoals senator G. Eylenbosch, volksvertegenwoordiger H. Heyman, de provinciale raadsleden E. Ronse, A. Goeminne, E. Foes en nog vele andere.

Redevoeringen werden gehouden door: burgemeester Graaf de Hemricourt de Grunne, voorzitter Jules Maenaut, Z.E.H. Neyt - afgevaardigde van de Bisschop, secretaris Frans Verbauwen - die de besluiten van het congres voorlas, Jan Schellekens - algemeen secretaris der Kajottersbonden van België, E.H. Van den Heuvel - algemeen proost der Christen Vrouwengilden van België en volksvertegenwoordiger H. Heyman - voorzitter van het algemeen Christen Werkersverbond van België en van de Christen Democratische Groep in de Kamer.

Na de meeting werd een prachtig concert gegeven, eerst door de harmonie der Christen Werklieden van Waarschoot en daarna door de Koninklijke harmonie *Het Volk* van Gent. Deze laatste harmonie was om en bij de 100 man sterk en was één van de bekendste harmonieën van ons land. Beide muziekkorpsen oogstten grote bijval.

Het bestuur van de Werkliedenbond hield er aan de burgerlijke en geestelijke overheid te bedanken voor hun milde steun, alsook het bestuur en de leden van de Boerenbond, de Middenstand en de ganse bevolking, die zo geestdriftig had meegevierd.

Maurice THYS

BIBLIOGRAFIE

Gazette van Aalter van 1 oktober 1927.

DE WIELERSPORT TE AALTER, 50 JAAR TERUG.

Woord vooraf

Ik ben er nu 70 sinds mei laatsleden en nog steeds een groot wielersfan en voetballiefhebber gebleven. Vroeger liep ik dichtbij of er zelfs tussen. Nu uiteraard heel wat minder. Maar de krant en het beeldscherm worden nog flink uitgelopen en druk bekeken en roepen vele herinneringen op als ik soms eens afdwaal naar vroegere tijden met heel wat prettige - en ook al eens minder fraaie - anekdotes. Melancholisch getint meestal en met een geutje emotie en een toefje geestdrift overgoten, dwarrelen dan de wielersplotsen van een ganse groep koersende Aalternaars door de geest. Ik heb het dan over de tijd dat ik als 10-jarige knaap aan vaders hand de wielerswedstrijden in Groot-Aalter afdweilde en popelend van angstige spanning tussen luidruchtige supporters aan de eindmeet stond gekluisterd.

Toen enkele tijd geleden Maurice Thys, zelf een sportfanaat in hart en nieren, me polste om een paar bijdragen over de Aalterse renners te leveren voor het *Land van Woestijne*, heb ik dadelijk toegehaapt.

Met veel plezier en moed graaf ik dus in het Aalterse wielersleven van een halve eeuw geleden, hierbij gesteund en geholpen door de ex-renners zelf of door hun familie, want reeds heel wat oudrenners verlieten ons voorgoed. Uit de jaren van toen telde ik 40 jonge kerels die het *stalen ros* bestegen vlak vóór de Tweede Wereldoorlog en kort daarna. Er zullen me er wel een paar ontsnapt zijn waarvoor mijn verontschuldigen uiteraard. Het gaat uitsluitend over jongens van *het Aalterse van toen*, doch nemen we er ook deze van Lotenhulle, Poeke en Bellem graag bij. De ene kende wat meer succes dan de andere natuurlijk, maar heeft uiteindelijk ook zijn verdiensten. Daarom zet ik ook graag deze jongens nog eens in de bloemetjes.

Zodoende hebben we heel wat leesvoer voor enkele boekjes. Veel lees- en kijkgenot.

Greep uit de rennerslijst van 50 jaar terug in Groot-Aalter (1)

NAAM	GEBOORTEDATUM	STERFDATUM	WOONPLAATS
ANSEEUW Frans	26-09-1926		Aalter
BEIRNAERT Georges	05-03-1933		Aalter
BRAEKEVELT Marcel	13-04-1924		Aalter
DE CALUWÉ Julien	01-04-1928		Ruiselede (Kruiskerke)
DE KEYSER Antoine	04-06-1930		Wontergem
DE ROO Albert	15-05-1922		Aalter
DE ROO Maurice	24-06-1923		Ruiselede (Kruiskerke)
DE WAEPENAERE Christian	30-04-1934		Aalter
EECKHAUTE Georges	02-11-1924	24-06-1984	Hansbeke
FRANCOYS René	10-02-1933		Aalter
HAUTEKEETE Jules	11-01-1928		Aalter
HAUTEKEETE Maurice	05-04-1921		Aalter
HUYVAERT Gaston	29-06-1930	03-10-1956	Aalter
IDE August	29-05-1920	16-02-1946	Aalter
LEFEVRE Roger	13-04-1935		Knesselare
LEMA Raymond	22-10-1920		Oostende (?)
MATTHEUWS Jozef	10-02-1927		Aalst
MESTDAGH Jules	11-01-1928		Aalter
MIJNSBERGHE Richard	12-08-1932		Aalter
SEMASSE Laurent	03-05-1926		Aalter
STROBBE Marcel	18-03-1916	03-09-1991	Aalter
STROBBE Victor	04-08-1925		Knesselare
TAGHON Gerard	22-07-1916	.?.-?.-1976	Zeebrugge
TANGHE Alfons	18-08-1936		Aalter
TANGHE René	11-02-1929		Lubbeek (Brabant)
VAN ACKER Maurice	19-01-1916		Maria-Aalter
VAN BRUAENE Albert	11-04-1916	15-10-1975	Aalter
VAN DE CAVEYE Sylvère	06-09-1933		Beernem
VAN DE WALLE Albert	16-11-1930		Wondelgem
VAN HECKE Lucien	06-01-1930	28-10-1952	Bellem
VAN OVERBEKE Antoine	16-06-1936		Aalter
VAN RENTERGHEM Jan	15-07-1923		Bellem
VERMEIRE Antoine	22-01-1934		Bellem
VERMEIRE Raymond	04-07-1921		Ruiselede (Kruiskerke)
VERNIEST Albert	27-04-1928	09-12-1949	Aalter
VERNIEST Roger	04-07-1931		Maldegem-Kleit
VERSELDER Robert	17-02-1916	23-03-1994	Aalter
VROMAN August	06-06-1920		Aalter
VROMAN Gerard	12-01-1916		Beernem
WIJCKSTANDT Roger	11-01-1931		Aalter

(1) Dit zijn 40 alfabetisch gerangschikte namen van jongens die in hun jeugd-jaren, de één al wat meer dan de andere, nog aan wielersport gedaan hebben. Waarschijnlijk zijn er me namen, voornamelijk dan uit Groot-Aalter, ontsnapt waarvoor ik mijn verontschuldigd. Wees echter wel indachtig dat het slechts de periode omhelst van juist vóór de Tweede Wereldoorlog tot halfweg de jaren 50 of van 1935 tot 1955.

WIJCKSTANDT Roger

Roger Wijckstandt (° Aalter, 11.01.1931) werd, als tweede kind van drie in het gezin van vader Emiel (°1899) en moeder Irma Taghon (°1904), met behulp van een vroedvrouw neergepoot in Eendekooi nr. 1. Het was juist op de grens van de Kattewegel palend aan Axpoele (Ruisselede), waarvan zijn moeder trouwens afkomstig was. Vader, die metselaar was, stierf in 1995 en werd dus 96 jaar oud; zijn moeder overleed tien jaar vroeger en werd 81. Beiden waren doodbrave, sobere mensen.

Als 16-jarige knaap werd Roger bakkersknecht bij Louis De Fauw. Louis werd later opgevolgd door zijn zoon Henri, gehuwd met Jeanne De Doncker uit Ruisselede. Ze woonden in de Stationsstraat nr. 171, dichtbij de vroegere spoorwegslagbomen, naast het huidige appartementsgebouw *Adagio*.

De 80-jarige Louis De Fauw stopte meteen zijn bakkersronde met paard en kar bij de komst van Roger. De kleine pezige jonge kerel Wijckstandt ketste met de zware bakkersfiets door de straten van Aalter. Nauwelijks boven de grote mand voor hem op de staander kijkend, duwde hij als bezeten op de gemartelde trappers door zon, regen, sneeuw en wind van maandag tot zaterdag. Wat een moedig en karaktervol baasje dit bakkertje Wijckstandt. Evenzó werd hij in zijn latere rennerscarrière in de volksmond, maar ook in de media, bestempeld als het kleine *vechttertje* of *bakkertje uit Aalter* met het grote ontroerende strijdershart en de nimmer vermoeiende lichaamskracht en met schijnbaar onuitputtelijke energie.

Moest de jongen nu wielrenner zijn met de ultramoderne begeleiding en materialen, zou hij het heel ver geschopt hebben. Zeker en vast als uitmuntend ronderenner dan, spijs zijn mindere spurt- en tijdrijdersgaven. In rittenwedstrijden spreidde hij immers een verbluffende regelmatigheid tentoon en was tevens een rasklimmer.

Hoe het allemaal als renner begon? Echt het vertellen waard.

Op de Kattewegel zaten veel jongens van wie de kuiten jeukten om aan wielersport te doen. Is het dan toch waar dat de meeste renners uit de minderbedeelde of dus *werkmansgezinnen* voortsproten, omdat ze gewoon waren om te labeuren of te vechten voor een stuk brood en dus weten wat knokken en afzien is in bepaalde momenten of omstandigheden? Dus zeker ook op de *koersfiets*.

Een karakter van *nooit opgeven* straalde de kleine Wijckstandt uit. In 1947, amper 16 jaar oud, begon hij dan ook te *koersen* met enke-

le buurtjongens zoals o.a. Jules Mestdagh, Julien De Caluwé en een allegaartje van renners zonder vergunning. Op de wijkkermis van de Kattewegel zelf debuteerde hij, op een *baanfiets* met *koersguidon en torpedorem*, en werd zevende op 35 deelnemers. Hij reed net als op zijn bakkersfiets waarop hij dagelijks van leer trok. De kogel was door de kerk want zijn beloftevolle aanzet was niet onopgemerkt gebleven.

Een betere *koersfiets* werd door vader en zoon Anseeuw, uit de jarenlange gekende Aalterse fietsenzaak, geconstrueerd. Op een gloednieuwe Thompson, met uiteraard een kleine kader, debuteerde hij in 1948 bij de nieuwelingen. Het was meteen een schot in de roos op een wedstrijd te Aalter-Brug. Daar gaf hij Albert Verniest van aan de overzet van Oostmolen-Noord, die langer koerste dan hij, het nakijken. Nog beter deed hij het in Tielt waar hij op een selectief parcours liefst 102 deelnemers zijn rug zou tonen in een daverende soloren.

Mangel aan spurttechniek, kostte hem dat jaar zeker nog een achttal overwinningen. Maar *Wijckstandtje* was voorgoed vertrokken en kreeg bekendheid.

In 1949, bij de liefhebbers-junioren, won hij zijn eerste koers te Vinkt en deed er nog een achttal zeges bij.

In 1950 werd hij in april soldaat en diende maar liefst 21 maanden, of bijna 2 jaar, het vaderland. Als soldaat werd hij ingedeeld bij de genietroepen en lag o.a. gekazerneerd te Verviers, Vilvoorde en Beveren-Waas. Vóór zijn inlijving bij de landmacht, eind maart 1950, reed hij nog één wedren. Hij bolde als 3e over de meet in de klassieke *Omloop Het Volk* met meer dan 150 deelnemers. Hij won nog 3 wedstrijden en mocht op sportieve legeroversten rekenen. Zo mocht hij 2 maal per week, met speciale toelating, naar huis rijden met de koersfiets als oefening.

In 1951 won hij als soldaat nog 2 wedstrijden en behaalde vele ereprijzen. Zo werd hij ook vierde in het militair kampioenschap in Evere bij Brussel. Hij zwaaide af met nieuwjaar 1953, oefende flink verder en werd onafhankelijke. Zijn eerste koers Leuven-Gent (*Omloop het Volk*) leverde hem reeds een derde en dus dichte ereplaats op. Doch eerst nog wat over zijn exploten bij de liefhebbers in 1949 vóór zijn *soldaatje spelen*.

Zo werd *ons bakkertje* tweede na Roger Vuylsteke, uit het West-Vlaamse Werken bij Kortemark die dat jaar jammerlijk verongelukte, in de lastige Ronde van West-Vlaanderen.

In de Ronde van Vlaanderen voor liefhebbers, met aankomst te Wetteren, was hij de zedelijke winnaar. Hij ontsnapte met de toenmalig zeer gekende Jan De Valck. Zijn vluggere rivaal poogde hij te verschalken in de straten van Wetteren door op de stenen vóór het station van achter zijn rug weg te springen. Hij had reeds 10 meter voorsprong toen hij met zijn voorwiel in een tramrichelgeul, welke wegens de hevige regenval met zavel gevuld was, slipte. Roger viel gelukkig niet maar stond helemaal gedraaid. De Valck schoot hem voorbij om 300 meter verder op de Warande het zegegebaar te maken. Pech dus voor Roger.

In het kampioenschap van België ontsnapte hij samen met Staf Van Vaerenbergh, die hij in een zetel naar de zege zou voeren. Meer dan 40 km sukkelde hij met een slepend achterwiel en kon zich niet losmaken van zijn rivaal, hoe hij dat ook in zijn hoekige stijl poogde te doen.

Zijn buitengewone ronde-aanleg bewees hij ook nog in de Ronde Van Zweden voor liefhebbers in de nationale selectie. In ritten van 250 km ging hij niet ten onder en eindigde trouwens mooi vierde. Ploegmakers waren o.a. Rik Denijs (Emelgem), René Van Meenen (Drongen) en Boudewijn De Vos (St.-Baafs-Vijve).

Het onvergetelijk succesjaar 1953

Als onafhankelijke maakte hij naam en faam in een fabuleus koersjaar 1953. Roem en eer vielen hem te beurt.

Hij zegevierde o.m. in de klassiekers van Wallonië : Luik-Charleroi-Luik (vóór Marcel Janssens deze keer!) en Brussel-Jupille of zowat de Waalse Pijl en Luik-Bastenaken-Luik van de einde-categorie indertijd. Een loodzwaar parcours hetwelk de kleine taaie Wijckstandt op het lijf gegoten was. Hij won ook nog in Brussel-Opwijk en te Zaventem, telkens evenwel op een golvend doch lastige omloop. Wijckstandt wist van geen *wijken*, doch hield telkens *stand* zoals zijn veelzeggende naam impliceert.

En dan die ronde-exploten. Het begon allemaal in de Omloop der zes Provinciën in Frankrijk (later Ronde van de toekomst genoemd). Deze rittenwedstrijd werd betwist door nationale selecties. Voor België waren dit: de in extremisch toegevoegde Roger Wijkstandt, Martin Van Geneugden, Petrus Lowie, Jan Zaegers, Jean Branckaert, Jef Plas, Fred De Bruyne en de latere winnaar Jan Adriaensens. Wijkstandt werd immers de dag voordien in laatste instantie opgeroepen. Toen al bestonden er rare en onbegrijpelijke situaties in de B.W.B.-rangen. De kleine bedeesde Aalternaar mocht moederziel alleen optrekken naar het vertrekpunt Lyon. Hij was in allerijl opgetrommeld en zat reeds om 18 u. op de nachttrein in Brussel-Zuid. Gelukkig in een slaapcoupé van de Wagon-Lits Cie. De trein denderde in één ruk naar de aanzetplaats Lyon waar hij 's anderendaags 's morgens om 8 u. arriveerde. Hij werd aan de trein afgehaald en kon schier onmiddellijk starten. De ploegleider was Ronde van Frankrijk-winnaar Sylvère Maes. De Belgen verpletterden als het ware hun tegenstanders. De gekende namen in de latere profwereld uit de selectie ... kent U ze nog? Maar de onbekende, dus onbeminde Wijkstandt, eiste de hoofdrol. Mits betere bijstand zowel van ploegmaten als van ploegleiding, won onze vechter de Ronde zonder twijfel. *Mister Nobody* of de onverstoorbare eenzaat, hees zich onweerstaanbaar op de leiderstroon na 2 ritten. Drie ritten vóór het einde kwam de fatale bergrit. De wedstrijd controlerend, viel de koene leider plots weerloos. Verraden door de honger kwam de klop van de hamer en verspeelde hij kostbare minuten. Roger vertelde het ons korte tijd geleden in zijn korte en eigen spreekstijl nog zeer kernachtig en onverbloemd opnieuw: *Berg op kon ik niet eten, berg af dierf ik niet. Waarom heeft de leiding me niet verzocht dit voor de beklimming te doen? Maar 'k stond zowat alleen tegen allen, hé! 's Anderendaags was ik mijn inzinking te boven, maar moest knechtje spelen voor de nieuwe Belgische leider. Lieten ze me echter doen, ik won bijna zeker opnieuw de volgende rit en kon zelfs in de laatste rit nog eens toegeslagen hebben. Helaas, ik werd toen wel een beetje onrecht aangedaan, denk ik persoonlijk. Ik eindigde op de meest ondenkbare ereplaats: tweede.*

Toen kwam de Ronde van België dewelke hij onweerstaanbaar op zijn naam zou schrijven. Ook daarin kende hij pech doch sloeg in de ultieme rit opnieuw genadeloos toe en liet alle kanshebbers op hun honger zitten. Een grootse hulde viel hem in Aalter te beurt. Hij werd het wieleridool uit de streek.

Zijn geluk was groot en ook in zijn privé-leven verliep alles uitstekend. Hij verloofde zich en huwde met Denise, de dochter van zijn

werkgever. Spijtig genoeg ontviel ze hem in 1989 na een ongeneeslijke ziekte. In 1954 werd hij profrenner en had al een merk, nl. het Franse Terrot. Dit duurde slechts één seizoen. Hij stapte over naar de Groene Leeuwenploeg van Berten De Kimpe voor 3 seizoenen. Hij stopte in 1957, overmand door pijn en tegenslagen, met wielrennen. Hij had te veel urinezuur in het lichaam wat hem veel last bezorgde aan zijn rechtervoet. Spijts vele doorgedreven behandelingen, werd het tenslotte te veel.

Wijckstandje werd zijn eigen bakkersbaas en geniet nu reeds geruime tijd van zijn pensioen. Hij woont opnieuw op de Kattewegel en fietst andermaal veel en hard bij de Wielertoeristen van 't Sparrenhof waar hij, doorheen de 30 proeven in 1996, tot kampioen gekroond werd. Hij heeft het dus blijkbaar nog niet verleerd.

De triomfantelijke tocht door Aalter - 1953

Met bravoure won Roger Wijckstandt een helse Ronde van België voor onafhankelijken. Dit werd vanzelfsprekend uitbundig gevierd in Aalter. In een open wagen van eigenaar bankdirecteur Jozef Van Belleghem, werd hij door een uitgelaten supportersbende begeleid in zijn huldetocht doorheen de gemeente. Aalter had nu een kleine kampioen en ronderenner die een fameus sterk seizoen 1953 bijeen fietste want knokken kon hij zeker tot alle weerstand gebroken was. Op de foto bemerken we ondermeer de dolgelukkige winnaar Roger Wijckstandt omringd door heel veel vrolijke gezichten. De meesten zijn er helaas niet meer.

Vooraan de Amerikaanse *slee* van eigenaar-chauffeur Jozef Van Belleghem.

Vooraan rechts, v.l.n.r: Jozef Van Belleghem (+), brouwer Leon Cannoot (+) en een onbekende tienerfan met boven zijn hoofd de eveneens onbekende jongste supporter van Roger.

Eerste staande rij achter de wagen: meester Georges Van Poucke, journalist Roger Vanlaere, sportman Henri Nuttinck, vader Emiel Wijckstandt (met hoed), broer Antoon Wijckstandt, fan en later reporter André Taghon, de aangedane doch dolgelukkige Rondewinnaar Roger Wijckstandt, zijn nicht Martha Planckaert, notariszoon Piet Maenaut uit Brussel, Pol Anseeuw en van Maria-Aalter aanhanger Romain De Boever die trouwde met de Aalterse Elvire Claeys.

Supportersclub " De Roger Wijckstandt-vrienden "

In de bakkerij van het echtpaar Henri De Fauw - Jeanne De Doncker, zowat de tweede thuis van Roger Wijckstandt, werd een supportersclub ten voordele van de renner opgericht. In de verbruikzaal van de bakkerij werd het dikwijls een gezellige boel.

We herkennen op de foto het bestuur en de werkende leden:
zittend, v.l.n.r: vader Emiel Wijckstandt (+), zoon wielrenner Roger Wijckstandt, sigarenhandelaar Henri Verschaeve (+), ere-voorzitter Urbain Anseeuw (+) en voorzitter aardappelhandelaar Henri De Fauw (+).

middelste rij staande, v.l.n.r.: commissarissen André Graveel (+), Pol De Roest (+), Gaston De Waepenaere (+), secretaris Frans "Frink" De Vleeschouwer en persmedewerker Roger Vanlaere.

staande laatste rij, v.l.n.r.: Marcel Braet (+), Maurice Heye, Antoine Cocquyt, Hilaire De Reuck, Roger D'hooge, Walter Van den Bussche en verzorger Robert Verselder (+).

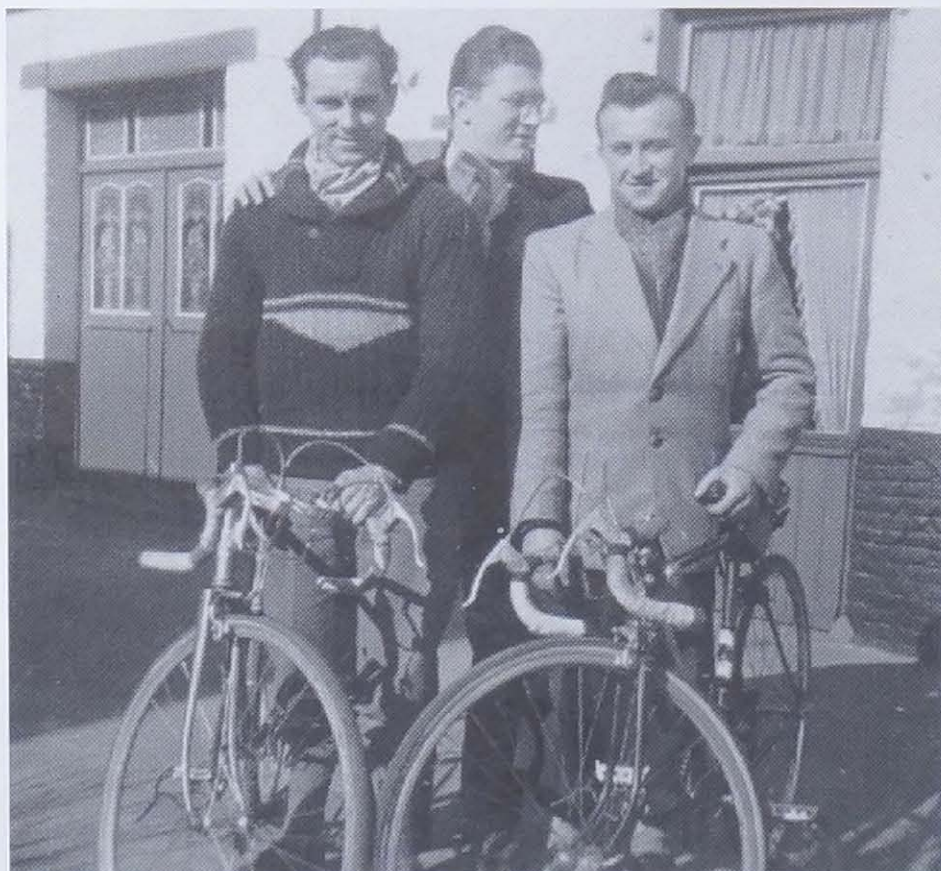
Reeds 9 van de 17 sportieve vrienden verlieten intussen deze groep.

Een dynamisch trio sportvrienden te Aalter

In 1946 met de Ronde van Vlaanderen voor liefhebbers, startte Roger Vanlaere, toen 20 jaar oud, zijn bijna 50-jarige loopbaan als sportmedewerker aan het Nieuwsblad Sportwereld. Dit kwam door toedoen van de familie Anseeuw die toen dikke vrienden waren met de hoofdredacteur Karel Van Wijnendaele. Hij kwam daar geregeld in de fietsenzaak van vader Urbain, zoon Frans en moeder Maria die de zuster was van de bekende oude glories, de gebroeders Marcel en Lucien Buyze uit Wontergem bij Deinze. Lucien won de Ronde van Frankrijk in 1926.

Roger van Aalter (R.V.A. = Roger Vanlaere) dweeptte uiteraard met de jonge beloftevolle tandem van eigen bodem Jules Hautekeete en Roger Wijckstandt. Rivalen in de koers doch hier broederlijk naast elkaar met tussenin Roger Vanlaere.

Deze foto werd genomen op de *koer* achter het huis Anseeuw. V.l.n.r. Jules Hautekeete, Roger Vanlaere en Roger Wijckstandt.

(Wordt vervolgd)

Roger VANLAERE

UIT DE TIJD " VAN TOEN "

DE KATHOLIEKE WERKLIEDENBOND (KWB) VAN AALTER-CENTRUM ANNO 1957.

Tijdens een vergadering in het *Christen Volkshuis* op de Markt werden het bestuur en de wijkmeesters gefotografeerd n.a.v. het afscheid van E.H. Van Impe.

van link naar rechts :

zittend : Mortier Cyriel (+), Ornelis Georges (secretaris), Eerw. Heer Van Impe René (proost en onderpastoor van Aalter-centrum van 1946 tot 1957) (+), Van der Vennet Maurice (voorzitter) (+) en Rots Arsène (+).

staande : De Blaere Maurice (+), Thys Maurice, Schellebroodt René, Smessaert Gerard, Fraeyman Antoon, Van Poucke Gustaaf (+) en Van Heulenberghé Aimé (+).

DE MEISJESSCHOOL "ST.-AGNES" VAN DE BROUWERIJSTRAAT, SCHOOLJAAR 1966 - 1967.

HET VIJFDE LEERJAAR.

van links naar rechts :

onderste rij : De Bel Christine, Van Acker Marie-Christine, Ornelis Marie-Christine, Thys Françoise, De Meyer Katrien en Carrette Christine.

tweede rij : Anseeuw Greta, Standaert Jeannine, Dombrecht Nika, De Wispelaere Marleen, Baele Anni, Van de Weghe Christine, De Vlieghe Christine en De Poorter Berlinda.

derde rij : Van Hecke Christine, De Meyer Marleen, Van den Bossche Viviane, Ledeganck Dénise, Maerschallck Godelieve en Hooreweghe Maria.

bovenrij : De Bruyne Anita, Van de Walle Hilde, Vroman Christine, Mertens Jeannine, Heleu Viviane, Rutsaert Nicole en Van Landeghem Katrien.

Onderwijzeres : Van Ruymbeke Irène

HET ZESDE LEERJAAR.

van links naar rechts :

onderste rij : Standaert Annie, Braeckeveldt Christiane, Mauws Nicole, De Gerssem Marijke, Welvaert Bernadette en Buysse Ria.

tweede rij : Van Houtte Marie-Claire, Callant Agnes, Pieters Regina, Vermeersch Rita, De Vreese Christiane, Beirnaert Rosanne, Ornelis Godelieve en Vervaeck Lucrèce.

derde rij : De Schrijver Mia, De Clercq Cécile, Defruyt Rita, De Wulf Marleen, Callant Christina, De Sutter Martine en Van de Voorde Marleen.

bovenrij : Hoste Nadine, De Deyne Joanna, Termote Ria, Holderick Jeanette, De Clercq Marina, De Buck Lutgarde en Derie Christina.

Onderwijzeres : Vermeersch Leona

EEN RETRAITE IN OORLOGSTIJD

Veel jaren werd er tijdens de kerstdagen, in het klooster van de Zusters van de H. Vincentius à Paulo te Sint-Denijs-Westrem een retraite gehouden waaraan telkens een groep meisjes van Aalter, Knesselare, Maria-Aalter en andere gemeenten deelnamen. Op onderstaande foto ziet men de deelneemsters aan de retraite van 24 tot 27 december 1943. Niettegenstaande de moeilijke omstandigheden, was er toch een grote groep aanwezig.

A = Aalter   M.A. = Maria-Aalter

van links naar rechts :

onderste rij : Van Doorneveldt Martha (A), De Roo Marie-José, later zuster Elise (M.A.), Buysse Irma (A), Van de Moortele ... (A), Van de Moortele Leonora, later zuster Marcella (A), De Coninck Simonne, later zuster Antoinette (De Pinte), Vleesschauwer Anna (A), ... ? ... en De Mulder ... (?).

tweede rij : Huyvaert Madeleine (A), ... ? ... , ... ? ... , Deraedt Maria, later zuster Boniface (St.-D.-Westrem), Ledeganck ... (A), Semasse Maria (A), Leys Josephine, later zuster Magda en Van de Putte Lisette (M.A.).

derde rij : Borree Rosa (M.A.), Claeys Anna (Knes.), ... ? ... , Eerw. pater Emiel predikant van Beernem, Caboor Maria (Knes.), ... ? ... en Ryckaert Marie-Jeanne (M.A.).

vierde rij: De Baets Rachel (M.A.), Van Hulle Madeleine (M.A.), Desoete Angèle (M.A.), Van Eeghem Yvonne (M.A.), Strobbe Bertha

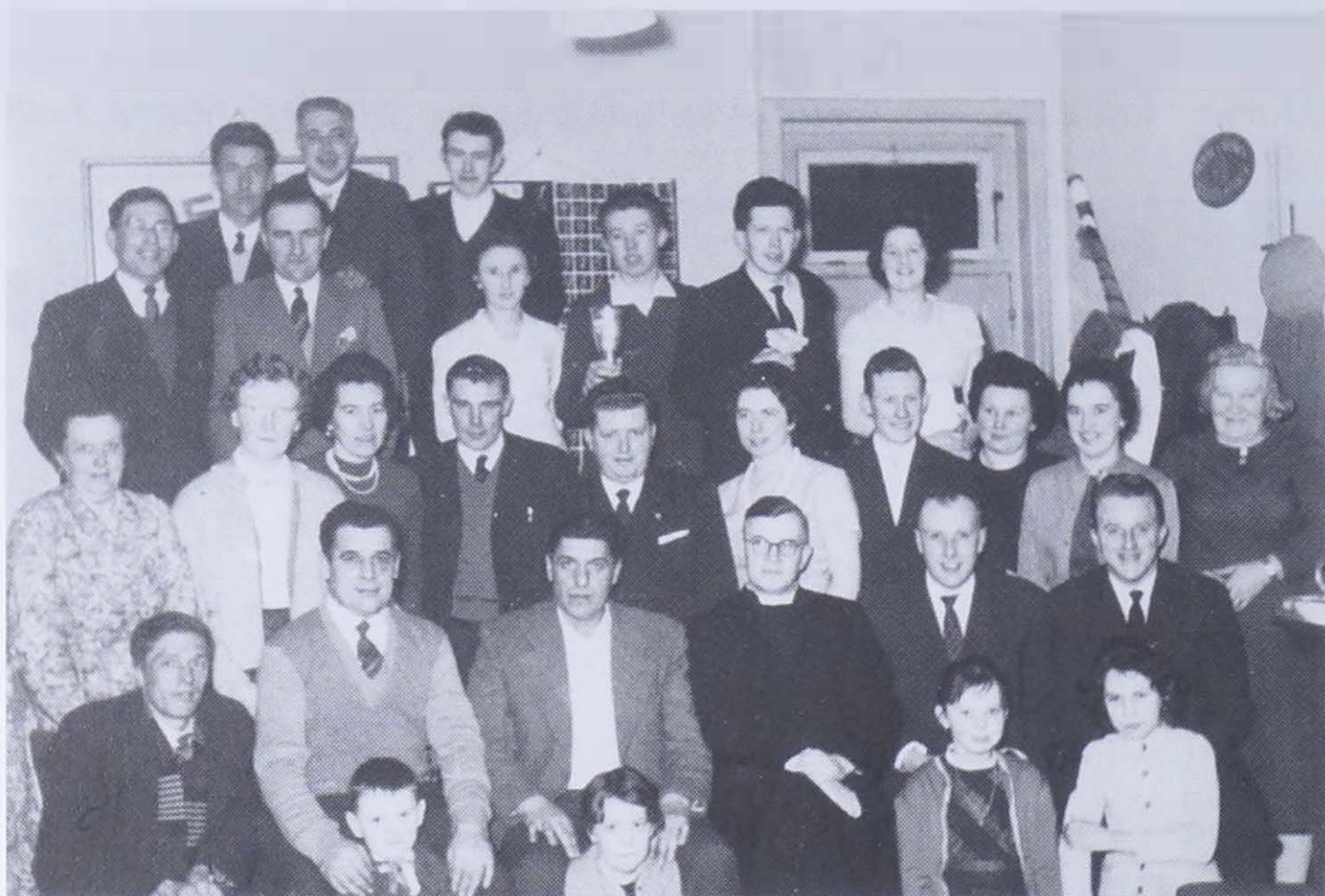
(M.A.), *Claeys Yvonne (Knes.)*, *Van Eeghem Zoé (M.A.)*, *Van Eeghem Suzanne (M.A.)*, *Cools Anna (A)*, *De Blaere Margriet (A)* en *De Meyer Cesarine*, later zuster *Maurice (A)*.

vijfde rij : *Van Eeghem Bertha (M.A.)*, ... ? ... , ... ? ... , *De Vos Clara (M.A.)*, *Schelstraete Paula (Bellem)*, *Verhelst Maria Theresia (M.A.)*, *Lema Madeleine (M.A.)*, *Clyncke Simonne (M.A.)*, *Wittevrongel Alida (M.A.)*, *Van Eeghem Madeleine (M.A.)*, ... ? ... , ... ? ... , ... ? ... en ... ? ...

bovenrij : *Fraeyman Germaine (A)*, *Iterbeke Jeanne (A)*, *Verstraete Maria*, later zuster *Gerardine (M.A.)* en *Mortier Marie-José (M.A.)*.

DE SUPPORTERSCLUB VAN DE KWB-VOETBALPLOEG VAN AALTER-BRUG ANNO 1965.

Deze foto werd genomen in het café van André Callewaert, Brug-Noord nr. 1.

van links naar rechts :

onderaan : Callewaert Jean, De Smet Jacqueline, De Smet Nadine en Callewaert Marie-Jeanne.

tweede rij : Claeys Maurice (+), Callewaert André (+), De Smet Jules, E.H. De Bruycker Dorsan (pastoor van Aalter-Brug van 1959 tot 1966), Braet Marcel en Bonami Roger.

derde rij : De Meyer Angèle, Haesaert Mariette, Van de Walle Suzanne, Vrient Maurits, Danneels Marcel, Boute Flora, Vermeire Julien, Lambert Monique, Tanghe Maria en Saelens Margriet (+).

vierde rij : Verhoye Marcel (+), Bonami Robert, Schelstraete Clarisse, Claeys Jozef, Mortier Antoon en Deserranno Beatrix.

bovenrij : Boute Julien, Engels Theophiel en Van Hal Roger.

Foto en informatie : Bonami Robert

EEN TAFEREEL UIT LANG VERVLOGEN DAGEN.

Op deze foto ziet men de Pietendriesmolen te Knesselare rond 1905. Deze molen stond op de plaats waar nu de gerestaureerde molen staat, even ten noorden van de grens met Aalter nabij de grens met Ursel. De man op de molen is waarschijnlijk Petrus Taets. Hij kocht de molen in 1880 en was er *mulder*. De postkaart werd op 20 juli 1906 verzonden vanuit Aalter, aan het adres van Joseph Terrière uit Kortrijk, door Petrus Taets-Martens, Knesselare Dries.

De geschiedenis van deze molen kan men vinden in het artikel *De Pietendries*

en zijn molen te Knesselare van Roger Moelaert, in Land van de Woestijne, Jg. 9, nr. 1 pg. 4 t.e.m. 16.

Aan alle medewerkers van deze rubriek, hartelijk dank.

Maurice THYS

INHOUD

Jos DE DONCKER	Prijsdeeling anno 1913.	3
Paul HUYS	De herbergen te Aalter, Bellem, Lotenhulle en Poeke in 1683.	10
Willy STEVENS	De heer van Sint-Joris ging zijn galg te buiten.	23
Maurice THYS	Het congres van de christelijke werkliedenorganisaties en de vlaggenfeesten te Aalter in september 1927.	35
Roger VANLAERE	De wielersport te Aalter, 50 jaar terug.	42
Maurice THYS	- KWB van Aalter-centrum in 1957.	51
	- Meisjesschool St.-Agnes : 1966-67	
	* het 5de leerjaar.	52
	* het 6de leerjaar.	53
	- Een retraite in oorlogstijd.	54
	- De supportersclub van de KWB- voetbalploeg van Aalter-Brug, 1965.	56
	- Een tafereel uit lang vervlogen dagen.	57

Drukkerij typo/offset, Marc Latré - Aalter

Kaftontwerp : Roger Defruyt

LAND VAN DE WOESTIJNE

Tijdschrift voor heemkunde
van de Heemkundige Kring, gesticht in 1977.

Uitgegeven met steun van: VTB-VAB-Aalter, het Gemeentebestuur
van Aalter en het Provinciebestuur Oost-Vlaanderen.
Dienst Wettelijk Depot nr. BD.31.832.

Oplage: 400

Secretariaat, ruiladres:
Bierweg 29, 9880 Aalter - tel. (09) 374 38 47
Bankrekening: nr. 442-6594361-40 - Heemkundige Kring Aalter;

Lidmaatschapsbijdrage : 400 fr. per jaar
buitenland 600 fr.

Opzeg vóór 1 december.

Overname uit het tijdschrift is toegelaten mits schriftelijke toelating
van de redactie. Iedere auteur is verantwoordelijk voor de inhoud
van zijn tekst.

BESTUURSSAMENSTELLING

Voorzitter :	Willy STEVENS Larestraat 14 - 9910 Knesselare (09) 374 44 58
Secretaris :	Maurice THYS Bierweg 29 - 9880 Aalter (09) 374 38 47
Redactie en layout :	Jan DEFRUYT Kestelstraat 67 - 9880 Aalter (09) 374 65 81
Penningmeester :	Dries ALYN Bellemstraat 49 - 9880 Aalter (09) 374 23 60

LEIDEN : Luc Stockman en Robert Verhelst.